

Nové řady svazek III.

Cena 8 Kč.

VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ

Pořádá Dr. Ant. Podlaha.

ThDr. Josef Beran :

CHRISTUS MEDICUS?

(BYL KRISTUS LÉKAŘEM?)

V PRAZE 1925.

**CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA
A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.**

VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ.

Pořádá Dr. Antonín Podlaha.

Se schválením nejduš. kníž. arcibiskupského Ordinariátu v Praze ze dne
22. května 1896 číslo 4884.

- Svazek .I. „Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních“
Napsal kanov. F. Duilhé de Saint-Projet. Přel. Dr. A. Podlaha. Kč 8.40.
- Sv. II. Dra. Jana Sýkory „Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše
Krista podle čtyř evangelii“. Četná vyobr. v textu a 2 přílohy. 12 Kč.
- Sv. III. Dra. Pavla Vychodila „Básnictví a mravouka“. Kč 1.60.
- Sv. IV. Dra. Eugena Kadeřávka „O původu tvorstva dle zpráv bibli-
ckých“. Kč 1.60.
- Sv. V. Arnošta Hella „Podobizny svatých“. Z frančtiny přeložil Sigis-
mund Bouška O. S. B. Četné obrazy starých i novějších mistrů. Titulní
list kreslil mistr Jenewein. Rozebráno.
- Sv. VI. Dra. Frant. Kryštůfka „Dějiny církve katolické ve státech
býv. říše rakousko-uherské se zvláštním zřetelem k zemím ko-
runy české od r. 1740-1898“. Kč 34.—
- Sv. VII. P. Jindř. Pesche a P. Vict. Carthreina „Soukromé vlastnictví“.
Dvě sociologických studií. Z něm. přel. Dr. J. Tumpach Kč 5.40.
- Sv. VIII. P. A. Lapôtra T. J. „Moravané“. Stať ze spisu „Evropa a svatá
Stolice za dob Karlovců“. Z frančtiny přel. Dr. Fr. Ehrmann. Kč 2.—
- Sv. IX. Dra. J. Bilczewského „Archaeologie křesťanská ve službách
dějin církevních a věrouky“. S četnými ilustracemi v textu. Z pol-
ského originálu podává Dr. Jos. Tumpach. Kč 10.—
- Sv. X. Msgr. Em. Bougauda „Ježíš Kristus. Důkaz jeho božství“.
Z frančtiny přeložil Antonín Melka. Kč 1.80
- Sv. XI. P. Victora Cathreina T. J. „Socialismus“. Autorisovaný překlad
VII. vydání z roku 1898. Kč 6.—
- Sv. XII. J. A. Zahna „Věda a učenci katoličtí“. Z angl. přeložil
ThC. Václav Hazuka. Kč 3.—
- Sv. XIII. Dra. Ant. Vřešťala „Lichva a úrok ve světle mravouky
katolické“. Kč 3.—
- Sv. XIV. „Mimo církev není spásy“. Studie o nesnášlivosti církve.
Napsal Aug. Nicolas. Vyňato ze spisu „Filosofické studie o křesťanství.“
Dle VII. francouzského vydání přeložil Vojtěch Kameš. Kč 2.—
- Sv. XV. P. Lva z Hammersteinů T. J. „Od ateismu k plné pravdě
(Edgar)“. Autoris. překlad dle 9. vyd. pořídil A. Svojsík. Kč 4.60.
- Sv. XVI. P. J. Biederlacka T. J. „Otázka sociální“. Přel. Dr. Ferd.
Beneš. Rozebráno!
- Sv. XVII. Rudolfa Vrby „Stávky“. Několik úvah a bojůš. práce s ka-
pitálem. Kč 2.—
- Sv. XVIII. P. Aug. Röslera C. SS. R. „Pravá a nepravá emancipace
žen“. Přeložil Dr. Josef Tumpach. Kč 1.20.
- Sv. XIX. „Mozek a duše“. Napsal Dr. Št. Pawlicki. Přeložil Fr.
J. Mergl. Kč 2.40.

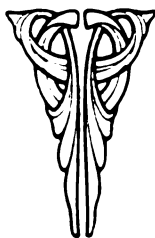
VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ

POŘÁDÁ
Dr. ANTONÍN PODLAHA.

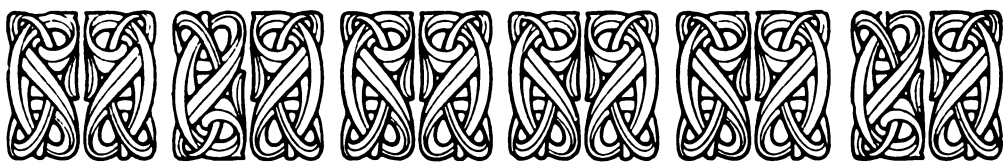
NOVÉ ŘADY SVAZEK III.

CHRISTUS MEDICUS?
(BYL KRISTUS LÉKAŘEM?)

V PRAZE 1924.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

Karolina Huberta Knurová, MUDr.

Narodila se 1. prosince 1866 v pruském městečku při řece Mosele, zv. Bernkastel, jako dceruška podřízeného úředníka. Vynikala již v nižších školách nadáním, a byla všemi milována pro smysl pro pravdu, ochotu a bystrost.

Stala se nejdříve učitelkou, a při tom se vzdělávala v latině, řečtině, matematice a pěstovala se zvláště zálibou hudbu. V r. 1887 byl její otec přeložen do Trevíru, kde bydleli v témže domě co známý katolický paedagog Vavřinec Kellner (1811—1892). Dal jí vřelé doporučení, a Knurová působila od října t. r. jako učitelka v pensionátě Voršilek v Kalvarienberku u Ahrweiler. Zde uzrál v ní úmysl státi se řeholnicí, ale onemocněla, takže se musela vrátiti do otcovského domu. Po svém uzdravení učila asi 1½ roku na voršilské škole v Cáchách, a pak byla vychovatelkou v jedné šlechtické rodině v již. Německu. Ještě 25. května 1894 podstoupila zkoušku pro správkyňe škol v Koblenci, pak se však rozhodla, že bude studovati medicinu. Tento náhlý krok odůvodňuje ve svém deníku takto: 1. Abych si zjedнала nějaký kruh působnosti; povolání učitelské je přeplněné. 2. Jako lékařka mohu s Boží pomocí otevřítí ženám novou dráhu životní, na níž mohou býti vysoko udrženy náboženské a mravní ideály. 3. Konečně věnuji se lékařství, abych pomohla zejména těm trpícím spolusestrám, které se ostýchají vyjevití svůj chorobný stav mužským lékařům. Odebrala se do Švý-

car, kdež byla dne 13. října 1894 zapsána na lékařské fakultě v Curychu. Žila dosti skromně, sama si vypočetla na denní útratu jeden frank. Pomáhala si tím, že dávala soukromé vyučovací hodiny. Při tom však přec chudé podporovala, je navštěvovala a těšila. Dne 20. července 1899 dosáhla diplomu lékařského a roku 1900 stala se asistentkou v nemocnici ve sv. Havlu (ve Švýcarsku). Když mezi tím také v Německu připustili ženy ke studiu lékařství, dala se zapsati na universitu ve Frýburku v Badensku a po dvou semestrech uznána i v Německu doktorkou 14. března 1902. Přijala místo v městském ústavě pro choromyslné ve Frankfurtě n. Moh., kde působila 3 a půl roku až do své smrti. Ředitel ústavu při oznámení smrti její vydal toto svědectví: „Svojí co největší svědomitostí a horlivostí v plnění všech povinností, humánním a pečlivým ošetřováním nemocných, věrným kolegiálním jednáním, osobní příjemností a skromností získala si vážnosti všech lékařů a zřízců a lásky všech nemocných v míře vysoké, takže si zajistila trvalou památku v srdcích nás všech.“ Zemřela 7. prosince 1906. Dva měsíce před svou smrtí uveřejnila spisek, jež v překladu předkládáme české veřejnosti.

(Podle nekrologu od Ignoty v časopise „Die christl. Frau“.)

Předmluva autorčina.

Jsou lidé, kteří nechtějí vůbec o bibli věděti. Jiní sbírají z ní kytičku květnatých výroků, pokud vyhovují jejich osobním náklonnostem. Na takové lidi ať se obrátí theolog.

Jsou však posléze někteří — a k těm, ku podivu, náleží i lékaři — kteří chtějí podržeti platnost bible v plném slova znění, a přes to přece osmělují se tvrditi, že Kristus byl lékařem, ničím jiným než lékařem, výhradně lékařem vulgo dictu, jakýmsi pokoutním ranhojičem.

S těmito chci se příti.

Předmluva překladatelova.

Jak z nadpisu a z předmluvy autorčiny vysvítá, je spisek tento věnován hlavně lékařům a veškeré akademicky vzdělané inteligenci. Když jsem však pořizoval překlad, měl jsem na zřeteli čtenářstvo širší, i to, které není vzděláno akademicky. Proto jsem mnohé věci, inteligentu běžné, šířeji vysvětloval. Jsem totiž přesvědčen, že u nás i dělník a neinteligent mnoho čtou a mnoho slyší, proto i pro ně otázka „lékařské“ činnosti Kristovy je otázkou časovou.

V překládání míst z Písma sv. jsem užil nejnovějších překladů dra. Hejčla (pro St. Z.) a dra. Sýkory (pro N. Z.) s příslušnými výklady. Pokud se autorka po stránce exegetické (výkladu Písma sv.) odchýlila od názorů tradicionelních (tradici, podáním potvrzených) opravil jsem výklad její buď přímo v textu nebo v poznámce. Po stránce lékařské byl překlad prohlédnut a poopraven odborníkem. Upřímně mu zde za ochotu i práci děkuji. — Kéž spisek tento přispěje k tomu, aby inteligence česká posuzovala zázraky Kristovy alespoň trochu jinak, než jak ji vyučila filosofie realisticko-positivistická, hlásající materialismus a zavrhuující vše nadpřirozené, kéž prospěje také čtenářům neinteligentům, aby i oni zázrakům Kristovým více víry přikládali.

Nemalou zásluhu o to bude míti J. M. nejd. pan biskup Dr. Antonín Podlaha, gener. vikář, jenž umožnil nákladné vydání celého spisku. Odplaf mu stonásobně Bůh a štědře požehnej!

KAPITOLA 1.

O lékařích ve Starém zákoně.

Všimněme si nejdříve knih historických.

V Genesi (1. kn. Mojžíšově) hl. 50. v. 2. čteme, že po smrti Jakobově Josef „nařídil svým služebným lékařům¹⁾, aby otce balsamovali“.

Exodus (2. kn. Mojž.) zná lékaře, a to placené lékaře. V kap. 21. v. 19. mluví se o „výlohách léčebných“, které jest povinen platiti ten, kdo jiného zraní.

Proto je tím nápadnější, když kniha Levitikus (3. Mojž.), pojednávajíc o malomocenství (hl. 13. a 14.), se zmiňuje pouze o kněžích a ne o lékařích. I rozpoznání malomocenství (diagnosa) jest vyhrazeno knězi. Jen to-muto byly dány pečlivé a podrobné předpisy, které tvořily významnou část kněžských povinností a musily býti proto co nejsvědomitěji dodržovány. Neboť, nehledíme-li na to, jaký byl i jinak tehdy význam malomocenství, zastávali tu levité úkol zdravotního úřadu. A rozhodně měli při tomto poslání již pro osobní vážnost a posvátnost své služby — u srovnání s tehdejšími lékaři — jistě záruku větší autority. Všimneme-li si ovšem přesněji obsahu celého uvedeného místa (hl. 13. a 14.) poznáváme, že kněžím byl tento návod (jak mají zacházeti s malomocným) dán čistě jako ve věci, která nepatří k jejich odboru, a při které se musí přesně

¹⁾ Dr. Hejčl v Písmě sv. St. zákona str. 145 v pozn. praví :
Služební lékaři = balsamovači.

držeti daného nařízení, aniž by mohli sami svoji kritiku, svůj úsudek při tom činně uplatnit.

Budiž také připomenuto, že celý způsob ošetřování malomocenstvím postižených měl i význam symbolický, obrazný ²⁾

• V dalších knihách historických vypravuje Písmo sv. o nemoci a smrti soudců a králů, ale nezmiňuje se o tom, zda byli zavoláni i lékaři. Ba ani když se vypravuje o velkých epidemiích, jako na př. o moru vzniklém po sčítání lidu za krále Davida (2. král. hl. 24. v. 15.), nečiní se zmínky o lékařích.

Když onemocněl Abiáš, syn krále Jeroboama, poslal tento svoji manželku k proroku Ahiášovi, aby se vyptala, co se s chlapcem stane (3. král. hl. 14. vv. 1.—4.) O lékařském ošetření však ani zde se nemluví.

Král Ochozias, když spadl skrze mříži ³⁾ svého horního pokoje, neobrátil se k lékaři, nýbrž ptal se boha akkaronského (4. král. hl. 1. vv. 2. 3.) a později proroka Eliáše (v 9 a nn.).

Z proroků dalo by se stěží nadělati lékaře; nanejvýše někdy rozpoznavatele chorob (diagnostiky), a to jen chceme-li vši mocí něco takového uznati, neboť nemoc bývá od proroků obyčejně na dálku dohadována a rozpoznána, takže máme dojem, že prorok nemocného ani neviděl, ani nevyšetřoval. Fíková kaše (placka), která z rozkazu Isaiáše byla položena na ulcerus (vřed) krále Ezechiáše (4. král. hl. 20. v. 7.) hraje při nadpřirozeném rázu celého vyličení nemoci jen podřízenou úlohu ⁴⁾

Za to ve 2. knize Doplnků (Paralipomenon), hl. 16. v. 12. čteme: „Roku 39. kralování svého roznemohl se Asa na nohy přetěžkou nemocí. (Srovn. i 3. král. 15, v. 23.); avšak ani v nemoci své nehledal Hospodina ale více doufal v umění lékařů“.

²⁾ Srov. Dr. Hejčl na uved. m. str. 304 pozn. k v. 46. Viz zde kap. 7.

³⁾ Dr. Hejčl str. 989 v pozn. k v. 2.: „Mříž“ ta byla nejspíše branka, která zavírala volné schody ústící na ploché střeše, kde byl onen nástřešní „pokoj“. Srov. Jos. Flavius, Starož. 9, 2. 1.

⁴⁾ Dr. Hejčl str. 1048 v pozn. k v. 7. uvádí: „Arabové až dosud kapají do krvácející rány šťávu z nezralého, černého fíku.“

V té době (10. stol. př. Kr.) tedy bylo již jakési „umění“ lékařské. A jestliže králi na uv. místě je vytýkáno, že jen od lékařů uzdravení očekával a neuznával nadpřirozeného významu nemoci, lékařům samým Písmo sv. výtek nečiní.

Zdá se, že osleplý Tobiaš nehledal pomoci u lékaře ⁵⁾, třebaže jeho slepota trvala 4 léta.

V 1. knize Machabejské (hl. 13. v. 31.) čteme: „Tryfon však, na cestě s mladým králevicem Antiochem (byl to Antioch VI. z rodu Seleukovců, syn Alex. Balase (150—145), který vládl od r. 145.—142. př. Kr. v Syrii), jej usmrtil.“ Podle abbreviátora (zkratitele) Liviova k Epist. 55. dal Tryfon (zv. Diodotus, který vládl místo Antiocha VI. a pak po násilné smrti jeho od 142—138) mladého krále, na kámen nemocného, operovati a podplacenými lékaři utratiti. Mluví se tedy zde o zneužití operace, která vyžaduje jisté zručnosti, ať už to byla sectio alta (vysoký řez na kámen močový) anebo sectio perinealis (řez z hrázky).

Ve 2. knize Machabejské (hl. 9. vv. 11. 12.) se naproti tomu praví, že Antioch (IV.), zv. Epifanes (vládl od r. 175—164 př. Kr.) uznal svoje utrpení za trest boží. O tom, zda si dal v nemoci zavolati lékaře, zmínky se nečiní.

⁵⁾ Dr. Hejčl k v. 11. Tob. 2. (str. 1291) v poznámce vykládá jinak. Praví: „Věc (t. j. vznik oslepnutí) možno si představit tak, že Tob probuzen jsa dopadnuvším trusem, v rozespalosti mnul si jím svědicí oči, že vznikl asi vleklý zánět oka. Dle řec. textu vyvinuly se na oku (rohovce) bílé skvrny (bělmo) a Tobiaš hledal pomoci u felčarů, avšak marně. Protože je očních nemocí mnoho a bible nepodává přesných příznaků, líčíc věc prostonárodně (lidově, na základě vnějšího, povrchního pozorování), nelze podati nám dnes přesně lékařské diagnosy, nerci-li celého postupu nemoci Tobiašovy, která skončila tím, že úplně oslepl. — Dle téhož řeck. znění hmotně podporoval Tobiaše v době jeho choroby Achikar (též Achiachar neb Achior), jenž byl kancléřem assyrského krále Asarhaddona (680—669 př. Kr.) — srov. řec. znění hl. 1. v. 22. — a vystupuje v četných starovýchodních bájích mimobiblických. (Viz Hejčl v pozn. (str. 1304) k v. 20. hl. 11.) Tobiaš potřeboval této podpory, ježto byl mnoho rozdal chudým, dokud byl zdrav, a nyní vydal mnoho felčarům.

Tolik obsahují knihy historické ⁶⁾.

Trpělivý Job, u něhož šlo patrně o nějaký druh malomocenství (Hejčl, str. 50. v pozn. k v. 7. hl. 2.: „Staří viděli v Jobově nemoci právem malomocenství, nejspíše druh zv. „elefantiasis“), nehledá pomoci u lékaře, neboť v celé knize není řeči o pomoci lékařské.

Jestliže naproti tomu Jeremiáš (hl. 8. v. 22.) volá: „Zda balsámu není v Galaad? Neb lékaře není tam? Proč tedy nebyla obvázána rána dcery lidu mého?“ — jest smysl slov těch jistě obrazný. Nicméně srovnání toto ukazuje, že byl již tehda znám určitý stav lékařů, a že povolati lékaře k nemocnému bylo již tehda považováno za věc zcela rozumnou. (Jeremiáš žil asi 626-585 př. Kr.)

Hl. 38. knihy Sirachovcovy (zv. Ekklesiastikus) do-
svědčuje nejlépe, že povolání lékařské bylo považováno (kniha sepsána je asi v ll. 174—171 př. Kr.) za činnost s pomocí Boží velmi prospěšnou, třebaže i zde nemoc je pojímána jako trest za hříchy ⁷⁾:

v. 1. Važ si lékaře pro případ potřeby (Dr. Hejčl, str. 793 v pozn.: „Spisovatel doporučiv péči o zdraví [hl. 37. vv. 30—34, srov. i jiná místa], doporučuje nyní přátelství (podle textu hebr.) s lékařem, prve nežli nastane zdravotní porucha, vyplývající zejména z nestřídmého života“),

neboť i jej stvořil Nejvyšší.

2. Od Boha totiž má všecko lékařské umění.

4. Nejvyšší tvoří ze země léky
a muž rozvážný jimi nepohrdá.

6. Dal znalost lidem Nejvyšší,
aby ctěn byl v divech svých.

(Dr. Hejčl, uv. k v. 6. a nn. „Tím, že Bůh dává ustavičně lékařům a lékárníkům moudrost a lékům

⁶⁾ Nevím, zda je vypočteno vše, co by se našlo v histor. knihách Písma sv. o lékařích. Po stránce exegetické totiž spisek zcela přesný není, což se ovšem lékaře musí prominouti.

⁷⁾ To by ovšem bylo nesprávné jen tenkrát, kdyby každá nemoc tak byla posuzována. Neboť i teď jest učením církve katol., že mnohá, ne ovšem každá nemoc, je skutečným trestem časným za hříchy lehké i těžké.

hojivou moc, trvá na zemi jeho Boží dílo — hojení a blaho lidstva.“)

7. Těmi léky ulevuje lékař bolesti,
také lékárník činí lahodné léky,
a skládá masti ke zdraví,
8. i nemají konce díla Jeho Boží,
neboť zdraví Boží jest na povrchu země.
9. Synu, v nemoci nezanedbávej sebe,
ale modli se k Pánu a on uzdraví tě.
12. Popřej také přístupu lékaři,
neb i jej Pán stvořil,
a nechť neodchází od tebe,
protože práce jeho je potřeba.
13. Jeť čas, kdy v ruce jejich upadneš,
14. oni pak Pána prositi budou,
aby je vedl k úlevě a k vyléčení
aby měli z čeho živi býti.
15. Kdo hřeší před obličejem svého stvořitele,
upadne do rukou lékařových.

Obřízka byla pro svůj rituelní význam v rukou kněží. To však nečiní ještě z kněží lékaře, právě tak, jako nebyly lékařkami ženy, které v případě nutnosti své prvorozené hochy samy musely obřezati. (Srov. Exod. 4 vv. 24. 25.) Jinak bychom museli také z 1. Paralip. hl. 9. v. 30. „Synové kněží strojili mast z (těch) vonidel“ (srov. Exod. 30 vv. 22—28) vyvoditi, že i lékárníci byli bráni z řad kněžských synů.

Jestliže anatomické studium vůbec bylo židům nepřístupno proto, že mrtvoly byly prohlášeny za věc nečistou (Numeri 19 vv. 14—22; 31 v. 19; srov. Levit. 11 v. 24), pak bylo tím méně přístupné kněžím, jimž každé dotknutí mrtvol bylo přísně zakázáno.

K vůli úplnosti budiž ještě poznamenáno, že Israelité měli také porodní pomocnice. (Viz Exod. 1 v. 15 a nn.: Dr. Hejčl, str. 153 praví v pozn., že byly asi původu egyptského.)

Z toho, co bylo v této kapitole uvedeno, lze stanovit tyto důsledky:

1. Za časů Kristových byl již určitý, od mnoha staletí trvající, cech lékařů, rozdílných od kněží. (Srov. na př. Mk. 5 v. 26; Luk. 8 v. 43.)

2. Léčení (therapie) záleželo větším dílem v předpisování a podávání léků, bylo však rozšířeno (podle 1. knihy Machab. 13 v. 31) i na chirurgii.

3. Musíme doznati, že těmto lékařům se dostávalo odborného vzdělání ve zvláštních školách, jak se o nich děje později zmínka v Talmudu.⁸⁾

4. Třebaže nevíme ničeho určitého o zřízení a rozdělení těchto škol, nicméně směle lze připustiti, že v malém, chudém Nazaretě, o němž příslovečně platilo: „Z Nazareta-li může býti něco dobrého?“ (Jan 1 v. 46), takové školy nebylo.

5. Kristus, který až do svého veřejného vystoupení žil jako tesař v Nazaretě,⁹⁾ neměl proto příležitosti, aby si osvojil odborné lékařské vzdělání. Když bychom chtěli z něho lékaře za každou cenu udělati, pak nezbyvá, než abychom ho považovali za lékařského samouka (improvisatora podle orig.), jiní by řekli, za ranhojičského fušáře (hudlaře).

6. Kristus nikdy není v evangeliu uváděn jako lékař, i když se někde o lékařích mluví (srov. Mk. 5 v. 26.); běžné přísloví: „Lékaři, uzdrav se sám“, jež na sebe

8) Dr. J. Janošik v Anatomii člověka I. část str. 19. praví, že asi kol r. 320 př. Kr. povstala v Alexandrii za Ptolomea I. (323—285) medicínská škola. — Talmud je sbírka ústního podání židovského, obsahuje výklad a dodatky ke St. zákonu. Pochází od židovských rabínů (učitelů) ze 3. až 6. stol. po Kristu. Je dvojitý: starší palestinský a mladší babylonský. Úryvky z Talmudu v českém překladu začaly vycházeti v Brně 1914.

9) Moderní kritika racionalistická hlásá, že Kristus byl žákem egyptských kouzelníků, a že teprve jako dospělý odešel do Palestiny, ale to odporuje výslovně některým místům evangelia. Zejména nepopíratelné jsou dvě věci: 1. Z Egypta vrátila se svatá Rodina za Archelaa (vládl v Judsku od 2.—12. r. po Kr. viz Mt. 2. v. 22.) a ve 12 letech putoval již do Jerusalema z Nazareta (Lk. 2. v. 42.) 2. Byl by to jistě každý věděl, kde se naučil své zvláštní moci, a naopak čteme, že se divili i příbuzní jeho v Nazaretě: „Odtud má tento moudrost tu a moc?“ (Mt. 13. v. 54.), „Není-liž to tesař?“ (Mk. 6. v. 3.). Ano i židé se divili: „Kterak ten zná Písma, neučiv se?“ (Jan 7. v. 15.) Ostatní viz: Sýkora pozn. k v. 21. kap. 2. u sv. Mat. (str. 70.)

vztahoval (Lk. 4 v. 23.), má v souvislosti textové zcela jiný smysl.¹⁰⁾ A také, třebaže nevíme, jak daleko tehdejší zákon hájil odborné provozování lékařské činnosti, přece zdá se nápadnou ta okolnost, že se nikde nemluví o nějakém osočování nebo obtěžování Krista od vyškolených lékařů. To by se snad dalo vysvětliti jediné tím, že zázračná Kristova uzdravení byla tak neobyčejná a nepopíratelná, že sami odborníci cítili se přemoženými.

—::—

KAPITOLA 2.

—

Paralytici v evangeliích. Claudi (Chromi).

Zázračná uzdravení Kristova lze uspořádati v několik velkých skupin. Na prvním místě uvážíme skupinu ochrnutých (paralytiků).

O těchto děje se zmínka:

u Mat. 4. v. 24. (všeobecně);

u Mat. 8. vv. 5.—13. (srovn. Luk. 7. vv. 1.—10.)
o uzdravení služebníka setníkovy;

u Jan 4 vv. 46.—54. o uzdravení syna královského úředníka,¹¹⁾

a dále

u Mat. 9. vv. 2.—8. (srov. Mark. 2. vv. 1.—12.,
Luk. 5. vv. 17.—26.) o uzdravení ochrnutého,
přineseného na lůžku.

Podle běžného a obvyklého pojetí značí slovo paralyticus zcela všeobecně ochrnutý (třebaže německý výraz, jímž slovo to bývá překládáno, t. j. „Gichtbrüchiger“ ukazuje určitější

¹⁰⁾ Totéž platí o slovech Ježišových u Mat. 9 v. 12: „Nepotřebují zdraví lékaře, nýbrž chorobní,“ jež byla uvedena v přeneseném smyslu o nemocných na duši, t. j. hříšnicích, celnících.

¹¹⁾ V origin. něm. klade zde autorka i toto místo za souběžné s oním uzdravením služebníka, třebaže sama později obě vypravování přece jaksi rozlišuje.

vztahy etymologické, totiž znamenalo by to ochrnutý následkem dny, pakostnice).

Se stanoviska vědeckého spadají v úvahu:

1. Ochrnutí obvodová (periferní), neuritická, jež vznikají přímou poruchou nervů (čivů);

2. ochrnutí míšní, která mají vznik svůj v míše (paraplegie);

3. ochrnutí původu mozkového (apoplexie = mrtvice mozková), Dementia paralytica = zblbnutí ochrnutých, známé všeobecně pod jménem změknutí mozku (Encephalomalacia), nádor mozku, onemocnění určitých míst v centru a v kůře mozkové, zejména ochrnutí polostranná, jednostranná (Hemiplegie);

4. ochrnutí zaviněná nějakou poruchou v kostech (kloubech) neb svalech (Polyarthrititis, tuberkulosa kloubů);

5. ochrnutí funkcionelní, při nichž nelze nalézt anatomické příčiny (na př. při hysterii a různých psychosách).

Položme si teď otázku: Jaká je při nynějším pokroku vědy lékařské prognosa ochrnutosti, jinak řečeno, která ochrnutí léčí moderní věda lékařská a jak je léčí? Dospějeme k těmto celkovým výsledkům:

1. Ochrnutí obvodová (nervstva obvodového).

Porucha nervu může nastati: a) skutečným otřesem, na př. při náhlém úderu, úrazu (trauma); sem patří také komprese (stlačení) nervu, vzniklá při různých novotvarech; b) vniknutím některého jedu (olova, arseniku, alkoholu) zvenčí; c) sebeotravou, jako při cukrovce, při níž jedy v těle se tvořící samu vnitřní podstatu nervu porušují; d) neb konečně následkem některých nakažlivých nemocí jako po difterii (záškrtu) tyfu, syfilidě, a jen zřídka kdy působením přílišného chladna.

Po záškrtu, jakož i při Tabes dorsalis (úbytě míchy) lze pozorovati někdy ochrnutí svalů očních, která však větším dílem spontánně (sama sebou) zase se ztratí. I když přehlédneme okolnost, že tento chorobný stav se vyskytuje jen zřídka, jest nanejvýš pravdě nepodobno, že by bylo šlo u evangelních paralytiků o taková ojedinělá ochrnutí svalů očních.

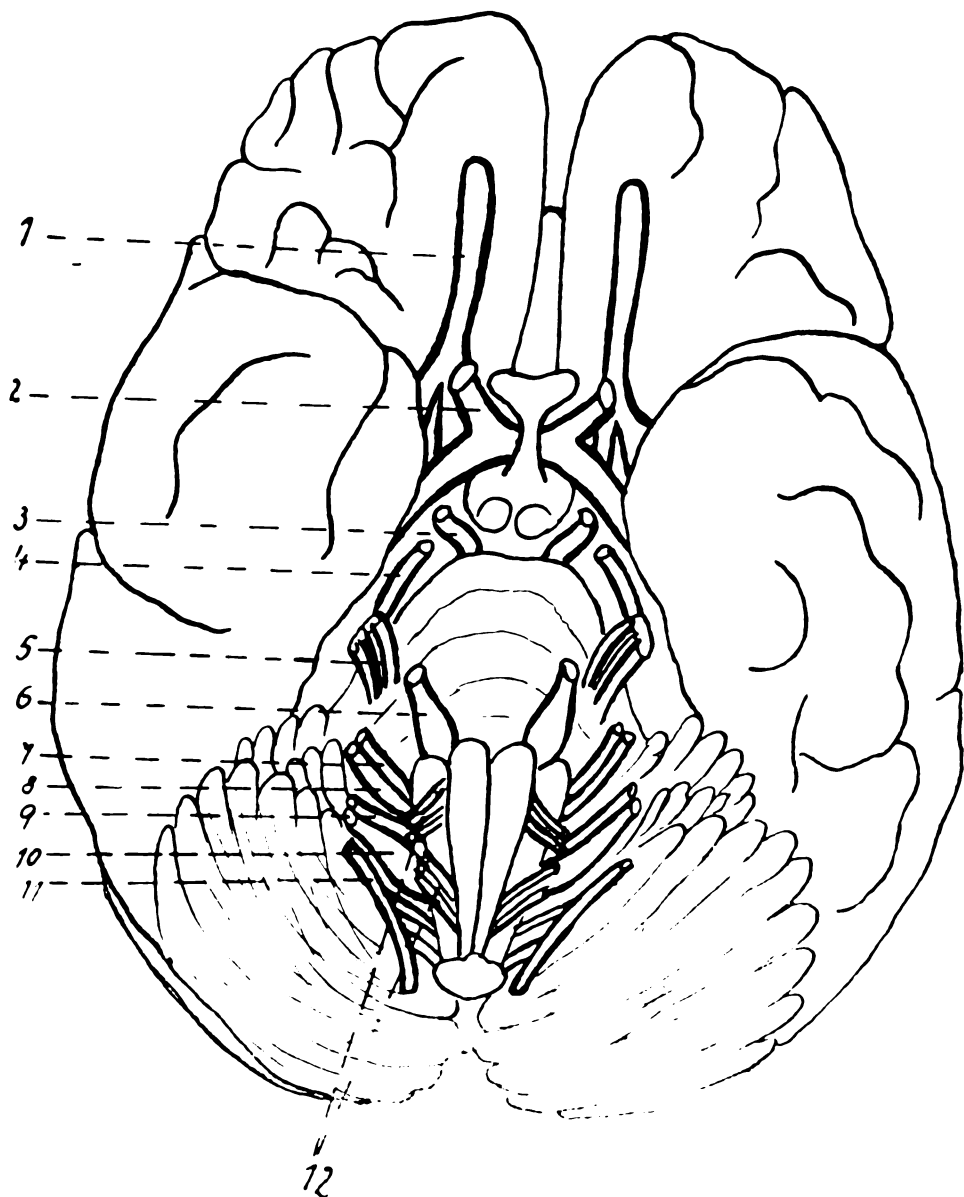
Naopak, se stavem tehdejší vědy lékařské se shoduje více předpoklad, že, ne-li výlučně, alespoň v první řadě bylo vždycky pomýšleno na ochrnutí končetin. Ve většině případů nějaká vnitřní obrna nervů mozkových nebyla by imponovala židům jako opravdové ochrnutí.

Obrna nervu podjazyčného (hypoglossu, srov. obr. 1.) byla by bývala označena jako němota, ochrnutí motorické části nervu trojklanného (trigemina) a nervu jazykohltanového (glossopharyngea) jako neschopnost žvýkati a polykati.

Mimo uvedená ochrnutí svalů očních a reumatické obrny nervu obličejového (facialis), jichž prognosa je příznivá, bývá léčení obrn nervů mozkových, jichž příčina musí býti hledána v patologických procesech většinou syfilistických na spodině lebečné (basis cranii), v obratlech krčních (je to 7 prvních

obratlů) aneb v prodloužené míše, neobyčejně zdlouhavé a poskytuje jen malou vyhlídku na nějaký výsledek.

Obvodová ochrnutí končetin nemají většinou prognosy

Obr. 1.

Nervy mozkové jsou ty, které začínají na spodině mozkové (dolejší, spodní straně mozku). Počítá se jich obvykle 12 párů, a to: 1. Nerv čichový (olfactorius), 2. zrakový (opticus), 3. okohybný (oculomotorius), 4. kladkový (trochlearis), 5. trojklanný (trigeminus), 6. odvádivý (abducens), 7. obličejový (facialis), 8. sluchový (acusticus), 9. jazyko-hltanový (glossopharyngeus), 10. bloudivý (vagus), 11. přídatný (accessorius), 12. podjazyčný (hypoglossus).

nepríznivé, zejména dostaví-li se po nějaké, jinak šťastně přestálé nemoci nakažlivé. Taková ochrnutí se hojí v jistých, řídkých případech (po záškrtu) sama, chtějí však i za takových

okolností míti svůj čas, jenž se nedá zkrátiti sugescí. Jiná obvodová ochrnutí končetin vyžadují určitého, po týdny i měsíce prováděného léčení (elektrisací, lázněmi atd.) anebo, běží-li o odstranění nádorů, cizích těles a pod. (jako příčin oněch ochrnutí), pak je třeba operativního zasáhnutí, jež tu jediné může způsobiti záchranu.

Jde-li při obvodových ochrnutích o otravné účinky různých jedů, jako na př. při obrně nervu vřetenného (radialis) u dělníků pracujících s olovem anebo při otravě arsenikem, tu jest především třeba, aby ochrnutý byl po mnoho týdnů a měsíců vzdálen oné škodliviny.

Ostatně i pokročilá moderní věda lékařská zná obvodová ochrnutí, která jsou nevyléčitelná. K nim náleží na př. ochrnutí při malomocenství, o němž bude řeč později. Nerv, který je úplně úbytými stížený (atrofický) odporuje každému léčebnému zasáhnutí.

Tolik věda lékařská. Podle zpráv však evangelních Kristus neudílel všeobecných zdravotních (hygienických) rad, ba ani abstinentem nebyl¹⁾ tím méně pak kdy koho operoval.

Jestliže tedy připustíme, že paralytici bibličtí trpěli obrnami obvodovými, pak tomu způsob, jakým si Kristus počínal, po stránce lékařské ani dost málo neodpovídal. A přece vyléčil všechny tyto ochrnuté. Třeba tedy pátrati dále.

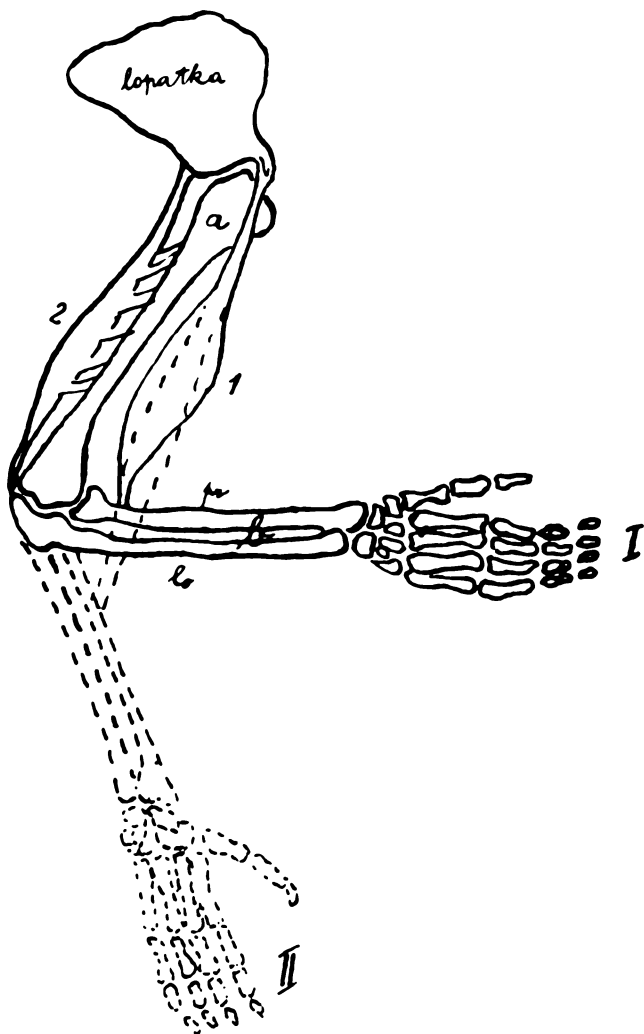
2. Ochrnutí míšní (spinální), přivoděná onemocněním míchy páteřní a prodloužené.

Sem náležejí: a) ochrnutí, jež vznikají obyčejně po chronickém (vleklém) zánětu blan čili plen míšních (jsou 3, jako blány mozkové, a to: Dura mater, arachnoidea, Pia mater: česky: tuhá plena, pavučnice, měkká plena) zv. Meningitis spinalis. Bývají tato ochrnutí spojena se zrudnou (degenerativní) atrofií svalů způsobenou tím, že kořeny nervů míšních (t. j. konce svažeků nervových, jež vnikají do míchy, viz obr. 3.) jsou poškozeny jizevnatým ztlustěním plen (blan) míšních. Budiž zde připomenut zvláštní druh stáhnutí antagonistů^{1b)} zv. „ruka

¹²⁾ Srov. svatbu v Káni galilejské (Jan 2. vv. 1.—11.) a Mt. hl. 11. vv. 18—19.: „Neboť přišel Jan, ani nejeda ani nepije, a říkají: ‚Má zlého ducha‘. Přišel Syn člověka jeda a pije, a praví: ‚Hle, člověk žrout a pijan vína, přítel celníkův a hříšníkův.‘“

¹³⁾ Sval vykonává pohyb jediné tím, že se jeho elementy stáhnou. Má-li nastati pohyb opačný, je třeba, aby jiný sval, neb skupina svalů vstoupila v činnost; než byl onen sval, neb ona skupina, jež způsobila první pohyb. Svaly takové, neb sku-

kazatelova“ (ruka ochrnutá je trvale v poloze takové, do jaké i dává kněz při kázání), vyskytující se při zánětu blan míšních v oblasti obratlů krčních (cervikálních). Poněvadž také při míšních ochrnutích bývá syfilis účastna, shoduje se léčení jejich mnohdy s léčením antiluetickým (protipříjčným). V každém případě protáhne se léčení na několik měsíců, a to s nejistým výsledkem.

Obr. 2.

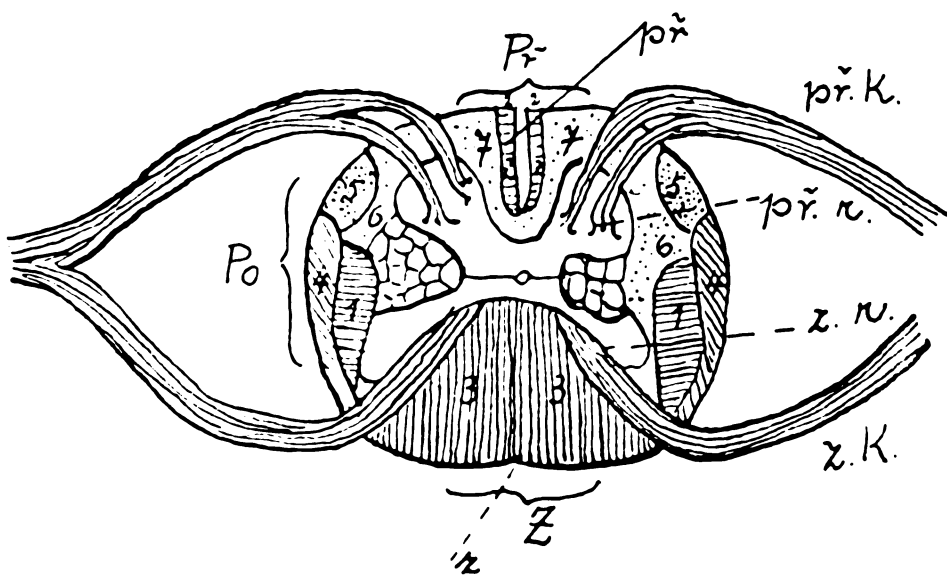
Svaly-antagonisté:

Z polohy I. do polohy II. uvádí sval č. 2, kdežto do zpětné polohy I. sval č. 1. Každý z nich tedy působí opačným způsobem. — a) kost pažní, b) předloktí, jež skládá se z kosti loketní (*lo*) a kosti vřetenné (*pr*).

Ještě méně příznivou prognosu shledáváme b) při zánětu míchy zv. myelitis, při němž je sama podstata míchy pathologicky (chorobně) změněna, čímž vznikají podle různé polohy ohniska nemoci ochrnutí různých okončetin, měchýře (močového) a konečníku. Otok (oedem) ochrnutých údů, stejně jako proležení (decubitus) tvoří obávané komplikace.

pina svalů s opačnou činností se nazývají antagonisté, kdežto svaly na vykonání nějakého pohybu součinně zúčastněné se jmenují synergisté. Srov. obr. 2.

c) Dále známe ochrnutí vzniklé kompresí (stlačením) míchy, při němž jsou nervy motorické (hybné) poškozeny buďto chorobně pozměněnými obratly anebo nádorem tuhé blány míšní (sarkom dury). Přichází tu v úvahu hlavně tuberkulosní spondylitis (zánět obratlů) — se zkřiveninami páteře a hlízami sběhlými, spadlými (stává se, že nahromaděný hnis s výše položených částí postiženého orgánu sklesne, spadne do částí hlubších, nižších) anebo i bez nich — a rakovina obratlů. Prognosa rakoviny obratlů je rozhodně špatná. Tuberkulosní onemocnění obratlů vykazuje při velmi pečlivém léčení (které je z části orthopedické (napravovací) a operativní) sice uzdravení, nicméně je nezbytno i v nejpríznivějším případě, aby se nemocný po celé měsíce šetřil a dále byl vhodně léčen.

Obr. 3.

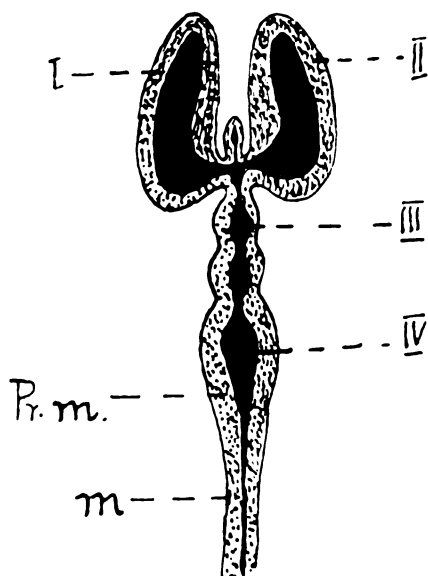
Mícha schematicky (průřez): Mícha tvoří jakýsi sloup v páteři je rozdělena přední podélnou brázdou (př) a zadní podélnou brázdou (z) na dvě polovice (pravou a levou). Do míchy vstupující přední kořeny (př. k.) nervové (motorické) a zadní kořeny (z. k.) nervové (sensitivní) rozdělují každou polovici míchy na 3 provazce: přední (Př.), postranní (Po) a zadní (Z). Provazce tyto tvoří bílou hmotu míchy (prostředek, podoby H je hmota šedá, obsahující ganglia, buňky), obsahují vlákna nervová, jež jsou zase sdružena ve svazky, a to: 1. postranní svazek mozkomíchový (pyramidalis) a 2. přední svazek mozkomíchový (pyramidalis), 3. zadní svazek, 4. postranní svazek do malého mozku vedoucí, 5. svazeček zv. Gowersův, 6. a 7. hlavní svazky postranního a předního provazce. — V šedé hmotě důležité jsou přední rohy (př. r.) nervů hybných (motorických) a zadní rohy (z. r.) nervů citlivých (sensitivních).

d) Affekce spinální (chorobná postižení míchy), vyskytující se spolu s chřadnutím svalů, přidruží-li se k onemocnění velkých buněk gangliových v předních (motorických) rozích míchy (atrophia musculorum progressiva spinalis a amyotrofni sklerosa laterální v pobočných svazečcích míchy zv. pyramidalis fasciculus lateralis, viz obr. 3.), vykazují špatnou prognosu quoad

sanationem (pokud se týká uzdravení), ba končí často i smrtí. Také dětské ochrnutí původu míšního (spinálního) bývá jen v nejřidších případech vyléčeno tak, aby žádných stop nezanechalo, a to i při velmi pečlivém ošetření. Zpravidla dochází tu k trvalým ochrnutím, spojeným se zkráceninami (kontrakturami) svalů, při čemž kosti postižených končetin zůstávají ve vzrůstu značně pozadu.¹⁴⁾

e) Při úbytích míchy (Tabes dorsalis) po léta se vlekových, běží, jak známo, v podstatě o onemocnění zadních provazců (sensitivních) míchových. Konečné stadium této nemoci vykazuje ochrnutí (končetin, měchýře, konečníku), proti nimž naše terapie je bezmocná.

f) Paralyse zv. landryšská (podle Landryho), protože se vyskytuje zřídka kdy, je významu jen podružného. Při tomto prudkém (akutním) rychle stoupajícím ochrnutí, běží pravděpodobně o nějakou, po nakažlivých nemocech vznikající poly-

Obr. 4.

Mozkové komory (schema):

- I. a II. postranní komory v obou polovicích velkého mozku;
- III. komora v mezimozku;
- IV. komora v prodloužené míše (Pr. m.)
- m je mícha s míšním kanálkem.

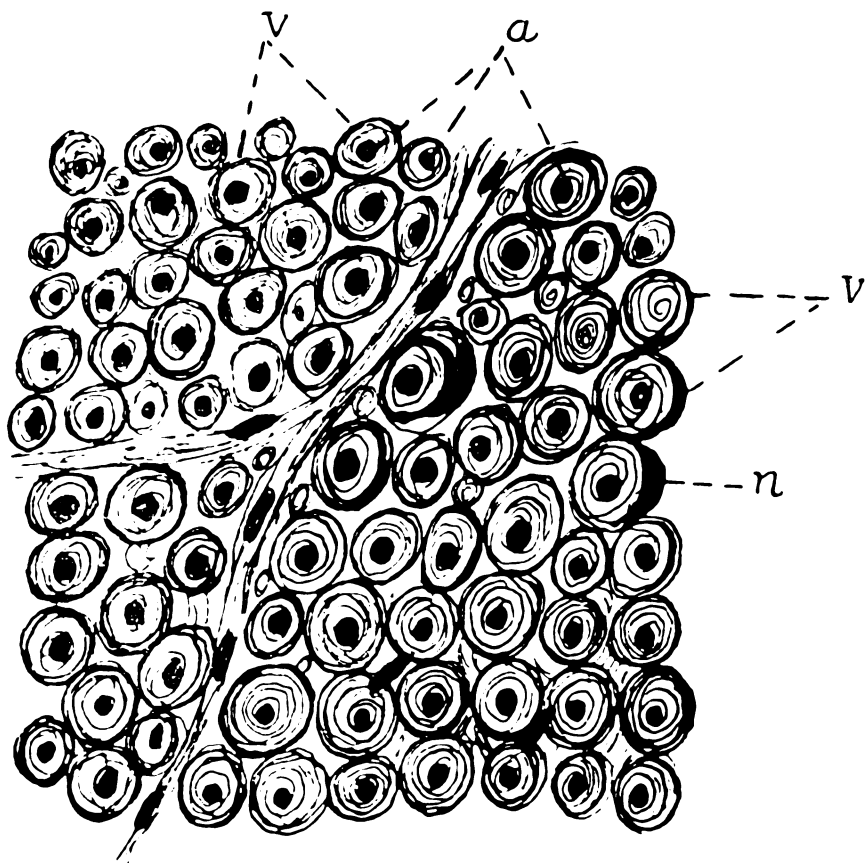
neuritis (mnohonásobný zánět nervů). Prognosa quoad restitutionem (pokud se týká navrácení zdraví) je špatná; ve většině případů po 1—2 týdnech nastává smrt.

g) Při progressivní (postupující) paralysi bulberní dochází následkem různých chorobných procesů v prodloužené míše k degeneraci (zrůdnosti) nervových jader (obr. 5.) v oblasti čtvrtého ventriklu (komory mozkové, obraz 4.) v nervech hypoglossus (podjazyčný), facialis (obličejový) a vago-accessorius (bloudivý a přídavný), jakož i k ochrnutí příslušných nervů (následek toho je porucha řeči a polykání) ba, postupují-li procesy ony dále, až k ochrnutí končetin. Obvyčejným východiskem

¹⁴⁾ Poškození a ochrnutí míchy předních kořenů — motorických a nervstva motorického má vliv i na ochrnutí svalů

je smrt vzniklá hnisavým zánětem plic; ochrnutí ta vzdorují úplně našemu léčení.

3) Ochrnutí, která mají původ v mozku. Ochrnutí, která se vyskytují při Meningitis cerebialis (zánět mozkových blan; jsou tytéž jako při miše), spojené se ztrnutím šíje, vznikají tlakem tvořících se hlíz neb vyronů krve na blány mozkové, a bývají častokráte nepoznána následkem všeobecné pokleslosti a těžkosti hlavy (Coma). Naděje na uzdravení, jako vůbec při zánětu mozkových blan (meningitis) je chabá i když je v pečlivém léčení dlouho pokračováno.

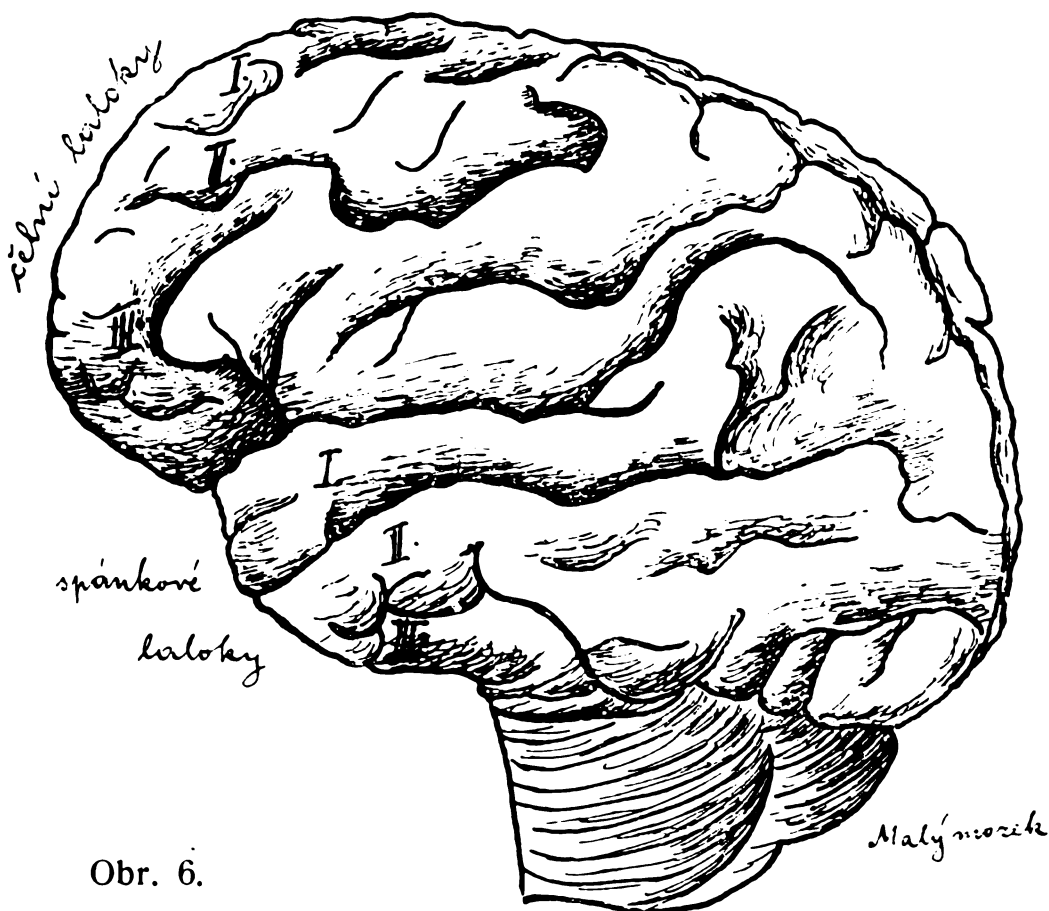
Obr. 5.

Příčný průřez nervem. Skládá se nerv z vláken nervových (v), jež mají jádro (n nucleus) a osový váleček (a).

Typické (význačné) ochrnutí mozkového původu, jest ochrnutí jednostranné (jedné poloviny postiženého orgánu) s poruchou řeči nebo bez ní, zvané hemiplegie, a bývá způsobeno: a) náhle, najednou a) krvácením ze zkrvnatělých, snadno se protrhujících cév do hmoty mozkové (apoplexie: mrtvice); β) zácpou krevnic (embolie), jež se připojuje k chorobám srdečním; — anebo b) pozvolným poškozením dotyčných okřsků mozkových následkem a) trombosy (krevní sraženiny) mozkových arterií anebo β) nádoru a vředu mozkového.

Jak v případě vlastní mrtvice, na ráz, náhle se dostavivši (viz a : α , β), tak i tenkrát, když ochrnutí znenáhla nastává, je prognosa hemiplegie vždy vážná. Odpovídá to vážnosti choroby základní. Při hemiplegii vyskytuje se ulehčení — chorobné zjevy se ztráti — ale přes to zůstává dispoice k návratu téže choroby; radikální (úplné) vyléčení je vyloučeno.

Postihne-li některá ze jmenovaných poruch — krvácení, měknutí (při embolii nebo trombose), nádor, vřed, po případě zánět (encephalitis) — levý, (na levé polovici mozku) třetí čelní

Obr. 6.

Laloky mozkové:

I. čelní lalok (gyrus frontalis superior), II. čelní lalok (gyrus frontalis medius), III. čelní lalok (gyrus frontalis inferior), na levé polovici mozku, zv. Brokův; I. spánkový lalok (gyrus temporalis superior), II. spánkový lalok (gyrus temporalis medius), III. spánkový lalok (gyrus temporalis inferior).

lalok (gyrus frontalis inferior) mozkový, zv. též Brokův¹⁵⁾, tu vzniká více nebo méně úplná neschopnost mluvit, známá pod

¹⁵⁾ Pavel Broca, franc. lékař (* 1824+1880), určil r. 1863 tento lalok jako mozkový okrsek pro schopnost mluvit. Srovn. str. 44, obr. 10.

jménem motorická afasie (nemluvnost), při níž však postižený, ač nemůže mluvit, přec mluvenému rozumí. Běží-li naproti tomu o onemocnění levého prvního laloku skráňového (spánkového : gyrus temporalis superior), pak ztratí nemocný hned se ztrátou pochopení pro to, co je mluveno i schopnost samostatně mluvu ovládati, třebaže jakési mechanické (nesrozumitelné) pohybování mluvidel zůstane ; mluvíme pak tu o afasii sensorické (Wort-taubheit.)¹⁶⁾ Viz obr. 6. a 10. str. 23 a 44.

Afasie a hemiplegie původem svým patří k sobě. Na toho však, kdo není lékařem, právě tak jako v době dřívější — od anatomie ještě vzdálené — i na tehdejší lékaře samotné činily a činí dojem dvou zcela rozdílných věcí. Pakliže se vyskytly současně, byla v tom asi spatřována pouhá jakás nahodilost. Pravého pojmu klasické (vzorné, dokonalé) hemiplegie židé neměli. Proto, jestliže by ochrnuli, o nichž je v bibli řeč, byli zároveň stíženi i afasií, pak by jistě bylo zvlášť vytčeno, že byli také němí, anebo že nemohli správně mluvit. Ovšem naproti tomu lze podotknouti, že právě příznak ochrnutých končetin, poněvadž nejvíce padal do očí, dal věci té jméno. (Je to tak zv. vulgarismus bible.¹⁷⁾)

Průběh léčení při osamoceně afasii není o nic lepší než při hemiplegii. Léčení protáhne se většinou na měsíce a léta, vede jen velmi zřídka k restitutio in integrum (k úplnému uzdravení, vlastně k navrácení v bezvadný stav), a zanechává dispoziční k opětnému onemocnění. Někdy bývá uváděno operativní zásahnutí (otevření vředů, odstranění rozdrobených částíček kostí neb jiných cizích těles). Pro léčení zvlášť nepříznivá jsou ochrnutí projevující se příznaky nabobtnalosti mozkové, následkem nádoru na mozku vzniklé. Také špatnou prognosu mají ochrnutí končetin při dětských ochrnutích, jež jsou původu mozkového ; dochází k zkráceninám (zkriveninám) těch údů, které zůstaly ve vzrůstu pozadu.

Při této příležitosti budiž také poznamenáno, že jsme úplně bezmocni proti takovým ochrnutím, která vznikají následkem vrozených zrudností nebo závad (defektů) míchy nebo mozku. Velmi často běží tu o idioty (blbé) nebo imbecilní (slabomyslné), jimž by zajisté ve většině případů ani úplným odstraněním ochrnutosti pomoheno nebylo.

¹⁶⁾ Hranice mutismu (němoty) hysterické budou vymezeny později. (Viz str. 47).

¹⁷⁾ Hejčl v úvodu k Bibli české, str. 9. § 9 praví : č. 2. K poučení náboženskému nebylo třeba, by inspirující Bůh svatopisce povznesl na stanovisko moderního přírodovědce (po příp. lékaře pozn. překl.), který líčí jevy přírodní, jak ve skutečnosti se odehrávají, užívaje při tom vědeckého názvosloví (terminologie). Pro účel bible stačilo, by svatopisec zůstal na stanovisku prostého lidového pozorovatele přírody. Líčí tedy její zjevy tak, jak působí na smysly, na zrak, sluch atd. Viz také dříve str. 11 pozn. 5. o nemoci Tobiášově.

Z duševních nemocí, při nichž ochrnutí tvoří podstatný, charakteristický příznak, známe jen Dementia paralytica (vulgo změknutí mozku). V tom případě ochrnutí patří již ke konečnému (poslednímu) stadiu a postižují nervy mozkové, končetiny, měchýř a konečník. V celkové nemoci převládá zblbnutí tak, že ochrnutí pozbývá tím úplně významu. Takový nemocný bývá od lidu obyčejně označován za pomatence, zřídka za ochrnulého. Nemoc vede jistě k smrti.

Při mozkové syfilidě a mozkové arteriosklerose může vzniknouti komplikace (sloučení) duševní poruchy s nějakým ochrnutím. Psychosy takto vzniklé mívají velmi nestejný (nestálý, střídavý), často vleklý průběh; prognosa pak ochrnutí těchto, jak již svrchu (str. 24) řečeno, je špatná.

4. K další skupině ochrnutí počítáme familiární (mezi členy jednotlivých rodin) a juvenilní (v mladistvém věku se vyskytující) formu atrofie svalové, při níž mizí a nervy nevykazují žádných anatomicky dokazatelných změn. Tato onemocnění vedou pomalu, ale jistě k ochrnutí postižených částí a třeba je označiti za nevyléčitelná.

Tak vzniká také ochrnutí, neb lépe řečeno znemožnění činnosti některého údu, když dochází k srostlinám a zkřiveninám, jež se připojují k onemocnění různých kloubů a pod., anebo když chronická (vleklá) hnisání kost přímo zničí. Moderní chirurgie vykonala v tomto oboru jistě obdivuhodné věci; nicméně ve většině případů vidí se nucenou obětovati úd, jenž se stal zničením kloubu neschopným k pohybu, aby byl organismus chráněn a uvolněn. (Bolestivost zaviněná hnisáním kostí, celkové zeslabení, jež je účinkem hnisání, nebezpečí dalšího rozvlečení a autointoxikace t. j. sebeotravy samovolné). Při neoperativním ošetřování jsou vyhlídky na vyléčení tohoto druhu ochrnutí nanejvýš nepříznivé.¹⁸⁾

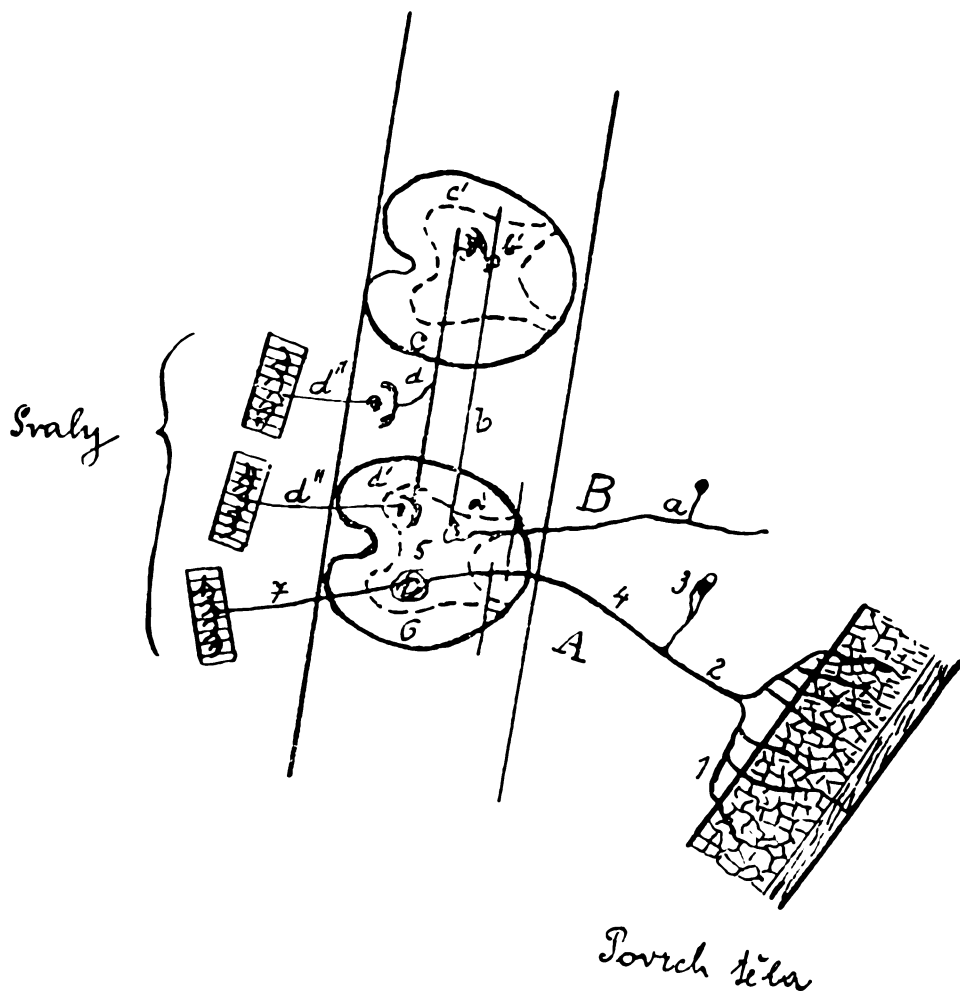
Také chronický reumatismus (hostec) kloubový, jestliže tak daleko pokročil, že je pohyblivost kloubu značně stěžována a rušena, vyžaduje, aby mohla býti dána naděje na nějaký výsledek, léčení po měsíce stále prováděného, a i pak hrozi nebezpečí, aby se nevyvinula nějaká vada srdeční. Velmi pokročilá deformita (znetvoření) kloubů zcela vylučuje úplné vyhojení.

Ochrnutí druhé, třetí a čtvrté skupiny (viz str. 18 a nn.) poskytují ještě horší prognosu než ochrnutí ze skupiny první. A marně bychom hledali lékaře, jenž by se mohl i při všech prostředcích moderního lékařství chlubit, že vyléčil většinu takových případů anebo i nějakou, zmínky hodnou část z nich.

¹⁸⁾ Znal jsem dvě řeholnice podobným ochrnutím trpící. Jedné nebylo jiné pomoci, než že jí ruku odňali, druhá byla skorem rok v léčení, i hnisající část kosti jí vyňali a nahradili zlatou trubicí, ale přec vyléčena nebyla. Překládatel.

Postupme teď dále k 5. skupině.

5. Známe také ochrnutí hysterické. Při něm, vzhledem k příčině jeho, přicházejí v úvahu trauma (srovnej str. 40 pozn. 31.) duševní shock (čti šok - angl. slovo značící náraz, otřes). Podnět, popud (impuls) duševní působí, že výkon kortiko-motorický

Obr. 7.

Schema vzniku pohybů reflexivních. Zevnější podráždění povrchu těla působí na rozvětvený nerv citlivý (1), který dostředivě (centripetálně) vede (2) podráždění to k citlivé buňce míšní (3). Odtud je převedeno (4) k rozvětvené (5) buňce hybné v předních rožích míchy (6) a pak přímo (ne do mozku) nerv hybný (7) odstředivě (centrifugálně) působící (reagující) vyvolává ve svalu příslušný pohyb. To je tak zvaný jednoduchý oblouk reflexní (A). Mimo to častokrát vzniká i složitý oblouk reflexní (B) takto: Podráždění přivedené z povrchu těla do citlivé buňky (a), je dále vedeno do buněk zadních rohů míchy (a'), také citlivých, a pak centrálními nervy míšními (b) do vyšších vrstev těchto buněk (b'). Odtud přechází do předních rohů míchy (c') a z jejich buněk hybných je vedeno nervy hybnými (c) v různých vrstvách (d, d') zevně do svalů (d').

(výkon nervů motorických v kůře) selhá a vypoví službu, zatím co ve většině případů pohyby samočinné (automatické) a odrazové (reflexivní) nerušeně dále probíhají.¹⁹⁾

¹⁹⁾ Pohyby automatické a reflexivní jsou počítány mezi

Hysterik na př. věří, že jeho paže je ochrnutá, proto opomíjí vlastního, k výkonu pohybu nutného podnětu, jenž závisí od naší vůle. Neposlechne našeho pobídnutí, aby se oblékl, psal atd., poněvadž prý nemůže, brzy na to však při příležitosti dělá zcela účelné a složité pohyby směřující k tomu, aby se něčeho chopil, aneb aby něco od sebe odvrátil. Neodborníci proto velmi rádi hysterika považují za simulanta, (jenž nemoc předstírá), který by měl prý býti usvědčen z přetvářky; správnější je již názor, že trpí utkvělou myšlenkou o nemoci (říkají „když na to nemyslí, není ochrnutý“.)

Podle novějších autorů vykazují ochrnutí hysterická $\frac{1}{12}$ všech případů ochrnutí (podle francouzských autorů však ještě více, asi $\frac{1}{4}$ všech případů). Ochrnutí končetin, jež máme zde na zřeteli, byla pozorována od Binswangerova ve $\frac{4}{100}$ všech případů hysterie. Stále ještě vyskytují se medikové (studující lékařství), kteří během pilně navštěvovaného semestru (pololetí) na klinice nespatriřili mezi stem onemocnění ani jediného ochrnutí hysterického. A co ještě více znamená, jsou kliniky pro vnitřní nemoci, které po mnoho let neměly ani jediného případu hysterického ochrnutí, ačkoliv při tom vyskytlo se tam několik tuctů organických ochrnutí a nesčetných, všeobecných případů hysterie. Totéž lze říci i o mnohých ústavech pro choromyslné. Hysterické ochrnutí není tedy přece jen tak časté, jak by rádi chtěli někteří lidé, ať už třeba v „plemeništi“ salpetrierském a p.²⁰⁾ se jim poněkud lépe daří. Právě však, že tyto případy jsou řídké, proto se o nich tolik mluví, proto těší se také v širších kruzích smutné proslulosti.

Dohad, že by byli paralytikové (ochrnutí) bibličtí všichni aneb alespoň z větší části osobami hysterickými, postrádá vší pravděpodobnosti. Když bychom však přes to připustili tuto nepravděpodobnost, tu vzniká hned další otázka: Je možno hysterická ochrnutí beze všeho a zkrátka neomylně vyléčiti? Co praví o tom zkušenost lékařů?

Trvání hysterického ochrnutí může obsáhnouti dny, měsíce a roky. Mají jako hysterie vůbec, tu zvláštnost, že nelze při nich na nic a s ničím určitě a jistě počítati. Náhlá uzdravení jsou větším dílem klamná, a lze se obávati, že se zase vrátí.

pohyby bezděčné, t. j. takové při nichž nerozhoduje vůle naše. Automatické jsou ty, při nichž popud nevychází z vnějška, nýbrž z vnitra na př. jsou to pohyby srdce, plic a podob. Reflexivní naopak jsou ty, při nichž popud je zvenčí, ale jejichž podráždění se přeneso v miše, aniž by do mozku došlo — na nervy hybné. (Obr. 7). Srovn. Card. Mercier, Psychologie I. č. 41. 51.

²⁰⁾ Salpêtrière, je klinická škola university Pařížské, jejímž zakladatelem byl proslulý prof. Jan Martin Charcot (žil 1825—1893). Autorka nazývá tuto jinak slavnou kliniku „plemeništěm“, („drůbežárnou“ in den Brutstätten), poněvadž právě na této klinice zjevy hysterických záchvatů a ochrnutí uměle byly vyvolávány.

„Vyhlídku na další a trvalejší výsledek poskytuje pouze soustavné (metodické), psychicko-pedagogické ošetřování“ (Binswanger). Odstraní-li se ochrnutí, není tím ještě vyléčena hysterie, a v mnohých případech není toto odstranění ochrnulosti ani pokrokem, neboť ochrnutí odstraněné bývá hned nahrazeno příznakem (symptomem) jiným. Při hysterickém ochrnutí nelze s ničím počítati; dosti často vzdoruje nejen každému somatickému (na tělo se vztahujícímu), nýbrž i každému sugestivnímu léčení. I Charcot sám varuje lékaře co nejdůrazněji, „aby ani při takových ochrnutích, jež jsou nepopíratelně psychická, nehrál roli divotvorce; mohl by se tím připravit o všechnu svoji vážnost.“ — Vážnost a důstojnost Kristova však jeho poměrem k ochrnulým ničeho neutrpěla.

Než, o hysterii, jako zvláštní celkové nemoci bude mluveno později (viz kap. 8.), a proto přistupujeme nyní k otázce, zda by stupor, t. j. kataleptické (mrtvičné) uztrnutí, jak je při jistých duševních nemocech pozorujeme, mohlo působiti dojmem nějakého ochrnutí. Tuto otázku musíme zodpověděti kladně, poněvadž katalepsií stížení, pokud bylo dokázáno, byli již někdy považováni za mrtvé. Při ztrnulých toho druhu jeví se někdy, třeba jen zcela málo patrným způsobem příznak automacie (samohybnosti) podléhající rozkazu jiných, t. j. osoby takové mechanicky (samočinně, jako stroj) poslouchají všech jim udělených vyzvání. Mnohem častější však je úkaz zv. negativismus, jenž spočívá v tom, že nemocní dělají právě opak toho, co bychom od nich rozumně očekávali.

Představme si nyní takového nějakého stuporem postiženého nemocného, při němž by se jednou lékaři podařilo rozkazem vyvolati automacii, samohybnost (nemocný by se na př. vzpřimoval). Tím ještě není dána záruka, že nemocný neklesne hned zase zpět ve svou ztrnulost, anebo že se s prudkostí, takovým nemocným vlastní, nevrhne náhle na lékaře, aby mu ublížil anebo jej rdousil. Než i když by se tak nestalo, ani tím ještě není duševní choroba vyléčena, ba ani tím není úplně odstraněn stupor, jenž chce míti „svůj čas“, bez ohledu na sugesci.

Náhleho procitnutí z hlubokého (ochrnulosti podobného) uztrnutí k trvale spořádanému, rozumně činnému jednání psychiatrie nezná. Přejít se děje postupně, často průběh bývá cirkulární (okružní), při čemž se fáse (období) ztrnulostí střídají s těžkými stavy podráždění, rozčilení, až na konec nastane zblbnutí. Vyléčení je daleko řidší.

Léčení sugescí při uztrnutí (stuporu) je tedy ještě méně vhodné než při ochrnutí hysterickém. I zde platí výstraha Charcotova.

Vraťme se tedy už k případům v evangeliích. Uvážíme-li jednotlivá evangelní ochrnutí, docházíme k následujícím závěrům.

U Mat. 4. v. 24. nejsou udány pathologické (chorobozkumné) podrobnosti o nemoci. Vedle četných jiných nemocných, jež k P. Ježíši přiváděli a přinášeli, jmenují se též i ochrnulí.

O služebníku setníkově nám vypravují dva evangelisté. U Mat. 8. v. 6. dovidáme se, že polehával, byl ochrnulý a hrozně se trápil (Vulgata: male torquetur). Lukáš (7. v. 2.) mluví o nemocném služebníku setníkově jako o umírajícím („blížil se k smrti — moriturus“), aniž by se výslovně zmiňoval o nějakém ochrnutí.

Jan 4. v. 46. vypravuje o jednom úředníku královském v Kafarnaum, jehož syn byl nemocen. Úředník ten považoval syna svého také za umírajícího. (V. 49.: „pojď, prve než umře syn můj“, srov. v. 47. „neboť počínal umíratí“). Celý průběh vypravování upomíná na služebníka setnikova, o nějakém ochrnutí však se ani zde zmínky nečiní.

Shrňme tato 3, anebo lépe jen první dvě (srov. pozn. 11. na str. 15) vypravování, poněvadž se vztahují na jeden a týž případ, v jedno, a můžeme souditi, že zde běží o nějaké, se všeobecnou poruchou stavu zdravotního spojené ochrnutí, povahy nejspíše mozkové nebo míchové (viz v předu str. 18 a nn.). Obvodové ochrnutí to asi nebylo, neboť to nepůsobí tak snadno dojmem umírání (Lk. v. 2.), spíše by při něm (na př. při neuritis) vystoupil příznak bolestivosti.

Rozhodně nemáme v textu evangelním podkladu pro to, abychom považovali služebníka setnikova za osobu hysterickou. Chování setnikovo tomu nenasvědčuje. Setník si onoho sluhy vážil (Lk. v. 2. „a ten byl u něho ve vážnosti“ = *qui illi erat pretiosus*, *ἐντιμος*).

Hysteričtí však větším dílem nejsou lidé hodní vážnosti, zejména tehdy ne, když to dopracovali až k nějakému ochrnutí funkcionálnímu (postihuje nervy, organismus je při tom zdravý), jež bývá skoro bez výjimky zjevem provázejícím těžké, s psychickou degenerací (zvrhlostí, zrůdností) spojené formy chorob nervových.

Také, všeobecně řečeno, hysterie nikterak neimpoune zdravým, zdatným, silným mužům. Ti jsou spíše náchylni k tomu, aby hysterické osoby tvrdě a bez-

ohledně posuzovali a je obviňovali z předstírání nemoci (simulování). Důstojnický sluha hysterický, a to až k smrti hysterický — to přece jen zní velmi nepravděpodobně. Takový člověk nebyl by se dal z dálky (na dálku) vyléčiti, a k tomu ještě jediným slovem. Zdravým pak by jistě nebyl zůstal. (Srovnej, co psáno o tom jak se chovají osoby hysterické k ošetřujícímu lékaři str. 40.)

S velkou přesností vyličují nám tři evangelisté uzdravení jiného ochrnutého (Mt. 9. v. 2., Mk. 2. v. 3., Lk. 5. v. 18.).

Zákoníci vytýkali Pánu, že se rouhal, ale zahanbeni byvše, pomalu odcházeli. Lid zato jásal: „Nikdy jsme nic takového neviděli“ (Mk. v. 12., Mt. v. 8. „uzřevše to zástupové, báli se a velebili Boha, který dal takovou moc lidem,“ Lk. v. 26. „viděli jsme dnes věci neuvěřitelné“).

Běželo-li zde o nějaké funkcionální ochrnutí (při nervose, hysterii), pak třeba znovu podotknouti: Pouhé odstranění jednotlivého příznaku nečiní ještě z postiženého zcela zdravého a nějakého jednání schopného člověka, naproti tomu však se mluví v našem případě o úplném uzdravení, alespoň se nečiní zmínka o nějakém dalším léčení nebo novém onemocnění.²⁾

Při tom nic o moderní hypnose, vůbec nic lékařského, žádné lázně, masáž a pod. „Vstaň, vezmi lože své a choď.“ (Mk. v. 9., Mt. v. 6. a Lk. v. 24.: „Vstaň, vezmi lože své a jdi do domu svého.) To je všecko.

Evangelisté (všichni: Mt. v. 6. Mk. v. 10., Lk. v. 24.) zdůrazňují, že toto zázračné uzdravení mělo býti zvláštním poučením přítomných fariseů a zákoníků: „Ut sciatis, quia Filius hominis ... (abyste věděli, že Syn člověka má moc...)“ Z té příčiny nebyli by si jistě tito nepřátelé Kristovi dali ujiti nějakou recidivu (návrat choroby), a jistě nebyli by opomenuli učiniti mu výtku zdánlivého jen uzdravení.

Uznáme-li tedy text biblický za platný, musíme

²⁾ Všichni tři evangelisté podotýkají, že uzdravený, po slovech Kristových „vstal, vzal lože své a šel do domu svého“ Mt. v. 7., Mk. v. 12. Lk. v. 25.

připustiti, že Kristus léčil ochrnutí, pravděpodobně ochrnutí všeho druhu, a to nejpravděpodobněji ochrnutí povahy organické (ochrnutí v organismu i neodborníkům patrná, a ne ochrnutí funkcionální, nervová). Kristus nevystupuje při tom jako hypnotisér, což by ostatně — po tom, co bylo řečeno na str. 28 — vůbec ani radno nebylo. Nevystupuje však ani jako lékař odborný.

U Mat. 15. v. 30. (srovnej i v. 31.) jsou v zástupu uzdravených jmenováni claudi (χωλοί = kulhaví, ochrnutí na nohou) a ochrnutí na rukou (κνλλοί = mutilus manu).

Mt. 21. v. 14. vypravuje o slepých a kulhavých (claudi, χωλοί) ve chrámě, které Kristus uzdravil. Také v onom již vícekrát uvedeném poselství k Janu Křtiteli praví Kristus: „Kulhaví (claudi, χωλοί) chodí (Mt. 11. v. 5.). O podrobnostech se však v těchto posledních případech nedovídáme.

Můžeme — podle všeobecně přijatého slova toho (claudi = χωλοί) — se jen domnívati, že běželo pravděpodobně o poruchu v chůzi zaviněnou porušením kostí neb svalů (kloubová tuberkulosa), po případě, že šlo o ochrnutí mozkové v dětském věku se vyskytnuvší, jež mívá za následek, že končetiny zůstanou ve vzrůstu pozadu, (zakrní, jsou zkráceny). Nicméně nejsou vyloučeny ani jiné způsoby ochrnutí nohou. — Pokud se týká ochrnutí hysterických platí to, co bylo svrchu (str. 26 a nn.) řečeno.

— :: —

KAPITOLA 3.

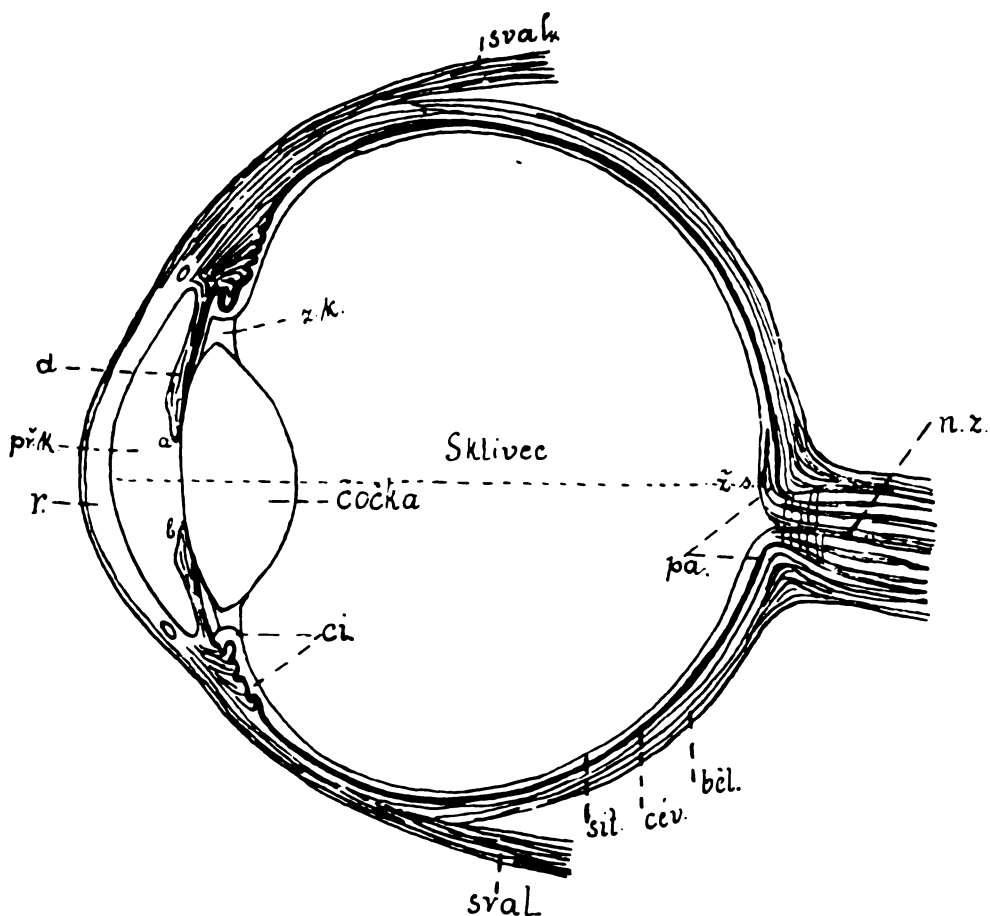
Slepí v evangeliích.

Ve smyslu praktickém je slepým ten, „jehož schopnost zraková tak poklesla, že je mu tím znemožněno každé povolání, které vyžaduje upotřebení zraku“. (Fuchs)

Statistika ukazuje, že průměrně polovina všech slepých (¹/₃—²/₃ v různých zemích) oslepne následkem Blennorrhoea neonatorum; při narození totiž je přenesen gonorrhoeický od-

měšek (sekret kapavky) z rodidel matčiných na oči novorozeněte. Ona jednoduchá profylaxe (ochrana) Créde-ova (Karel Credé * 1819) byla židům neznáma.

Jinou častou příčinou slepoty bývá atrofie (úbytečnost) nervu zrakového (optiku), původu obvodového, míchového nebo mozkového (viz str. 16 a nn.). Dále glaukom (bělmo, zelený zákal), renitis (zánět sítnice), chorioiditis (zánět cévnatky), iritis (zánět duhovky) luetica (příjicný), různé úrazy, nakažlivé nemoci i chřipka), konečně vrozené, vadné utváření se oka. (Srov. obr. 8.)

Obr. 8.

Obraz oka (průřez): Bulva (či zenice) jest jaksi zakončením nervu zrakového (n. z.); podoby kulovité, ze předu do zadu trochu zmáčknutá. Skládá se z několika vrstev: nejzevnější je bělima (sclerosa — běl.), jež přechází v předu v rohovku (cornea — r.), další je cévnatka (chorisidea — cív.), v níž se rozvětvují četné cévky, a která vpředu přechází v duhovku (iris - d.). Duhovka má uprostřed kulatý otvor zv. zornice neb zřítelnice (pupilla — a - b) a obsahuje barvivo oční. Za zornicí je čočka. Prostora mezi rohovkou a duhovkou se jmenuje přední komora (př. k.), mezi čočkou a duhovkou — zadní komora (z. k.). Nejvnitřnější vrstva bulvy je sítnice (retina — sít.), která je vlastním rozvětvením čivu zrakového. Nejjasnější zření není tam, kde nerv zrak. do sítnice vstupuje (černá skvrna), nýbrž o něco výše, tam, kde osa oka protíná sítnici — žlutá skvrna (ž. s.). Nerv zrakový v místech, kde do oka vstupuje, tvoří zvláštní bradavky, jichž jméno je papilla (pa.).

Statistika dále ukazuje, že asi ve 20% všech oslepnutí jsou léčení a profylaxe (užití ochranných prostředků lékařských na odvrácení, zabránění choroby) marné, a že asi 40% všech oslepnutí může býti při nynějším stavu označeno za odstranitelná. K oněm nevyléčitelným, po př. neodstranitelným oslepnutím patří atrofie nervu zrakového, záněty sítnice a nervů zrakových, různé tumory (nádory na oku), oslepnutí po tyfu, po difterii, slepoty vzniklé již při zrození a zaviněné různými zrudnostmi a vadami ústrojí samého. Vyjmouti třeba vrozený katarakt (šedivý zákal čočky).

Z oslepnutí, jež vznikají následkem tělesných onemocnění, mají původ v nemocech mozkových 46%, míchových 13%, a nakažlivých 25%.

Tažme se teď dále: „Které případy slepoty léčí moderní lékařství?“ A tu v první řadě přichází v úvahu katarakt (šedý zákal čočky, šedivý zákal stařecký). Obratný specialista (lékař výhradně (specielně) pro oční choroby) léčí jak je známo, tuto affekci (chorobu) operací, která pochází z doby novější. Propíchnutí zákalu, jak se dalo ve středověku, bylo osudným pochybením vědy.²²⁾ Zakalená čočka nebyla vyňata, nýbrž do pozadí oka (snad do sklivce) ledabyly zatlačena, a celý ústroj zrakový tím vydán v nebezpečí. Oko, jež osleplo následkem blennorrhoe, neléčí ani moderní lékařství.

Mezi záněty rohovky má intersticielní zánět rohovky při lues (příjice) poměrně příznivou prognosu. Zakalení rohovky a s tím spojená porucha vidění ztrácí se při vhodném léčení během měsíců a let. Hnisavý zánět rohovky (následkem otřesu, nárazu (trauma), blennorrhoe neb jiné nákazy — tyfu, spalniček) působí často tím, že se vytvoří jizvy a různé srostliny, trvalou poruchu vidění, po př. slepotu. Difterie (mázdřivka) spojivky může přejíti i na rohovku, ji zničit a tak způsobiti slepotu nevyléčitelnou.

Prognosa nehnisavého zánětu duhovky není při vhodném, včasném ošetření špatná. Pokročí-li však zánět ten pro různé srostliny atd. až k oslepnutí, může býti nanejvýš v jednotlivých případech vhodnou operací docíleno jakéhosi zlepšení, větším dílem oslepnutí trvá.

Oko, jež ochuravělo otokem (flegmona) očnice (orbita = lužko oční, důlek lebky pro oko) přijde skorem bez výjimky nazmar, je-li ponecháno samo sobě; a když jednou oslepe, pak vzdoruje všemu léčení.

²²⁾ Je zajímavé, co čteme v životě sv. Františka z Assisi. Sv. Františkovi rozbolavěly se velice oči od mnohých slz, které vyplakal. I povolán tělesný lékař papežský který prohlásil, že musí vypáliti žhavým železem něco na oku, které bylo nejvíce zachváčeno. A skutečně na řeřavém uhlí rozpálili železo do červena, a „pak počal lékař oko páliť, takže všichni bratři se rozutíkali hrůzou, slyšíce maso syčeti pod železem.“ (Srov. na př. Joannes Jörgensen: Kniha poutníková.)

Zvláštní tvar (formu) hrubší, až k oslepnutí vedoucí poruchy ve vidění tvoří jistá krvácení sklivce u chudokrevných, která za vhodného ošetření — zřídka jen spontánně (sama sebou) — po mnohých měsících poznenáhlu zanikají resorpcí t. j. zpětným vstřebáním, zpětným pohlcováním krve; tyto případy jsou velmi řídké.

Zcela špatnou prognosu mají tuberkulosní zánět cévnatky, stejně jako tumory (nádory, otekliny) v oku samém. Tu nejenom, že nedovedeme odstraniti poruchu vidění, resp. slepotu, již trvající, nýbrž dosti často jsme nuceni — aby celý organismus byl zachráněn — onemocnělé oko vyjmouti, vyloupnouti.

Oko, které osleplo následkem glaukomatosních návalů (zelený zákal) při vynětí papilly, t. j. bradavky nervu zrakového (excavatio papillae), nemůžeme učinit opět vidoucím. Nepokročil-li vývoj ještě tak daleko (až k oslepnutí), pak může býti operací (iridektomie = výřez duhovky) a různými léky zadržen. Samo sobě však ponecháno přijde oko glaukomatosně ochravněle úplně nazmar.

Poruchy vidění resp. oslepnutí, vzniklé následkem odchlípení sítnice (miopia excessiva, zakrnění sklivce, poranění, novotvary), mohou býti v příznivých případech vhodným léčením zastaveny, oko však touto cestou již jednou osleplé zůstává slepé.

Prognosa zánětu sítnice vzniklého následkem nemoci rázu povšechného (nephritis: zánět ledvin, diabetes: úplavice močová, lues = příjice), i při značně již pokleslé ostrosti zrakové není zcela špatná, vyžaduje však pečlivého, vhodného, po celé měsíce trvajícího ošetření, jehož znalost je vymožeností nové doby.

Srdeční a cévní onemocnění (arteriosklerosa) vedou pro poruchu ve výživě a zastavení výživy (na př. trombosa = zhutliny krevní, embolie = zácpa krevnic) k úbytím nervu zrakového, spojeným s nevyléčitelnou slepotou. Stejně špatná je prognosa, když mozkový nádor způsobil zánět nervu (neuritis, opuch papilly²³⁾ a pak úbytě nervu zrakového.

Prognosa úbytu nervu zrakového (optikus) po chorobách míchových, zvláště po úbytích míchy (tabes dorsalis), po dementia paralytica, po zánětu nervu (neuritis) a po zánětu sítnice oční (retinitis) je naprosto nepříznivá; postižené oko oslepe nevyhověitelně. Mnoho nadějí bylo v novější době skládáno v léčení osleplých radiem; tyto naděje však ukázaly se býti klamnými. Paprsky radiové uvedou rohovku, čočku a sklivec do stavu fluorescence²⁴⁾, vzniká dojem jakési diffusní (rozšířené, rozložené) světlosti, jasnosti, ale zůstává i nadále neschopnost vnímati zrakem předměty světa vnějšího.

²³⁾ Papilla (bradavka zrakového čívu), která zduří, tak že s přes 2 mm nad sítnici vystupuje, nazývá se p. městnavá, opuch papilly, Stauungspapille.

²⁴⁾ Fluorescence je vlastnost některých odrůd kazivce (fluoritu) a jiných látek (na př. i petroleje), že ve světle denním do modra hrají.

Jak bylo naznačeno (str. 32), můžeme zcela odůvodněně připustiti, že u Israelitů byl počet nevyлéčitelně osleplých na blennorrhoe daleko větší nežli nyní u nás. Scházela jim (naše) therapie a profylaxe (Credé). Jiná příčina pak většího počtu nevyлéčitelně slepých bylo malomocenství, jak bude uvedeno níže (kap. 7.)

V r. 1818 bylo v anglické armádě přes 5000 nevyлéčitelně slepých invalidů následkem trachomu (egyptská oční nemoc). Jest opravdu více než pravděpodobno, že tato nemoc, která si vyžaduje ještě dodnes na východě nesčíslných obětí, i dříve rozšiřovala svou ničivou činnost v národě židovském. Uzdravení je možné jen v počátcích, prve než lze mluvit o slepotě postizeného.

Proto jistě nechybíme, když řekneme: Za časů Kristových byl u národa židovského počet nevyлéčitelně, organickou slepotou osleplých větší, nežli dnešní dobou u nás.

Pokud se týká poranění oka, tu jsou jistě oči pro vzrůstající se průmysl více nyní v nebezpečí vystaveny než dříve. Nicméně jako dříve, i dnes jsou poranění vzniklá tím, že vnikne do oka triska, odštěpek a p., nejnebezpečnější. Dnes ovšem ve většině případů i po zranění vzniklém vniknutím cizích těles bývají zachráněny oči, které v dobách dřívějších bývaly ztraceny. Dostaví-li se však v oku následkem takového poranění oka cizími tělesy různé změny působící zánětlivé oslepnutí, pak je i naše moderní therapie vzhledem k oku takovým způsobem osleplému skorem bezmocná.

Vynětí (extrakce) cizích těles z vnitřku oka je ovšem vymožeností nové doby; zároveň víme také dobře, že cizí těleso v oku ponechané skoro bez výjimky vede ke zničení jeho. Proto nemáme důvodů, abychom museli připustiti, že snad v případě zranění vzniklých cizími tělesy statistika nevyлéčitelně slepých nyní je lepší než byla dříve.

Přistupujeme nyní k posouzení t. zv. slepoty duševní a hysterické. Je otázkou, zda příznak známý jako slepota duševní, při níž nemocný pozbývá paměti pro optické (zrakové) obrazy, takže i při neporušené, obrazy tvořící části oka (dioptrický aparát = bulva, duhovka a čočka, oproti sítnici, citlivé části oka) a při neporušeném nervu zrakovém dobře známé všední předměty, jež před nemocnými držíme, nemohou býti od nich postřehovány, pravím, je otázkou, zda by tento případ působil na židy dojmem slepoty. Běží zde o jednu formu afasie (nemluvnosti), při lokalisovaném (na jedno místo, okresek, omezeném) onemocnění mozku (apoplexie), s prognosou nepříznivou. Příznak vyskytuje se zřídka kdy osamocený, bývá většinou spojen s jednostranným ochrnutím, a toto nabude vrchu v celkovém obrazu nemoci (srov. kap. 2. str. 23), takže nemocný je považován za ochrnutého spíše než za slepého.

Dříve byla označována za amaurosis (záčern, černý zákal) ona slepota, při níž pacient (nemocný) ničeho neviděl a lékař na oku ničeho nepozoroval. Vnější oko bylo tedy neporušeno, třebaže byly

různé anomálie (nepravidelnosti, úchytky) při reakci (činnosti, působení) panenky (pupilly) přehlíženy. Od té doby však, co nám Hermann Helmholtz (žil 1821-1894) daroval zrcátko oční²⁵⁾, vidí lékař vždy více na sklivci, cévnatce, sítnici, papille (bradavce) nervu zrakového; a to i tu, kde nemůže pomoci. Pojmu hysterické slepoty při negativním ofthalmoskopickém nálezu (lékař při prohlídce oka ničeho neshledá), dostalo se do té doby ostrého omezení (kdežto dříve se až příliš mnoho oslepnutí podřazovalo pojmu slepoty hysterické).

Amaurosis hysterica, hysterická slepota jest větším dílem přechodní (transitorní), dostavuje se po záchvatech (hysterických), je skoro bez výjimky jednostranná (zachvátí jedno oko). Hysterická slepota není vždy jediným, anebo nejvýznačnějším příznakem hysterie. I lékaři mnoho speciálně (výhradně) očními a nervovými nemocemi zaměstnaní ji v praxi vůbec nespatriili. Mnohé kliniky vnitřní i psychiatrické po celá léta nemohou vykázati ani jediného případu. Harlan stojí se svým případem deset let trvajícím dosti osaměle.

Při hysterické amaurosi (slepotě) běží podle Janeta v podstatě o jakousi poruchu pozornosti. Podle Bernheima je hysterická slepota výlučně zjevem psychickým, je klamem, preludem (ilusi) ducha, a ne skutečnou sensorielní (smyslovou) anaesthesii (bezcitelnosti), při níž nervy zrakové nepocífuji podráždění světelných. Podle Charcota (viz str. 44.) běží zde o funkcionální poruchy v mezimozkových (intracerebrálních) střediskách vzhledem k monokulárnímu vidění (vidění jedním okem), zatím co binokulární (oběma očima) zůstává neporušeno.

Necháme-li v platnosti výměr (definici) Charcotův, pak je skoro úplně vyloučena záměna hysterické slepoty se slepotou organickou. Toho, kdo svých obou očí společně správně užívá, a jen tenkrát si na slepotu jednoho oka stěžuje, když druhé, (ať pravé či levé) zavře, neodborníci jistě nikdy slepým nenazvou.

Než vyskytují se ještě jiné formy slepoty hysterické, při nichž je zřejmě patrná porucha vědomého a chtěného vidění. Jsou totiž osoby hysterické, které po řadu let vubec nečtou, poněvadž prý, jak udávají, nevidí, nemohou viděti. (Oko je neporušené, refrakce (= lámání světelných paprsku) popravená). Při tom však, aniž by se dali rušiti, správně sáhnou po jídle jim předloženém, atd., zcela jaksi mechanicky, (automaticky), vyznají se také zcela dobře v pokoji, ba i na cizích místech, aniž by museli kolem sebe hmatati, jako to činí opravdu slepí. Podle všeho se zdá, že nemají vůle, aby chtěli viděti. — Je zřejmo, že při tomto stavu věcí hysterická slepota dělá na okolí dojem simulace (přetvářky, předstírání slepoty). „Když na to nemyslí, vidí všechno,“ říkávají lidé. Lékař musí

²⁵⁾ Ofthalmoskop Helmholtzův (1852) skládá se ze 3 na sebe položených pruhledných desek skleněných, které dostatečně zrcadlí, a z několika dutých čoček, které usnadňují akkomodaci (přizpůsobení) oka pozorovatelova.

se často mnoho namáhati, aby přesvědčil nejbližší příbuzné, že, i když nebylo možno naléztí nějaké nemoci oční, přece tu běží o skutečnou poruchu vidění a ne o pouhou nějakou komedii.

I zde, jako při hysterickém ochrnutí (srov. str. 26.) s ničím a na nic nelze počítati. Vyléčení jednotlivého příznaku by málo znamenalo. Prognosa hysterie, která postoupila až k slepotě (amaurosis) je nepříznivá.

Všimněme si nyní blíže uzdravení slepých v evangeliích. Podle Mt. 9 v. 27—30 a nn. šli oba slepí za Ježíšem (v. 27.), což nás však nijak neopravňuje k závěru, k domněnce, že zde běželo o neúplnou, neskutěčnou slepotu, nebo že běželo dokonce o slepotu hysterickou. Slepci následovali Krista po cestě jim známé, jdouce po šumu a hluku postupujícího zástupu. Uzdravení stává se dotekem (v. 29. 30.), více se nedovídáme. Z výrazu: „I otevřeny jsou oči jejich (v. 30.)“, jenž se zdá býti obvyklým při vypravování o uzdravení slepých, nemůžeme souditi na ochrnutí víčka očního (ptosis víčko ochrnuté, nedá se samovolně udržeti, takže spadá a zakrývá oko), i když přehlédneme, že ani ptosi nevyléčíme pouhým dotekem, nýbrž když ji už léčíme, činíme tak plastickou²⁶⁾, nové době přínáležející operací. Větším dílem je ptosis jen vedlejším příznakem (symptomem) těžkých, vážných ochrnutí, která pouhým dotekem neodstraňujeme.

O té okolnosti, že Kristus od těch, kteří měli býti uzdraveni, se dožadoval víry ve své poslání (v. 28.) si povíme později (viz kap. 8.).

U Mat. 11. v. 5. je uvedeno uzdravení slepých (spolu s jinými zázračnými uzdraveními) na důkaz mesiánského (vykupitelského) poslání. Precisní (přesné) označení jednotlivých nemocí a vad v tomto verši („slepí vidí, kulhaví chodí, malomocní se očišťují, hluchí slyší, mrtví vstávají z mrtvých, chudým zvěstuje se evangelium“) působí, že obrazný výklad tohoto místa musí každému připadnouti jako velmi nucený („za vlasy přitažený.“)

²⁶⁾ Plastickou operaci nazýváme operaci, při níž scházející část těla lidského (hlavně kůže, sliznice, také šlach, nervů, kostí) se nahrazuje tkání vzatou buď z téže osoby, neb z osoby jiné, nebo konečně ze zvířete.

U Mat. 15 v. 30. praví se prostě, že slepí, k nohám Ježíšovým položení, byli od něho uzdraveni.

Dva slepci u Jericha (s. v. od Jerusalema)²⁾, z nichž jeden i jménem Bartimeus (syn Timeův Mk. v. 46.) je označen, slyšeli, že Ježíš přišel, a prosili ho o pomoc. A když se dotkl očí jejich, prohlédli a šli za ním (Mt. v. 34. Mk. v. 52. Lk. v. 43.) Lk. výslovně podotýká o jednom z nich, že Ježíš se zastavil (třeba rozuměti podle uvedené pozn., když vycházel z Jericha) a kázal, aby ho k němu přivedli. (v. 40.) O dotknutí očí nemluví, jen slova Kristova uvádí: „Prohlédni; víra tvá tě uzdravila“ (v. 42) A hned prohlédl. (v. 43.) Při čtení textu (hlavně ovšem sv. Mk.) nabýváme dojmu,

²⁾ Mat. 20 v. 29—34; Mk. 10 v. 46—52; Lk. 18 v. 35—43. Všichni tři evangelisté vyličují toto uzdravení, ale poněkud se rozcházejí. Sv. Mt. totiž vypravuje o dvou slepících, jež Pán Ježíš uzdravil, když vycházel z Jericha, sv. Mk. však a sv. Lk. mluví pouze o jednom, ale tak, že Mk. klade uzdravení jeho podobně, jako sv. Mt., do doby, kdy Pán Ježíš z města vycházel, sv. Lk. pak vyličuje uzdravení jeho dříve než vypisuje vchod jeho do města a pobyt u Zachea. „Pro tuto zdánlivou neshodu,“ praví dr. Jan L. Sýkora v pozn. k sv. Marku (vyd. Dědictví sv. Jana Nep. 1921 str. 201.) „domnívají se někteří, že Pán Ježíš uzdravil u Jericha tři slepce, jednoho, když do města vcházel, dva pak, když z něho vycházel. A domnění jejich jest dosti pravdě podobno. Avšak uvážíme-li, že všechny dotyčné zprávy evangelní, až na udané odchylky, srovnávají se ve všem úplně, máme za pravděpodobnější, že všechny ony zprávy týkají se pouze jedné události, a že tedy pouze dva slepci byli uzdraveni u Jericha, a to tímto postupem: Jeden slepec, nejspíše ten, který dle Marka slul Bartimeus, prosil Pána Ježíše za uzdravení již před Jerichem, ještě dříve než vešel (Pán Ježíš) do města. Poněvadž však Pán Ježíš, chtěje mu dáti příležitost, aby vytribil a osvědčil víru svou, hned ho neuzdravil, šel za ním resp. dal se vésti až ke druhé bráně města, kterou on, pobýv u Zachea, zase vycházel. Tam přidružil se k němu slepec jiný, a oba uslyševše, že Ježíš již jde, úpěnlivě volali za uzdravení a skutečně oba uzdraveni byli. Sv. Mk. a sv. Lk. zmiňují se pouze o jednom, nepochybně proto, že stav jeho byl zvláště politování hodný; Lukáš však mluví o něm dříve, než mluví o Zacheovi, poněvadž slepec ten žádal Krista za uzdravení již před vkročením jeho do města, a on (Lk.) hodlaje vypravovati také o Zacheovi, o němž ostatní evangelisté pomlčeli, nechtěl vypravování to začít, dokud by nedokončil začaté již zprávy o slepci.“

jakoby tento slepý žebrák při silnici jerišké byl býval osobností dobře známou.

Mt. 21. v. 14. vypravuje o slepých a kulhavých ve chrámě, které Kristus uzdravil, a to před očima fariseů, kteří se ani nepokoušeli, aby uzdravení ta popřeli.

Kapitola 9. evangelia sv. Jana obsahuje obšírné vypravování o uzdravení člověka od narození slepého. „Prostředky“, jichž Kristus při uzdravení použil (totiž potřel blátem, ze sliny a země udělaným, oči (v. 6.) a nařídil, aby se umyl v rybnice Siloe²⁶⁾ (v. 7.), nemají významu ofthalmojatrického (v očním lékařství).

Výrok uzdraveného (v. 32.): „Od věků nebylo slycháno, že by byl kdo otevřel oči (t. j. vidoucím učinil — srv. níže str. 37.) slepému od narození“, byl od židů přijat bez ohrazení. Pro značnou většinu slepých od narození platí tento výrok až podnes. Výjimku činí vrozený zákal šedý (viz str. 33.), jenž v příznivém, nekomplikovaném (= k němuž se nic jiného nepřidruží) případě může býti odstraněn operací. Tato operace však je vymožeností nové doby. Kristus pak zákalu ani nepropíchl ani nevyňal. Ani ta nejodvážnější obrazotvornost (fantasie) nevystoupila tak vysoko, aby mu zde vtiskla skalpel (operační nůž) do ruky. Kde by zůstalo pak také v případě tom nutné ošetření před operací a po ní, asepse (— užití prostředku proti otravě krve²⁷⁾), vyškolená asistence jiných lékařů pomocných?

V kapitole 7. v. 21. mluví sv. Lk. (místo toto odpovídá podobnému u sv. Mt. 11 v. 2—19; srov. zde

²⁶⁾ Nyní je to nádržka asi 16 m dlouhá a 5 m široká a tolik též hluboká, na jv. úpatí hory, na niž stával chrám. Voda do ní vtéká zděným kanálem. Novější badatelé zjistili, že tato strouha jest jenom krátké pokračování starého asi 1200 loket dlouhého kanálu, jenž kdysi spojoval rybník Siloe s pramenem zv. Panny Marie (sv. výše položeným). Dr. A. Cigoj V. S. B., český př. Fr. Teplého: Život Ježíše Krista II. 115. Totéž platí o Mk. 8 v. 22. 23. o slepci u Betsaidy (asi na vých. břehu řeky Jordanu při vtoku jeho do jezera Genezaretského); srov. vzhledem k hluchoněmým Mk. 7. v. 33.

²⁷⁾ Umytí v rybnice Siloe, jenž jistě neměl vody chemicky čisté a hygienicky neškodné, by tomu právě odporovalo.

str. 37.) o mnoha slepcích, jimž Pán udělil zrak. Není podobno pravdě, že by se mezi těmito různými slepci nalézali malomocní. Neboť oslepnutí jako následek malomocenství je příznakem již pokročilých případů lepry (malomocenství), a takto postiženým byl společný život s ostatními v zákoně (Lev. 13 v. 44. 46. a pod.) zakázán (srov. kap. 7.).

Pokud se jednotlivostí týká, třeba k tomu, co jsme již pověděli, dodati toto: Nikdy se nevyskytuje hysterická slepota, jež by se od kolébky až do plných let mužných protáhla. Hysterie propuká většinou v letech puberty (pohlavního dospívání: u dívek asi ve 12—14 letech, u hochů ve 14—16 l.), převážně u ženského pohlaví, zřídka kdy v dětství; posledně uvedená pak forma hysterie (totiž již v dětství u dívek propuknuvši) vykazuje příznaky velmi měnlivé, a má dosti příznivou prognosu. Slepota hysterická jako zvláštnost (speciálně) byla pozorována skoro výlučně pouze u dívek, a i tu zřídka kdy. — Slepý od narození z bible (uv. 9. kap. sv. Jana) byl však mužem. Duchodů (rent) invalidních tenkrát ještě nebylo, jež jak známo za našich dnů rozmnožily počet mužských (traumatických)³⁰⁾ hysterií. Tím nechceme říci, že by vždy běželo o simulování (předstírání) nemoci.

Hystericky slepí zřídka kdy sedí žebrající při cestě, ti raději se pěkně uloží do postele, teď jako za dřívějších časů, *mutatis mutandis* (se zřetelem na změněné okolnosti).

Odporuje vši pravděpodobnosti, že by se z těch mnohých nevyléčitelně slepých židovských žádný jiný nebyl obrátil na Krista (s prosbou o uzdravení), než právě jen hystericky slepí, kterých je poměrně málo. Také způsob chování se uzdravených neodpovídá povaze hysterické. Pravda, hysteričti rádi vyhledávají muže proslulé, kapacity, ale ne aby se dali rychle uzdravit,

³⁰⁾ Odborný lékař v Praze, docent dr. V. Vitek píše ve spisku „Nervy“, lékařské feuilletony (v Praze 1912) na str. 8.: „U muže projevuje se hysterie ponejvíce jen tělesnými příznaky (křečemi, ochrnutím, zúžením zorného pole a pod.), kdežto poruchy duševní bývají mnohem méně vyznačeny. U muže vyskytuje se choroba tato ještě nejčastěji po úrazu pod jménem traumatická hysterie nebo traumatická neurosa. Choroba tato datuje se hlavně od doby vzniku železnic, kdy po srážkách vlaků začala se houfně objevovati a je vykládána jednak velkým leknutím a tím vzniknuvším otřesem duševním, jednak pak otřesem celé soustavy nervové. Souhrn obojího (obou uvedených příznaků) pojmenován v lékařství anglickým jménem shock (čti šok), značícím otřes.“ — Srov. zde str. 26.

nýbrž jediné proto, aby byli od nich ošetřováni ve všech směrech. Slina se zemí a umytí se v rybníce Siloe, to se ani dost málo nehodí k celkovému obrazu hysterismu. A pak mistr se po uzdravených dále ani neohlédl. Pravi hysteričtí byli by pravděpodobně hned na to dostali nové záchvaty, a byli by se stali zase ještě více nemocnými snad také znovu „slepými“. Hysteričtí zřídka kdy udělají lékaři to potěšení — a připustí, aby se pokus zdařil. Nejsou rádi nemocní tak, že by případ jejich byl jedním z mnohých. (Chtějí, aby byl zvláštní, jedinečný.) Neradi dávají se také léčiti po tuctu, hromadně, v celé skupině. A žádný lékař nemůže říci, zda uzdravení jednoho příznaku bude trvalé, zda toto uzdravení vůbec značí nějaký pokrok, a zda nebude hned zase novými obtížemi této chameleonsky měnivé nemoci vystřídáno. I zde platí výstraha Charcotova (str. 28.).

Nestačí tedy k tomu, aby biblická vypravování byla vysvětlena, obviniti evangelisty, že zúmyslně seskupili v evangeliích vybraná nějaká uzdravení, což by hraničilo s podvodem a klamem. Musili bychom pak postoupiti i dále, a vytýkati jim přímo falšování, porušení zpráv. Dokázati nesprávnost takovéto výtky však překročuje rámec práce lékařské.³¹⁾

Byla vyslovena doměnka, že v tom neb onom případě slepých v evangeliu mohlo běžeti o akutní (prudké, náhlé), floridní (živé, čerstvé) onemocnění resp. zranění. Považuji za pravděpodobné, že v evangeliích přicházejí v úvahu převážně případy, při nichž vývoj byl již ukončen, a ne teprve v začátcích neb v průběhu. Ostatně, v obojím případě uzdravení podržuje svůj nápadný ráz (charakter).

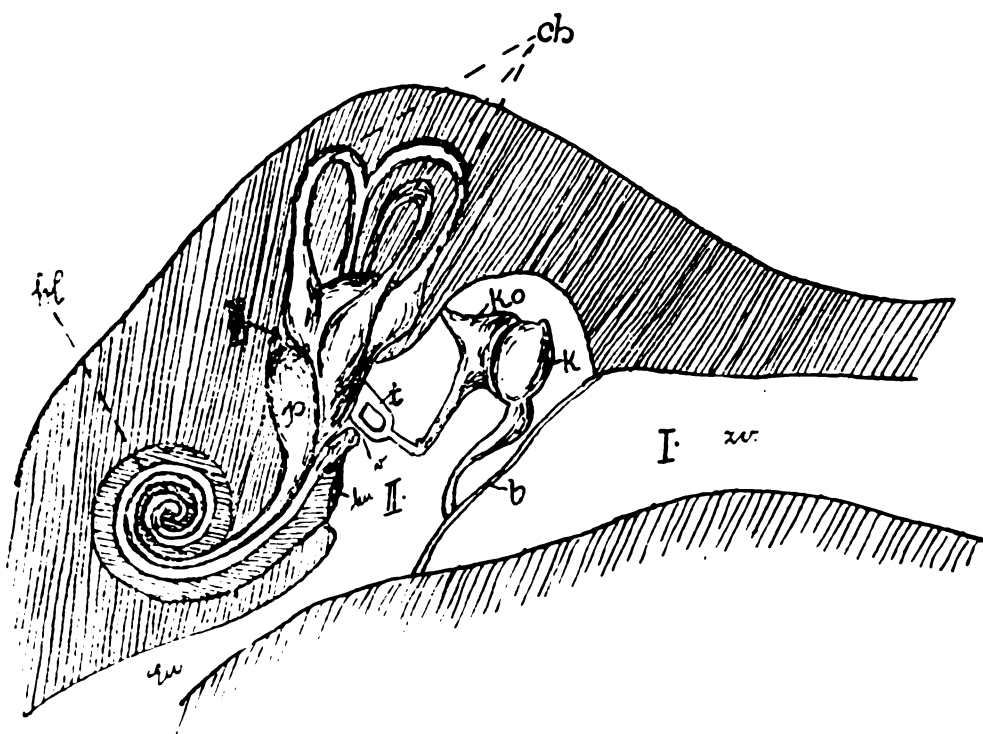
³¹⁾ Viz o tom na př. Dr. Jan L. Sýkora „Věrohodnost N. Z.“ — článek 5. spisku „Pravost, neporušenost, věrohodnost a příslušná vážnost knih novozákonních vůbec, evangelií pak zvlášť“ (Praha 1902) str. 110—126.

KAPITOLA 4.

Hluší, němí, hluchoněmí. Případy, při nichž hluchoněmost byla spojena s posedlostí.

Uvažme nejdříve hluchotu, podle dnešního stavu vědy. Hluchota má za následek němotu (hluchoněmota), když je vrozena neb nabyta v ranném dětství.

Uplná hluchota může mít příčinu jen za dutinou bubín-

Obr. 9.

Obráz ucha (schematický řez): Rozeznáváme zevní (I.), střední (II.) a vnitřní (III.) ucho. Zevní tvoří boltec a zvukovod (zv.), který je zakončen bubínkem (b). — Střední ucho tvoří dutina bubínková, v níž jsou kůstky sluchové, totiž kladívko (k), kovádlínka (ko) a třmínek (t), vejčité (v) a kulaté (ku) okénko, a trubice Eustachova (Eu), ústící do prostoru nosohltanového. — Vnitřní ucho jest vlastní ústroj sluchový, jenž se skládá z hlemýždě (hl), předsíně (p) a 3 polokružných chodeb (ch) a dohromady se nazývá bludiště (labyrint).

kovou t. j. v bludišti (vnitřní ucho v akustiku (= v nervu sluchovém), anebo v mozku (kde nerv sluchový ústí). Uplné zničení blány bubínkové (protržení bubinku) právě tak jako ztráta kůstek sluchových (jsou to: kladívko, kovádlínka, třmínek) nepodmiňují ještě úplnou hluchotu, protože zvuky mohou být vedeny kostmi lebečními (obr. 9.)

Statistika vykazuje toto: Polovice všech případů nabyté hluchoněmoty má původ v onemocnění centrální (ústřední) soustavy nervové (zápal, křeče, Meningitis cerebrospinalis epidemica = epidemické ztrnutí šíje). Pak také ve spále, tyfu, vrozených chorobách ušních, osypkách, v různých zraněních hlavy.

Tuberkulosní, právě tak jako syfilický zánět středního ucha, vzniklý následkem onemocnění kostí, může býti provázen hluchotou. Utvar (forma) syfilického zánětu stř. ucha vede větším dílem k oboustranné, nevyléčitelné hluchotě.

Při zánětu středního ucha, který se dostavil po osypkách a spále, často dochází k stmelení blány bubínkové. Podle toho, jak je při tom postiženo bludiště, je porucha slyšení větší nebo menší.

Epidemické ztrnutí šíje (Meningitis cerebrospinalis) mívá často následkem zánětu labyrintu (bludiště) ušního v zápětí úplnou hluchotu.

Pravděpodobně jest počet hluchoněmoty nabyté větší, než hluchoněmoty vrozené. Průpravou (predispositivně) vzhledem k vrozené hluchoněmotě působí: nepříznivé sociální poměry (venkovský lid, horalé), manželství mezi příbuznými (židé). — V části případů vyskytla se vrozená znetvoření a vady mozku a vnitřního ucha (chybění labyrintu, nervu sluchového). Tu je operace bezúčelná (luxus); současně vzniklé a vyskytující se znetvořeniny středního a vnějšího ucha pak jsou již jen podřízeného významu.

Zlomeniny lbové spodiny u kosti spánkové (basis cranii), je-li postižen při tom i labyrint, mohou vésti k úplné hluchotě; obyčejně se dostaví nejdříve záněty a zápaly (meningitis).

Také parotitio (zánět příušnice, žlázy příušní), může býti provázen hluchotou.

Po meningitis cerebro-spinalis bylo při obdukci (ohledání mrtvoly) v některých případech shledáno: hnis ve čtvrté komoře mozkové, hnisavé obložení nervu sluchového, hnisavý zánět labyrintu.

Prognosa je úplně nepříznivá. Případ, při němž by bylo zjištěno uzdravení vrozené, úplné hluchoty, je naprosto neznámý. Jen v několika málo případech mluví se o pozvolném (během let) spontánním (samovolným) zlepšení.

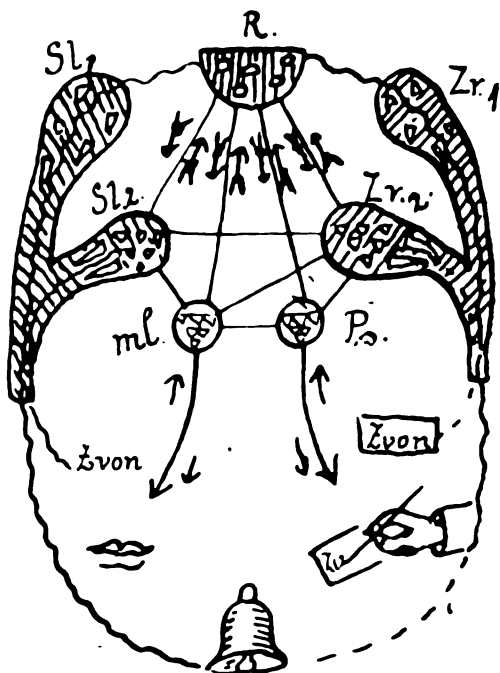
Také prognosa nabyté hluchoty je nepříznivá. Není-li labyrint ještě úplně zničen, podaří se v několika případech zadržeti ničivě postupující vývoj.

Část hluchoněmých od narození je slabomyslná neb idiotní (blbá).³²⁾

³²⁾ Podle různého stupně duševní omezenosti rozeznává se: 1. Slabomyslnost (debilita) — po stránce poznávací jeví se slabou činností smyslů, chabou pozorností a pamětí, chudou obrazivostí, chápe jen to, co je hodně zřejmé, nechápe podrobností a rozdílů; po stránce snaživosti je příliš důvěřivý, snadno

Známe však také poruchu řeči, která se vyvíjí neodvisle od hluchosti. Pozorujeme ji u řady organických chorob soustavy nervové. Sem patří některé případy onemocnění určitých míst kůry mozkové (mrtvice mozková atd.), při nichž je porucha řeči nejnápadnějším resp. nejdéle trvajícím příznakem. Nemluvnost následkem ochrnutí mluvidel (motorická afasie) bývá od neodborníků označována prostě za němotu, nechápatost následkem ochrnutí sensitivních nervů mluvidel (sensorická afasie) za hluchotu (viz ochrnutí str. 24.); porucha tkvící ve velkém mozku je přeložena do ústrojí mluvícího neb sluchového. (Srov. obr. 10.)

Schema (podle Charcota) postupu při mluvení a psaní. Při mluvení (čtení) a psaní vzniká sdružení (associace) pocitů i představ sluchových, zrakových a pohybových. Proto rozeznávají v mozku ústředí centra pro pocity sluchové (Sl_1) a zrakové (Zr_1), pro představy sluchové (Sl_2) a zrakové (Zr_2) a pro pocity pohybové k mluvení (ml) anebo k psaní (Ps). Mimo to uznávají jakési společné ústředí rozumové (R), kde se všechny uvedené pocity a představy scházejí a odkudž pak zpět vycházejí, má-li býti slovo, na př. zvon vysloveno neb napsáno. Je-li poraženo, poškozeno ústředí Sl_2 , nastává nechápatost mluveného (sensorická afasie), je-li postiženo naopak ústředí ml., nemluvnost (motorická afasie). Při poranění, poškození ústředí Zr_2 vzniká neschopnost čísti (alexie), při postižení ústředí Ps zase neschopnost psát (agrafie).

Obr. 10.

Také při úplné blbosti (idiotii) vyskytuje se často u větším neb menším stupni porucha řeči, která nemusí býti spojena (komplikována) s hluchotou.

se dá ošáliti, vykořistiti, při tom však bývá zlomyslný, zatvrzelý, mstivý. 2. Poloblbnost (imbecilita), prozrazuje vyšší stupeň duševní tuposti. Nejlepším znakem poloblbnosti je řeč; breptá, není mu rozuměti. Také zvlášť podivný smích a neobvyklá záliba v naslouchání hudbě. 3. Uplná blbnost (idiotie) se jeví na prostou netečnost duševní a animálním ukájením životních potřeb. Ubožák musí býti často i krmen, jest nečistý a nedospívá vůbec k řeči. Kretinismus je blbnost provázená různými zrudnostmi tělesnými, a vyskytuje se endemicky (zdomácněle) v některých krajích, na př. v Alpách.

Znenáhlé oněmění osoby onemocnělé „měknutím mozku“ (Dementia paralytica), která po celé měsíce okolí své mučí stereotypními (stále stejnými) výklady svých slavomamem zvrácených ideí, zřídka kdy bývá sledováno ve svém zhoršování (postupném), tím méně, že současně se připojující postupná ochrnutí končetin, měchýře a konečníku jsou daleko schopnější vtisknouti ráz celé chorobě. Taková osoba bude nazývána zblblou, duševně chorou, jistě také ochrnutlou, ale sotva kdy němou.

Rovněž při mnohonásobné sklerose (multiplen Sklerose) vystupuje vedle zvláštní poruchy řeči (skandování, t. j. trhavé vyřazení slabik, slov) do popředí určitá nejistota v úmyslech (das Intentionszittern), všeobecný úbytek sil, právě tak jako pozvolné slábnutí inteligence, takže ani takového nemocného okolí nebude nikdy považovati prostě za němého.

Při bulberní paralyse v prodloužené míše běží o anarthrii (porušení mluvy, při níž trpí jen vyslovování slov a nikoliv smysl mluveného, zn. totéž, co afasie, alalie) vzniklou porušením svalové činnosti následkem onemocnění jádra nervového. Řeč stává se postupně vždy méně zvuchnou (srozumitelnou, zřetelnou). Vedle tohoto příznaku dostaví se však takové těžké poruchy celkového rázu povšechného — ochrnutí, jež znemožňuje polykání, často ochrnutí všech čtyř končetin (nemoc ta vede vždy k smrti), — že ani takový nemocný nedělá dojem člověka němého.

Prognosa poruch v řeči spojených se jmenovanými chorobami (affekcemi) mozkovými je špatná. Dlouholetá methodická (podle určité metody) cvičení vykazují někdy i při idiotii (úplné blbosti) jakýsi výsledek.

Jednoduché (nekomplikované) ochrnutí vazů hlasivkových (ligamenta glottidis, obr. 11.) má většinou v zápětí afonii, t. j. nezvuchnost hlasu a ne němotu. Rozeznáváme:

1. Ochrnutí vazů hlasivkových puvodu periferního (v obvodovém nervstvu), vzniklé tlakem a) na nervus recurrens (nerv přídatný) anebo b) na kmen nervu bloudivého (struma — vole, aneurysma (— otok tepny krční), rakovina jícnu, nadmutí žláz mizních atd.) anebo c) následkem neuritidy (zánětu nervů.)

2. Ochrnutí vazů hlasivkových puvodu centrálního (v ústředním nervstvu), vzniklé

a) onemocněním jádra nervu bloudivého a přídatného (vagoaccessoria, viz obr. 1.) při různých chorobách (tabes úbytě, multiplení sklerosa, hlízová paralyse, Lues cerebri atd.)

b) onemocněním funkcionelním (neorganických — jež nemá zřejmé příčiny v organismu). Sem patří afonie hysterická (viz níže str. 46.).

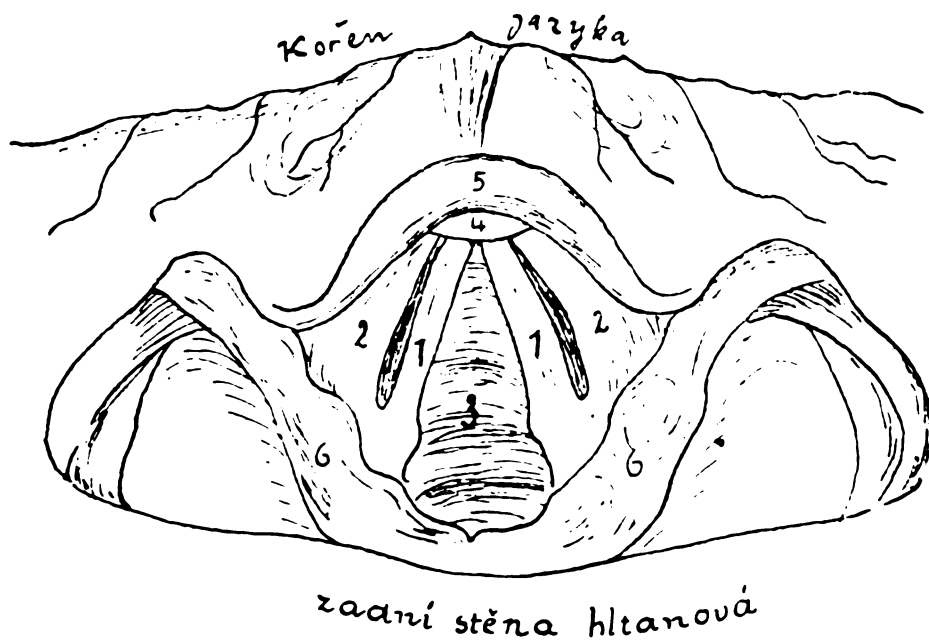
Kromě neuritického ochrnutí vazů hlasivkových (viz 1. c), které po ošetření týdnů a měsíce trvajícím, poskytuje přec nějakou vyhlídku na uzdravení, je prognosa obvodového ochrnutí vazů hlasivkových při rakovině a otoku tepny (aneurysma — viz 1. b) následkem těžké základní nemoci, špatná; při nádorech žláz mizních (viz 1. b) pochybná; při struma (vole) stává

se jen operaci, která ostatně je vždy nebezpečná, méně nepříznivou. Výřez volete patří ovšem době nové.

Organická ochrnutí vazů hlasivkových pokud jsou původu centrálního (ústředního) mají špatnou prognosu.

Je-li porucha v řeči podmíněna přímým onemocněním hrtanu (larynx), dutiny nosní, hltanové a ústní (při lues, tuberkulose a karcinomu), v případech poruch hlouběji zasáhnuvších je prognosa špatná; jinak léčení je místní (lokální, na určité místo se vztahující) a z části operativní.

Hysterická afonie (bezhlasnost) zasluhuje zvláštního povšimnutí, jest jedinou formou afonie, při níž pozorujeme náhlý vznik a zánik bezhlasnosti, aniž by se nějaká, zejména orga-

Obr. 11.

Ústroj hlasový v dutině hrtanové (larynx, chrťán): Podstatou jeho jsou dva páry vazů hlasivkových, totiž zv. pravé (1) a nepravé (2), jež jsou po stranách hlasivky (3, glottis). Nad nimi je poklop (5, epiglottis) se zvláštním slabým zduřením (4). Poklop při polykání potravy chrání vchod hrtanový, aby potrava nevnikla do průdušnice. Mimo to jsou v dutině hrtanové ještě různé jiné vazy (6), které se vztahují na různé chrustavky hrtanové.

nická, odpovídající příčina dala dokázati. Známe zde případy náhlých uzdravení, také i uzdravení sugescí, ale běda lékařům, který by se na to spolehl, anebo chtěl umění své veřejně předváděti (srov. str. 28. slova Charcotova).

O hysterické hluchotě platí totéž. Je psychogení (původu psychického), většinou jednostranná (postiženo jedno ucho); obyčejně běží o velké zeslabení sluchu. Také případy oboustranné (postiženy obě uši) hysterické hluchoty byly pozorovány, ale to vždy jen zřídka kdy a přechodně. Zlomyslní lidé tvrdili dokonce, že při těchto případech běželo o stavy iatro-

gení (původu lékařského, tedy lékaři vymyšlené); nicméně nechceme toho vzhledem ke cti lékařského stavu připustiti.

Od afonie hysterické rozdílná je neurosa, při níž vypoví hlas službu (třeba ji považovati za neurosu vzniklou ze zaměstnání), která postihuje někdy učitele, zpěváky atd., běží tu o zjev jakéhosi zemdlení, jež většinou správně bývá označeno (rozpoznáno) a léčeno (klidem hlasivek), a sotva kdy považováno za nemotu neb organické onemocnění mluvidel.

Uplné zmlknutí hysterických osob — podle některých psychiatrů založené na utkvělé myšlence, že nemůže mluvit, podle jiných vzniklé nedostatkem podnětu (impulsu) vule — t. zv. hysterický mutismus (oněmění), neliší se ve svém klinickém (pokud lékaři na klinikách pozorován) vývoji nikterak od ostatních hysterických ochrnutí (afonii a hluchotu hysterickou v to pojímaje). Všade totéž nevypočitatelné, nepředvídané vzniknutí, zaniknutí a znovuvzniknutí, při léčení i bez léčení. Žádný lékař nemůže si s jistotou slíbiti, že mocným slovem sugesce (neb čím podobným) vyléčí hysterické ochrnutí mluvy. A když se mu to podaří, nemůže si zase slibovati, že uzdravení bude trvalé, anebo že znamená nějaký pokrok (krok k lepšímu) nemoci, a že nebude spíše vyměněno jiným, popřípadě i horším nějakým příznakem.³³⁾

Jako dodatkem budiž poznamenáno, že poruchy řeči, vzniklé vrozenými zrudnostmi obvodových orgánů (ústrojí) mluvicích jsou dnes schopny jistého zlepšení léčením operativním, z části plastickým (srov. str. 37.). Totéž platí o přímém zranění jmenovaných ústrojí.

Přecházíme nyní k poruchám řeči u duševně chorých, vynecháváme pak ony již uvedené případy, při nichž lze nějaké organické (v organismu zřejmé) porušení dokázati (při apoplexii, dementia paralytica atd.)

Stupor (ztrnutí), vzniklý za prudkého (akutního), náhlého stavu vyčerpání a spojený s nehybností a klidem na smrt připomínajícím, dává v první řadě mysliti na nějaké ochrnutí, zřídka kdy na hluchotu, poněvadž takoví nemocní často činí pokusy, slabé ovšem, vyhověti výzvám jim činěným.

Takový stav táhne se obvykle po celé měsíce a mívá nejistý, často však příznivý výsledek; přechází znenáhla v jakési procitnutí, probuzení a bývá tu a tam přerušován impulsivními (vznětlivými, podněcenými) výbuchy (bije kolem sebe, nadává), které dostatečně ukazují, v jakém poměru je stav ten k „němotě“ a k „ochrnutí.“

Také stupor katatonických osob (s připojením tak zv. melancholia attonita, t. j. melancholie ochromená) bývá občas přerušován záchvaty (paroxysmus) rozčilení, jež jsou schopny rozplášti všechny vznikající snad iluze stran ochrnutí a ně-

³³⁾ Léčení sugescí probouzí v mnohých případech u osob hysterických úporný hlad, tužbu po tom, aby byli ošetřováni. Sami si toho nejsou vědomi, lékaři pak připravují tvrdý oříšek.

moty postižených. Také dojem hluchoty mizí vlivem celkového chování pacientů, i když připojíme negativistický rys jeho, že totiž nemocní staví se s odporem proti všemu. Vědomí ovšem může být při těchto stavech ztrnutí vždycky tak zakaleno a zatemněno, že zdánlivě vyniknou němota, hluchota a ochrnutí jako příznaky choroby. S druhé strany však celkové chování nemocných, těžce postižených, bývá velmi často takové, že se okolí nemůže ubránit dojmu nějaké duševní poruchy.

Při stuporu běží o psychomotorickou (z duše do nervstva motorického neb zpětně působící) poruchu (totiž o jakousi překážku — závoru duševního života), která naprosto není přístupna sugestivnímu, okamžitému vyléčení. Je jisto, že energická výzva může vyvolat nějaký stav rozčilení (záchvat zuřivosti), ten však nemá s uzdravením co činiti. Totéž platí o ztrnutí kataleptickém.³⁴⁾

Zmatenost v řeči u katatoniků (na př. Forelův „Wortsalat“³⁵⁾) mohla by zajisté působiti dojmem, jakoby běželo jen o nějaké organické onemocnění mluvidel. Ale pokud se týká léčení pomocí sugesce, i zde platí to, co bylo svrchu (str. 47) řečeno. Úplné vyléčení je řídké; častější je uzdravení neúplné, s nějakou vadou, defektem; obvykle probíhá nemoc trhavě, a končí zblbnutím.

Těžké poruchy v řeči osob epileptických (padoucnicí stížených) jsou přechodné; v popředí obrazu nemoci stojí zakalení vědomí, křeče atd.

Ochuzení řeči, jež se vyvíjí postupně při každém druhu blbnutí, dává dobře poznati svůj podřadný (sekundární) charakter; nemocný nemluví, poněvadž nemá už co říci.

Také projevy systematických (soustavných) klamných ideí (paranoia) nečiní dojmu poruchy v řeči, neboť nemocní, nepřihlížíme-li k lichosti oněch ideí, dovedou zcela dobře potřebná slova nalézt, je pořádati a vyjadřovati. Nemocní tito mluví s cesty, poněvadž s cesty myslí. Nejméně popírá psychopatický (duševně chorý) charakter šílený kvap a skok ideí při úplně nespořádaném chování se nemocného.

Můžeme tedy proto posléze jmenované duševně choré (str. 47.) z řady prostě němých a hluchých evangelních vyloučiti, i když pojem němoty rozšíříme na pojem poruchy v řeči.

³⁴⁾ Katalepsie je stav duševní, při němž jsou jaksí zaraženy z vůle pocházející výkony duševní a tělesné. Nemůže z vlastního rozhodnutí přemýšlet, jednat, mluvit, sdělovat posunky, ač ochrnut není. — Katatonie je podobná psychosa (duševní choroba) s příznaky melancholie, manie (viz str. 56.), pomatenosti, tuposti, blbosti.

³⁵⁾ Forel Angus Henri (* 1848), přírodovědec švýcarský, uveřejňoval různé práce z oboru anatomie a psychiatrie a o hypnotismu.

U Mat. 11. v. 5. uvádí Kristus na potvrzení svého mesiánského poslání mezi jiným i uzdravení hluchých (surdi audiunt ... hluší slyší).

Mat. 15. v. 30. neudává zvláštních podrobností. Mezi rozličnými nemocnými, kteří byli položeni k nohám Ježíšovým, a které Pán Ježíš uzdravil, činí se zmínka i o němých (mutos = němé, totiž němé s sebou majíce). Uzdravení němých není odděleno od uzdravení ostatních nemocných (v. 31). Také se v místě tom nemluví o zvláštním nějakém zařikávání.

U Marka 7. vv. 32—37 se vypravuje o jednom hluchoněmém, aniž by se činila zmínka o ďáblu. Ani zde se nemluví o nějakém zaklínání. Jsme tedy oprávněni doznati, že v tomto případě, stejně jako v případech zmíněných z kap. 15. n. Mat., neběží o komplikaci (přidružení) hluchoty a němoty s křečemi neb s nějakou duševní chorobou. Proto jsme (následkem skrovnosti zpráv o podrobnostech) se svým lékařským spekulováním (dohadováním) skoro u konce. Vzhledem pak ke způsobu, jakým Kristus vyléčil onoho hluchoněmého, nemáme ničeho, čemu by naše terapie (léčba) rozuměla. Kristus vložil prsty své v uši hluchoněmého a nasliniv si prst, dotkl se jazyka jeho (v. 33.), řekl „Efeta“ (v. 34.) t. j. „otevři se,“ a hluchoněmý slyšel a mluvil správně (v. 35.).

Vyložili jsme resp. naznačili jsme v předešlém odstavci této kapitoly (str. 46.), že lékařská kasuistika (probírání jednotlivých vyskytujících se případů) zná vůbec jen nejisté příklady hysterické hluchoněmoty, již z toho jednoduchého důvodu, že hysterická hluchota skorem bez výjimky je přechodná a jednostranná (jen na jedno ucho neslyší, str. táž), proto nemůže jako podružný stav němotu způsobiti. Z té příčiny není třeba, abychom musili přiznati, že by se společně vyskytla hysterická hluchota, a to oboustranná (neslyší na obě uši) s hysterickým mutismem (němotou). Jakou zvláštností by to bylo, kdyby byl právě jeden z těchto řídkých případů býval Kristu předveden, a to u nemocného, jenž by měl disposici k uzdravení pomocí sugesce a jenž by zároveň také včas se rychle ukryl,

aby navrácení nemoci anebo nějaký nový případ nemoci zakryl. Musíme naopak připustiti, že kdo chce podržeti doslovné znění evangelia a při tom postupovati s lékařskou objektivností (věcnou nestranností), ten se nemůže přidržeti výkladu, podle něhož by zde (u Marka hl. 7.) šlo o případ hluchoněmoty hysterické.

Mat. 9. vv. 32—34. a Luk. 11. vv. 14—20.³⁶⁾ vypravují nám o člověku němém, který byl posedlý. Matouš mluví o něm (v. 32.) jako o němém, který měl ďábla; Luk. praví (v. 14.): „i vymítal ducha zlého, a ten byl němý.“ Výsledek pak vymítnutí ďábla podle obou evangelistů byl: „mluvil němý.“ (Mat. v. 33., Luk 14b). Poněvadž nejsou všichni němí eo ipso (tím právě) již považováni za posedlé (srovnej Mat. 15. v. 30.), zdá se býti oprávněnou otázka, proč právě tento němý je zván posedlým. Nejjednodušší vysvětlení by bylo, že měl křeče, anebo že běželo v uvedeném případě o nějakého násilnického, ale nemluvícího (mutacistic-kého) duševně chorého. Přes to zůstává tento výklad jen domněnkou, málo odůvodněnou. V textu evangelním se krátce praví, že Kristus ďábla vymítl (Mat. v. 33) a němý hned na to mluvil. Dejme tomu, že zde v osobě tohoto němého-posedlého, vlastně v osobě, od němého ďábla posedlé (podle Luk. v. 14.), nespatřujeme leč člověka prostě němého, pak i přes to má uzdravení ono ráz kromobyčejný. A vedle toho proti tomuto výkladu (o nějaké přirozené, prosté němotě), mluví od obou evangelistů (Mat. v. 34., Luk. v. 15.) uvedené pokusy, jimiž se někteří ze svědků (fariseové) osmělovali zázrak onen vysvětliti: „Skrze knížete duchů zlých vymítá zlé duchy.“

³⁶⁾ Autorka uvádí místo u Luk. 11. v. 14 a nn. jako souběžné s Mat. 9. v. 32 a nn. Podle dr. Sýkory však Luk. 11. v. 11 a n. spíše odpovídá Mat. 12. vv. 22—37 a Mark. 3. vv. 22—27. (viz Pismo sv. N. Z. str. 107. pozn. k v. 22—37 kap. 12 u sv. Mat.) Z té příčiny dvakrát fariseové obviňovali Krista, že „knížetem duchu zlých vymítá zlé duchy“. — Mat. 9. v. 34. a Mt. 12. v. 24. O případu v Mat. 12. v. 22—37 mluví autorka zvlášť později, neboť onen posedlý uvádí se u sv. Mat. nejen jako hluchoněmý, nýbrž i jako slepý (srov. str. 53.).

U Mat. 17. v. 14.—20. (srov. Mk. 9. v. 13.—28., Luk. 9. v. 37.—44.) se vypravuje podobný případ. Běží tam o hochu, který podle svědectví otcova (Mat. v. 14.) byl „náměsíčný,“ a často při záchvatu upadl do ohně a vody (Mat. v. 14., Mk. v. 21.). Ježíš vymítl ďábla, a hoch byl od té chvíle (Mat. v. 17.) uzdraven.

U Marka popisuje otec celou nemoc přesněji. „Mistře, přivedl jsem k tobě syna svého, který má ducha němého (v. 16.), a ten, kdekoliv jej uchopí, trhá jím, a on sliní a skřípe zuby a schne (v. 17a). Když byl přiveden hoch ke Kristu, tu „jak duch zlý ho spatřil, hned zalomcoval jím; a on padl na zem a válel se a slinil“ (v. 19b). Otec pak oznamoval (na otázku Kristovu: „Jak dávno je tomu, co se mu to stalo?“ v. 20a) dále, že se tyto záchvaty ukazovaly „od dětinství“ (v. 20b), a že často jej ďábel vrhl do ohně a do vody, aby ho zahubil (v. 21a). — Potom se praví, že Ježíš přikázal přísně duchu nečistému, řka jemu: „Duchu, hluchý a němý, já rozkazuji tobě, vyjdi z něho a již do něho nevcházej!“ (v. 24.). Nato vykřikl (duch) a zalomcovav jím velice, vyšel z něho. A stal se jako mrtvý (v. 25., takže mnozí pravili, že zemřel). Ale Ježíš vzav jej za ruku, pozdvihl ho, a on vstal (v. 26).

Lukáš mluví (v. 39.) o duchu, který hochu toho uchvacuje, i křičí znenadáni, a poráží ho a lomcuje jím, takže sliní, a stěží od něho odchází vysiluje ho. Ježíš přikázal duchu nečistému, uzdravil hochu a odevzdal jej otci jeho (v. 43.).

Popis tohoto případu choroby je ze všech dosud uvedených nejpřesnější. Odpovídá pravé epilepsii (padoucnici): Hoch, jenž má od dětinství záchvaty, které jej k zemi porážejí, v nebezpečí života uvádějí, brzy do ohně, brzy do vody vrhají, během nichž je v bezvědomí s pěnou kol úst. Lukáš mluví o výkřiku (v. 39.) znenadáni, který záchvatu předchází. Slova Kristova: *Surde et mute spiritus* (duchu hluchý a němý) — podle autorky — mohou vyjadřovati bezvědomí stejně jako němotu, jež by se dostavila ve chvíli, kdy záchvat dosáhl vrcholu.³⁷⁾

³⁷⁾ S tímto autorčiným výkladem uvedených slov (Mark.

Marek uznává toho ducha němým a nečistým (v. 24.). Matouš praví, že hoch byl náměsíčný (v. 14.), což posiluje myšlenku na epileptické stavy mráкотně zaka-lené (Dämmerzustände). Také Lukáš jmenuje ducha nečistým (v. 43.).

Slova Kristova: „Takovýhle rod nevymítá se leč modlitbou a postem“ (Mat. v. 20., srov. Mk. v. 28.), upomínají na skutečnost, že jednotlivý záchvat epileptický bývá často vyvolán výstřednostmi (excessemi), a že nemoc jako celek bývá na vrub přičítán alkoholismu rodičů (!? Srov. pozn. str. 12.)

I zde chtěli někteří z oportunistů (příliš opatrných) důvodů diagnosovati (rozpoznati, odhadovati) hysterii, navzdor vši pravděpodobnosti, neboť hoch nemá nikdy od dětství záchvatů hysterických, které by ho hned do vody, hned zase do ohně vrhaly a v nebezpečí života uváděly. Při hysterickém záchvatu nenastane nikdy zaka-lení vědomí tak prudce, aby tím vzniklo nebezpečí života. Mnozí hysteričtí dostanou záchvaty jen na lůžku, anebo v lenošce, a najdou si ještě vždycky dosti času, aby se dobře usadili (nemluvím zde o předstírání). Proto také při pádu nikdy u nich nedochází ku zranění (leda že by vědomě, zúmyslně se zranili, byvše k tomu nějak podrážděni), zatím co epileptik stopy svých pádů (jízvy) s sebou nosí a o vzniku zranění dovede jen uvést, co se domýšlí, aneb co mu jiný řekne.

Je-li možno souditi ze slova, „schne“ (arescit, ἡρεσεν) u Mk. v. 17. na horečku, pak máme nový další důkaz pro záchvat epileptický.

Evangelisté uvádějí výslovně, že hoch byl uzdraven („od té chvíle, Mk. v. 17., Lk. v. 43., Mk. v. 25.: „A učiněn jest jako mrtvý, takže mnozí pravili, že zemřel (v. 26.). Ale Ježíš vzal jej za ruku, pozdvihl ho, a on vstal.“).

Epileptika uzdraviti na ráz, pouhým slovem uzdraviti to víme, co znamená, my, kteří se často do únavy a marně namáháme použitím rozličných bromových lé-

v. 24.) ovšem asi většina katol. exegetů nebude souhlasiti, a je to tím nápadnější, že autorka posedlost uznává za možnou.

čidel, a kteří jsme spokojeni, když se po několikaměsíčním, ba i celoročním ošetřování zmenší intensita (prudkost) záchvatů, aniž bychom měli záruku, že jsme zadrželi intelektuální úpadek nemocného. Byl-li hoch onen epileptikem, pak jeho uzdravení bylo kromobyčejné.

Když bychom vši mocí chtěli udržeti ono „kuriosum“ (zvláštnost), že hoch ten měl od dětství záchvaty hysterické rázu epileptického, pak to není leč slovní hříčka (t. j. jiný výklad slovní). Uzdravení samo tím není zbaveno svého neobyčejného charakteru.

Ovšem mohlo by přijíti v úvahu ještě dětské mozkové ochrnutí spojené s epileptickými záchvaty, ale pak by musela býti ve zprávách evangelních také zmínka o nějakém ochrnutí. Dalo by se usouditi na idiotii spojenou s křečemi, ale v obou případech bylo by uzdravení zázrakem.

Mat. 12. v. 22. vypravuje o posedlém, který byl slepý a němý, a Kristus ho uzdravil, takže mluvil a viděl. Jak jej uzdravil, o tom se nedovídáme ničeho. Mohl to býti případ nějakého stupurosniho duševně chorého, ale zbývají nám jen dohady.

O hysterii viz níže (kap. 8.).

—::—

KAPITOLA 5.

Ostatní případy posedlosti (Daemonia, Spiritus, Lunatici).

Tři evangelisté Matouš, Marek a Lukáš, vypravují nám o uzdravení posedlých³⁾

Na několika místech děje se tak bez udání podrob-

³⁸⁾ Sv. Jan evangelista se ani jednou nezmiňuje o zázraku vynřnutí ďáblův a také neuvádí apoštolům dané moci ďáblů vymítati. Z toho odvozují racionalisté, že prý sv. Jan již v posedlost nevěřil. Katoličtí vykladači naproti tomu tvrdí, že sv. Jan se o posedlosti nezmiňuje hlavně z těchto důvodů: 1. Úkolem jeho bylo obhájeti božství Pána Ježíše proti bludařům prvního století, a k tomu se lépe hodily řeči a hovory Pána Ježíše,

ností, takže jsme odkázáni jen na domněnky a analogické (obdobné) závěry.

Tak u Mat. 4. v. 24. mezi různými nemocnými, které Kristus uzdravil, jsou uváděni také posedlí (qui daemonia habebant — kteří ďábelství měli; lunatici — náměsíční).

Z Mat. 8. v. 16. se dovídáme pouze, že večer bylo k němu přivedeno mnoho posedlých³⁹⁾ a že svým slovem duchy vymítl a uzdaval všechny, kteří byli nemocni.

Marek 1. vv. 32.—34. na tomto místě připojuje ještě, že Kristus „nedopouštěl duchům, jež vymítnul, mluvit, poněvadž ho znali“. (Nechtěl míti od nich totiž svědectví.)

Lukáš 4. vv. 40.—41. jde ještě dále⁴⁰⁾ a při téže příležitosti (totiž bezprostředně po uzdravení tchýně Petrovy od zimnice) vypravuje, že „duchové zlí“ od mnohých

zvláště jeho obhajoby proti fariseům a zákoníkům. Zázraky o posedlosti hlavně působí na pohany (proto na př. sv. Marek uvádí nejvíce případů posedlosti, psalť pohanům obráceným ke křesťanství) a ne na křesťany, zejména ne na křesťany již v křesťanství pokročilé. 2. Poněvadž již první 3 evangelia v době, kdy sv. Jan své psal, byla známa, doplňoval je sv. Jan a opakuje z případů u synoptiků uvedených jen málokteré, pokud to účel jeho evangelia vyžadoval. Ze zázraků pak Kristových vůbec uvádí pouze 7, a to 5 z nich není u synoptiků, takže opakuje pouze 2, a opomíjí nejen vymítání ďábla, nýbrž i uzdravení malomocných, hluchých a němých. Ostatně na důkaz, že sv. Jan byl téhož mínění stran posedlosti jako ostatní evangelisté, lze uvést místa, v nichž Pán Ježíš prohlašuje své vítězství nad mocí ďáblou (hl. 12. v. 31. a hl. 16. v. 11.) anebo v nichž Pán Ježíš je obžalován, že má zlého ducha (hl. 7. v. 10. 8 v. 48.—49.; 10. v. 20. Ve svém 1. listě hl. 3. v. 8. praví: „K tomu se ukázal Syn Boží, aby zkazil díla ďáblova,“ a u sv. Marka hl. 9. v. 37. čteme: „I promluvil k němu Jan a řekl: „Mistře, viděli jsme kohosi, jenž s námi nechodí, an ve jménu tvém vymítá duchy zlé; i bránili jsme mu.“

³⁹⁾ Autorka zde klade do závorky „duševněchorých“ s otazníkem. Zdá se, že si přec nebyla o povaze posedlosti úplně jista, třebaže skutečnosti její nepopírala.

⁴⁰⁾ Nezapomeňme, že Lukáš byl lékařem (sv. Pavel ke Kolos 4 v. 14., a prozrazuje to Lk. sám některými lékařskými výrazy, jichž používá), a že tudíž se na uzdravování Kristova díval okem odbornějším, (srov. kap. 1. důsledky 1. 2. 3. str. 14.) než ostatní evangelisté. Také nebyl „fascinován“, t. j. jakousi sugescí stržen k tomu, aby zázrak uznal; neboť nebyl svědkem očitým, a zprávy tyto sděluje pouze podle vypravování sv. Pavla a svědectví jiných očitých svědků.

vycházeli křičíce a volajice: „Ty jsi Syn Boží. Ale on hroze nedopouštěl jim mluvit, neboť věděli že je Kristem.“

U Marka 1. v. 39. chybějí zase podrobnosti; rovněž u Lukáše 7. v. 21. (spiritus mali = duchové zlí).

U Lukáše 6. v. 18. se praví: Qui vexabantur a spiritibus immundis, curabantur. (A byli uzdravováni také ti, kteří byli trápeni od duchů nečistých.) Na to následuje přídavek, který je z hlediska lékařského záhadný: „A veškeren zástup hledal se ho dotknouti, neboť moc vycházela od něho a uzdravovala všechny“ (v. 19.) — Že hypnosa (léčení v umělém uspání) — a vůbec léčení sugescí — bývá ve volbě chorobného materiálu (osob chorobných) k léčení, a v celém způsobu, jakým se postupuje, opatrnější, je známo. Ostatně viíz níže, kap. 8. Jistě však poskytují nám uvedená slova důkaz o tom, jaký neobyčejný účinek měla uzdravení nemocných na lid, který jim připisoval povahu nadpřirozenou.

Marek 3. v. 9.—12. vypravuje o hromadných uzdraveních, takže mistr byl v nebezpečí, že bude lidem hrnoucím se k němu umačkán (srv. v. 8.), neboť „všichni, kdokoliv měli neduhy, valili se na něho, aby se ho dotkli.“ I zde se činí zmínka o svědectví nečistých duchů: „Ty jsi Syn Boží“ (v. 12.). I zde přikazoval jim přísně, aby ho neprojevovali.

Máme tedy na těchto místech zajímavý úkaz, že místo nemoci (psychosy, epilepsie) vyskytá se osobnost, zlý duch, ďábel. Nejjednodušší výklad byl by ten, viděti ve slovech těch nějakou řečnickou personifikaci (zosobnění). Celý postup by se pak dal vysvětliti takto: Běželo o jakýsi druh hysterické epidemie; nemocní považovali sebe za posedlé, a byli uzdraveni mocně hypnotisujícím slovem Kristovým. To však neodpovídá skutečnosti.

Vyskytují se hysterické epidemie ⁴¹⁾ s křečemi, vý-

⁴¹⁾ Zajímavě jest, co o nich píše B. Heyne, duchovní správce léčebného ústavu v Münsteru i. W., v knižce určené katolickému duchovenstvu „Über Besessenheitswahn bei geistigen Erkrankungsuständen“ str. 90 a násl. Vyšla ve sbírce praktických příruček pro kat. duchovenstvo. „Seelsorger-Praxis“, č. XIV. Paderborn, Verlag Schöningh. 1904.

křiky a utkvělými, klamnými ideemi, (Wahnideen)⁴²⁾ manie-
mi, ale jejich vyléčení není tak lehké; často celé řadě kolegů
(lékařů) při tom vlasy vypadaly. Vyléčení sotva se děje
jinak, než izolováním (odloučením nemocných od svého
okolí) a zvláštním ošetřováním jednotlivců psychicky na-
kažených. Bleskového uzdravení (naráz, jako blesk rychle)
en masse (v masách, v množství), na otevřené ulici, silnici,
anály (letopisy) hysterie vůbec neznají.

Jestliže tedy Kristus hysterickou, s demonomanií spo-
jenou, epidemii naráz zastavil, pak by i to bylo důkazem
jeho superiority (nadvlády, převahy) v oboru lékařství; i to
by byl zázrak, obzvláště běželo-li o uzdravení trvalé, jak
uznati musíme, neboť fariseové měli bystré (jako Argus)⁴³⁾
oči, a slídili po nějaké recidivě (opětném onemocnění) těch,
kdož byli Kristem vyléčení.

I když bychom připustili z de demonomanií (místo sku-
tečné posedlosti), pak musíme počítati s další obtížnou ná-
mitkou: Uznával Kristus tuto manii jako oni za skutečnou,
anebo se jim přizpůsoboval (akomodoval)?⁴⁴⁾ Byl oklamán

⁴²⁾ Všeobecně teď posedlosti lékaři dávají jméno daemo-
no nanie, t. j. chorobné jakési přesvědčení člověka, že je dáb-
le n posedlý. Daemonomanie, právě tak jako jiné manie, na př.
kleptomanie = nutkání ke krádeži, pyromanie = nutkání ke
žhárství, dipsomanie = nutkání k opilství (srov. Dr. Heveroch
„O podivínech a lidech nápadných“ Hejda-Tuček, Praha str. 108
a nn.) není prý nějaká samostatná choroba duševní, nýbrž vy-
skytuje se jako zvláštní příznak při různých chorobách dušev-
ních, na př. při melancholii (trudnomyslnosti chorobné), paranoii,
epilepsii a hysterii. Viz uv. sp. B. Heyne.

⁴³⁾ Argus (Argos) je bytost mytická, jež měla vpředu i vzadu,
ba dle některých po celém těle oči. Oči ty, i když spal, nebyly
všechny zavřeny, takže byl Argus i od bohů volen za strážce.
Očima Argusovými tedy něco pozorovati = velmi bystře, bed-
livě, bděle.

⁴⁴⁾ Moderní racionalisté skutečně vysvětlují případy po-
sedlosti tím, že — podle nich se Pán Ježíš, který věděl dobře,
jak nerozumné je věriti v posedlost, jen z ohledu pedagogických
klamnému tomu názoru své doby přizpůsobil (akomodoval),
ale to je nemožné. Neboť jednak takové přizpůsobení se klam-
nému názoru doby odporuje svatosti Kristově, jednak odporuje
i jeho poslání jako učitele pravdy. Přizpůsobit se klamu ve věci
věroučné, k nimž posedlost patří, bylo by hříšné a mimo to tím
by byl uvedl v blud apoštoly, svědky jeho činu, a celé lidstvo
věřící. Alespoň v soukromých rozhovorech byl by musel své

anebo sám klamal? Obojí odporuje jeho charakteru mesiánskému, a ani toto vysvětlení (o akomodaci Kristově) by nepřispělo k rozřešení lékařské otázky těchto případů.

Proti epidemické demonomanii mluví také ta okolnost, že ani v jediném z případů biblických nepředstavují se sami postižení jako posedlí (vždy jiní je za posedlé prohlašují),⁴⁵⁾ jak by odpovídalo výměru (definici) demonomanie. Také neběží nikdy o osoby uzavřené, pospolu žijící, kdežto ony známé případy hysterické epidemie (všechny povahy velmi tvrdošíjné, vyléčení vzdorující) byly pozorovány ve školách, vězeních, klášteřích a ne na př. mezi vagabundy (tuláky kočujícími) atd. Jak vysvětliti však případy posedlosti jednotlivě se vyskytující?

O třech případech posedlosti se nám se zvláštní zevrubností (obšírností) vypravuje, a to vždy od několika evangelistů.

1. Marek 1. v. 23.—28. vypravuje o muži v městské synagoze (v Kafarnaum, na záp. břehu jez. Genesaretského), který měl ducha nečistého. Také zde přichází svědectví pro Krista (v. 24.), pak zařikání se strany Kristovy (v. 25.), načež „duch nečistý, zalomcovav jím (oním mužem) a vzkřiknuv hlasem velikým, vyšel z něho“. (v. 26.) Dále se uvádí údiv všeho lidu nad tím, jako nad věcí, která zde ještě nebyla (v. 27. 28.).

Pouhé zástavení (zaražení) nějakého pathologického (chorobného) stavu rozrušení (nervového) nebylo by mělo takového účinku. Musíme zde uznati radikální jakés uzdravení, i když chceme připomenouti, že ani trvání (zkrácení) těžkých stavů rozrušenosti našich duševně chorých není závislé na lékaři. Ostatně platí i zde svrchu (str. 52.) uvedené pochybnosti. Lukáš 4. v. 31.—37. vypravuje celý příběh v úplném souhlase s Markem.

nástupce, apoštoly poučiti o klamu tom, a naopak z evangelií vidíme, že i při soukromém poučování apoštolů Pán Ježíš o posedlosti mluvil a ji za skutečnou uznával. Srov. Mk. 9. v. 28.; Mt. 10 vv. 1. 8. (srov. Mk. 16. v. 17.), Lk. 10. v. 17.—20.

⁴⁵⁾ Mohl by však někdo říci, že doma sami se za posedlé prohlašovali, a byli tudíž za takové považováni od těch, kdož je ke Kristu přivedli.

2. Druhý případ se týká vymítnutí ďábla na dálku (Mat. 15. v. 21.—28., Mk. 7. v. 24.—30.). Žena kananejská (t. j. Foiničanka, z pobřežního území sev. od Palestiny) našla svou dceru, o jejíž uzdravení Mistra tak vytrvale prosila, osvobozenou od ducha nečistého, jak jí Kristus předpověděl. („I uzdravena jest dcera její od té hodiny,“ v. 28. b). — Utéci se zde k hypnose nelze. Také „náhoda“, již chtějí mnozí vyplnit mezery ve výkladu, hraje zde smutnou roli (úlohu). Který lékař by se odvážil jediné na základě spoléhání na náhodu podobného cos předpovídati? Také je v tomto případě Kristus právě tak málo lékařem, jako nikde jinde. Ani nemocné nespátlil, nepředpisuje žádný způsob léčení, jen ji uzdravil z dálky, a nevíme jak. Sugescí matky neléčíme duševně chorou dceru. Musíme zde uznati, že nám nějaké lékařské analogon (obdobný případ) chybí.

3. O třetím případě, který poskytuje různé, zvláštní zajímavosti, píší tři evangelisté, Mat. 8. v. 28.—34., Marek 5. v. 1.—20., Luk. 8. v. 26.—39. ⁴⁶⁾)

Mt. v. 28. vypravuje o dvou posedlých, kteří „bydleli v hrobích (jeskyních t. j. ve skále uměle vytesaných neb od přírody jeskyní tvořených, jež i lidem chudým sloužily za skrýše) v krajině gerasenské (na střední části východního břehu jezera Genesaretského), zuřiví náramně, a kteří přepadali kolem jdoucí, takže nikdo nemohl bezpečně projíti onou cestou.“ Až potud hočí se všecko do obrazu duševně chorých (zejm. katatoniků, také epileptiků). Udání Lukášovo (v. 27.), že onen nemocný netrpěl na sobě šatů, připojuje k tomu ještě jeden

⁴⁶⁾ Všichni tři evangelisté příběh onen uvádějí, ale Mat. mluví o dvou posedlých, Marek a Lk. pouze o jednom. Tuto odchylku ve vyprávění různě vysvětlují katol. exegeti (vykladači Písma sv.). Snad nej přirozenější je výklad podobný případu dvou slepých u Jericha (viz str. 38.): Poněvadž Mat. vypravuje o příběhu tom, když Pán Ježíš „přišel za moře do krajiny Gerasenské“ (v. 28.) Mk. naproti tomu a Lk. „jak vyšel z lodi (v. 2.), ihned se potkal“ (Lk. v. 27. „a když vystoupil na zem“) lze souditi, že jakmile vystoupil z lodi na břeh, hned jeden posedlý (a o tom mluví Mk. a Lk.) a když dál přišel do krajiny Geras., potkal jej druhý. Mt. spojuje obadva tyto příběhy časově rozdílné v jeden.

význačný (charakteristický) tah. Mk. (v. 2.) vypravuje také jen o jednom z těchto nemocných, jehož zuřivost nebylo možno řetězy a okovy spoutati (v. 3. 4.), a jenž bil sebe sama kamením. I toto líčení upomíná na jisté stavy rozrušení některých duševně chorých (katatoniků). Zde nemáme opěrného bodu pro nějakou epidemii hysterickou, právě tak jako není ho v případě ženy kananejské (viz výše str. 58). Potom následuje zase svědectví pro Krista, stížnost, že je trápi (Mt. v. 29., Mk. v. 7., Lk. v. 28.), a zařikání se strany Ježíšovy a uzdravení posedlých.

Mk. v. 15. vypravuje, že „ten, jenž býval posedlý, u nohou Ježíšových seděl, byl oblečen a měl rozum zdravý“ (srv. Luk. v. 35.). Neběželo zde tedy o nějaký „právě náhodou“ nastalý stupor (nastalé ztrnutí), který by byl od okolních zaměněn, záměnou považován za uzdravení. Tomu odporují také další verše, dle nichž uzdravený k rozkazu Kristově domů odešel, ke svým, a v Desítiměstí⁴⁷⁾ ve jménu Ježíšově kázal, takže se všichni diví (Mk. v. 19. 20., Lk. v. 39.).

Všichni tři evangelisté zmiňují se u příležitosti tohoto uzdravení o zvláštní okolnosti. Nečistí duchové, jejichž jméno bylo (dle vlastního jejich udání Mk. v. 9., Lk. v. 30.) „Pluk — legio“, vjeli na vlastní prosbu, z dovolení Ježíšova do stáda vepřů — podle Marka v. 13. bylo vepřů asi 2.000⁴⁸⁾ — načež tito rozehnali se rázem do

⁴⁷⁾ Desítiměstí, řecky Dekapolis, byl spolek desíti měst přímo pod vládou římskou jsoucích, který měl také zvláštní výsady. Plinius zv. starší (23 po kr. 79), dějepisec a přírodopisec římský, uvádí jména: Damašek, Filadelfia, Rafana, Gadara, Hippon, Dion, Pella, Gerasa (— v krajině gerasenské), Quanata a Skythopolis (v záp. Palestině). Později přistoupila k spolku tomu ještě jiná města, ale jméno „desítiměstí“ se nezměnilo.

⁴⁸⁾ Veliký počet vepřů „asi 2000“ udává jediný Mk. Někteří vykladači pozastavují se nad tím, proč Pán Ježíš dopustil tak ohromnou škodu, zahynuti celého stáda. Řeší pak tuto otázku tím, že srovnávají zhoubu tu se zhoubou způsobenou na př. povodní, krupobitím, požárem. Jako v těchto případech Bůh, jsa nejvyšším Pánem a majitelem všeho, může dopustiti ony pohromy, tak mohl i Pán Ježíš, Syn Boží, připustiti onu zhoubu a škodu, tím spíše, že, jak se zdá, majitelé oněch stád se nějakým způsobem těžce prohřešili, a proto s uznáním škodu tu jako trest za hříchy přijali. Prosili jen Pána Ježíše, „aby odešel z jejich končin“ (Mt. v. 34., Mk. v. 17. Lk. v. 37.)

moře a zahynuli. To je okolnost, která může sloužiti k osvětlení mesiánského poslání Ježíšova, jež však s lékařstvím nemá co dělati. A nerozpakujeme se říci, že naše lékařská kompetence je zde v koncích.

—::—

KAPITOLA 6.

—

Varia (Směs různých případů).

Přicházím nyní k několika uzdravením, o nichž jsou v evangeliích zprávy ojedinělé. Pojednání o malomocenství bude vyhražena vzláštní kapitola.

Mat. 9. v. 20.—22.; Mk. 5. v. 25.—34.; Luk. 8. v. 43.—48. vypravují nám o ženě, která trpěla 12 let krvotokem (menorrhagia),⁴⁹⁾ a „mnoho vytrpěla od mnoha lékařů a vynaložila všecken statek svůj, aniž mohla býti od koho uzdravena“ (Mk. v. 26., Luk. v. 43.)

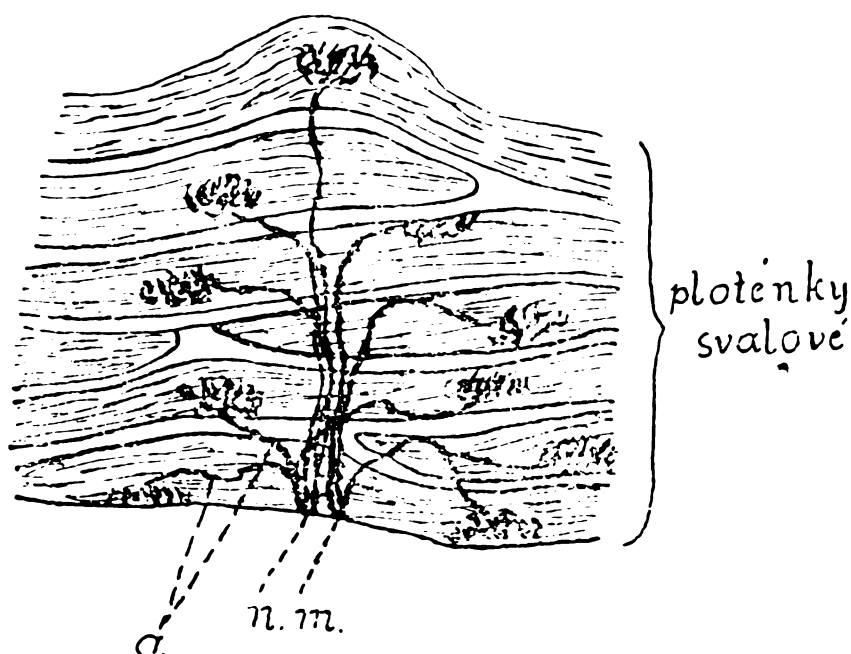
Pokud se týká vědecky zjištěných příčin těchto krvotoků z rodidel, připojují se obyčejně k nádorům ležícím pod sliznicí dělohy (uterus) t. ř. myomy (boubele) subserosní (podsyrova-tečné), které sice samy o sobě nejsou škodné, během času však nemírným (profusním) krvácením mohou vésti k vyčerpání, ba k smrti. Proti rakovině dělohy mluví dlouhé trvání choroby (12 let). — Dnešní způsob léčení (therapie) spočívá v tom, že se ony myomy (boubele) odstraní operací, která teprve teď, kdy ovládáme různé prostředky asepse (otravě krve zabraňující), přestává býti povážlivou. Terapie medikamentosní (léčení, při němž se užívá léků = medikamentů), zklame v případech pokročilejších.

Také hysterické osoby trpí někdy nemírným krvácením rodidel (jsou to větším dílem menorrhagie), nicméně nabývají tato zřídka kdy rázu ohrožujícího a také neprotáhnou se nikdy až do 12 let. Rovněž scházejí nám zde i jiné obvyklé okolnosti, z nichž bychom mohli souditi na hysterii.

⁴⁹⁾ Dle podvrženého evangelia Nikodemova jmenovala se žena ta Veronika a pocházela z města Paneas, později Caesarea Filipova zvaného (sev. Palestina), nedaleko východního pramene jordánského. Nyní sluje Banias, a je to ves asi se 150 domy.

To, jak se chovala ona žena, která ráda nemluvila o své nemoci, a která si přála nejraději tajně býti uzdravenou⁵¹⁾ („Dotknu-li se jen roucha jeho . . .“, Mat v. 21.), odporuje naprosto hysterické povaze (srovnej 47.) proměnlivé.

Jestliže však musíme vyloučiti hysterii, pak stojíme zase před novou záhadou. Myomotosni (boubelnatá) krvácení nedají se vyléčiti sugescí (a musíme i zde z důvodů již často svrchu (na př. str. 56.) uvedených při-

Obr. 12.

Hybný (motorický) **nerv** (n. m.), jehož osové válce (a) se rozvětvují v ploténkách svalových.

pustiti, že vyléčení bylo úplné). Po stránce lékařské zde vlastně Kristus neučinil ničeho. Nezačal ani způsob léčení tím, že by byl poručil oné ženě, aby dodržovala klid na lůžku. Uzdravil ji „mocí, která z něho vycházela“ (srovn. Mk. v. 30. a., Lk. v. 46.). Takovéto moci bychom však marně hledali i v bohatém našem seznamu léků.

⁵¹⁾ Třeba ovšem poznamenati, že opatrnost její také možno vysvětliti obavou, aby jí nebyl přístup zabráněn, neboť podle zákona (3. Mojž. 15 v. 25.) byla pokládána za leviticky nečistou žena, která trpěla krvotokem. (Dr. Sýkora, pozn. k v. 27. sv. Marka.)

Mt. 12. v. 9.—14.; Mk. 3. v. 1.—6.; Lk. 6. v. 6.—11. vypravují souhlasně o člověku s uschlou rukou (*manus arida*, *χελς ξηρά* Lk. v. 6.), kterého Kristus v sobotu uzdravil. Když nejdříve vyložil, že je dovoleno v den sváteční (sobotu) léčiti, řekl pak člověku tomu: „Vztáhni ruku svou“ (Mt. v. 13. Mk. 5., Lk. 10.). „I vztáhl ji, a ruka jeho učiněna jest zase zdráva jako druhá“ (Mt. v. 13. b.).

Jako jindy, i zde fariseové nepochybují ani dost málo o tom uzdravení, jen „vešli v radu proti němu, kterak by jej zahubili“ (Mat. v. 14.).

Běží zde podle všeho zdání o nějaké ochrnutí, spojené s chřadnutím (atrofií — úbytěm) svalů. Tato atrofie vyskytuje se po některých ochrnutích původu spinálního (v. míše) a obvodového (viz toto str. 18.); mohl by proto zde přijít v úvahu i neuritický útvar (forma) malomocenství. Úbytě (chřadnutí) ochrnutých údů jsou pak zpětně podmíněny onemocněním, lépe řečeno (respective) odumíráním nervů samých anebo velkých buněk gangliových v předních kořenech míchy (srov. str. 20. obr. 3.) Spinální (míšni) neb obvodové ochrnutí, které pokročilo již až k úbytím určité skupiny svalů, proniklých postiženými nervy (obr. 12.), poskytuje špatnou vyhlídku na obnovení činnosti (svalové), rozhodně neznáme v případě tom uzdravení okamžitého, **naráz — ve chvíli.**

Pokud se týká poněkud odlišné diagnosy v případech ochrnutí hysterických, tu spokojíme se tím, že uvedeme jistě nikterak podezřelého (že by nadržoval Kristovu učení) Binswagera, který praví: „I když hysterická ochrnutí trvají déle, nedospívají zpravidla nikdy k atrofii svalstva, nanejvýš k nevýznamné atrofii, jevíci se nečinností (Inaktivitätsatrophie), nikdy však k oněm atrofickým změnám, které bývají pozorovány při ochrnutích původu spinálního neb obvodového (Binswanger. *Hysterie* 402.) Úplně při tom přehlízíme zajímavou záměnu obvyklých okolností, totiž, že hysterická ochrnutí, v evangeliu uvedená, by postihla vždy muže (a ne ženy).⁵¹⁾

Mat. 8. v. 14.—15., Mk. 1. v. 29.—31., Luk. 4. v. 38.—39 vypravují o nemoci tchyně Petrovy.⁵²⁾ O této nemoci nedovídáme se ničeho jiného, než že byla spojena se zimnicí (Mat. v. 14. Mk. v. 30. Lk. v. 38. „velikou zimnicí“). Lze ovšem pochybovati o tom, zda okolí té

⁵¹⁾ Srovn. pozn. 30., str. 40, jež se zdá býti proti tomuto tvrzení autorčinu.

⁵²⁾ Zázrak tento učinil Pán Ježíš v Kafarnaum. Podle podání jmenovala se tchyně Petrova Johanna.

nemocné bylo schopno diagnosovati (rozpoznati) zimnici, i když jinak je známo, že na př. matky větším dílem vědí i bez teploměru dobře, kdy děti mají horečku. Připustíme-li pak, že nemocná vskutku ěla zimnici, pak musíme souditi na nějakou nemoc infekční (nakažlivou a nákazou vzniklou). Nemíníme projíti seznam všech nemocí spojených se zimnicí, chceme jen podotknouti, že křivka naznačující stoupání a klesání zimnice nemění se působením pouhých nějakých pokynů a posunků (srov.: „Kristus dotekl se ruky její, a přestala ji zimnice (Mk. v. 15. a)“, „pozdvihl ji, ujav ji za ruku (Mk. v. 31. a)“. „postaviv se nad ní (= naklonil se k ní nad ložem, aby ji ujal za ruku, Sýk.), přikázal zimnici (Luk. v. 39.).“

Zda mohou trpěti zimnici i osoby hysterické, aniž by totiž nějaký pozitivní (skutečný) nález byl příčinou oné zimnice, je nejisté. Někteří kolegové s jakýmsi váháním to přiznávají, většina však to popírá. Všeobecná zkušenost potvrzuje, že hysteričtí, má-li býti měřena teplota jejich těla, rádi různým způsobem, na př. třením těla a pod. hledí předstíratí teplotu zimničnou. Proti hysterické povaze tchyně Petrovy mluví i slova evangelistů, že hned po uzdravení vstala a Kristu i ostatním posluhovala (Mt. v. 15., Mk. v. 31., Lk. v. 39.), jakož i ta okolnost, že v dalším vypravování biblickém již nevystupuje.⁵³⁾ Největší pravděpodobnost jest tedy i zde na straně nějaké pravé, skutečné (ne hysterické) nemoci zimniční a tím i na straně uzdravení neobyčejného.

Luk. 13. v. 10.—17. (ostatní evangelisté uzdravení tohoto neuvádějí) vypravuje o jiném uzdravení vykonaném v den sobotní v jedné synagoze. Byla tam totiž žena, která 18 let (v. 16.) byla nemocna. Obcházela jsouc tak shrbená, že se nemohla vůbec vzpřímiti (v. 11.). Ježíš zavolal ji k sobě a řekl jí: „Ženo, sprostěna jsi od nemoci své“ (v. 12.), I vložil na ni ruce, a hned se vzpřímila a velebila Boha (v. 13.).

⁵³⁾ Autorka soudí, že kdyby byla bývala tchyně Petrově hysterickou, že by jistě znovu byla někdy, zejména při návštěva Ježíšově onemocněla, a znovu si přála, aby ji Pán Ježíš vyléčil (srov. str. 40.).

Představený synagogy ⁵⁴⁾ nemá, čeho by vytkl, leč to, že uzdravení událo se v den sobotní (sváteční u Židů, (v. 14.).

Známe chronickou (vleklou) affekci (postižení) kloubovou, která vede k podobným zkriveninám, aniž by přímo život ohrožovala, t. ř. arthritis (zánět kloubů) deformans (znetvořující). — Kloubovým plošinkám, jež byly resorpcí (kazem, ztravováním) kostí na jedné straně a novým tvořením se kosti na druhé straně chorobně pozměněny, nemůžeme vrátiti původní jejich tvar i postavení; nanejvýš můžeme ošetřením, delší dobu prováděným, jež výhradně spočívá v užití léků a správné hygieny postup zadržeti, a zřídka jen úplně zastaviti.

Odtud vyplývá neobyčejný ráz uzdravení. Kristus sám zmiňuje se o 18letém trvání tohoto utrpení, a žádný ze zástupu nepřátel jeho mu neodporuje. Užívá při tom výrazu (v. 16.) „satan svázal ji, hle již 18 let.“ Nicméně nečiní se zmínky o nějakém zaklínání neb vymítání ďábla, a tak slova tato dají se vysvětliti tím, že nemoc ta byla následek hříchu, nadvlády to Satanovy. ⁵⁵⁾

Luk. 14. v. 2.—6. vypravuje o člověku vodnatelném, kterého Kristus v sobotu v domě jednoho z náčelníků farisejských uchopil (apprehendit, ujal), uzdravil a propustil (v. 4.).

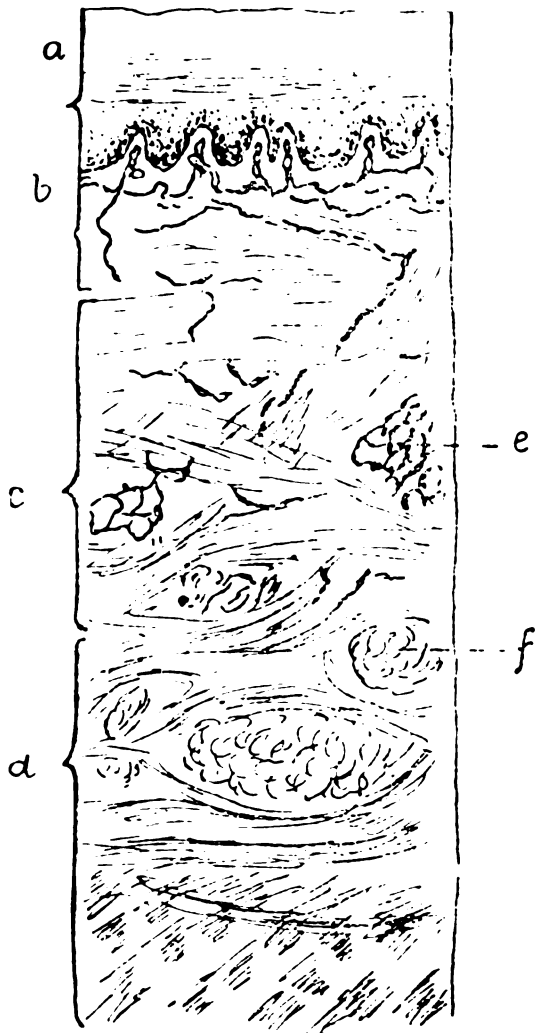
Vodnatelnost jest příznak (symptom), provázející těžké choroby srdeční a ledvinové. Publikum (t. j. diváci neodborní) nenazývá člověka lehkým otokem kotníků postiženého hned vodnatelným, nýbrž teprve v takovém případě mluví o vodnatelnosti, když otok pokročil k značnější poruše oběhu krevního a k nahromadění vody v dutině hrudní a břišní a v podkožním vazivu (obr. 13.), což má za následek obtíže v pohybu, dýchání a každé jiné činnosti životní. Tvrdí-li se o takovém člověku, že stojí jednou nohou již v hrobě, pak nám nezbývá leč k tomu přisvědčiti. Moderní terapii podaří se někdy, když nemocný po celé měsíce klidně leží, patřičnou dietu (mírnost v jídle a pití) zachovává a různých léků (digitalis = náprstník, diuretika = močopudný lék) užívá, a určité operaci (skarifikace = rozříznutí těla) se podrobí, vodu (oedem, ascites = břišní

⁵⁴⁾ Byl nazýván archisynagogus, a měl k ruce několik starších lidu. Vedle těchto byl v synagose předčítatel a pak sluha (asi náš kostelník).

⁵⁵⁾ Sýkora v pozn. k v. 11. „která měla ducha nemoci po osmnáct roků“ vykládá „ducha nemoci, t. j. nemoc či slabost způsobenou od ducha zlého.“ (str. 260). Podle toho nebylo by ani třeba souditi, že nemoc ta byla trestem za hříchy oné ženy.

vodnatelnost) odstraniti, nicméně základní choroba je zde tak těžká, že postižený pacient i v případě nejpříznivějším jen živoří, dokud jej smrt nevysvobodí. Okamžité (v okamžiku učiněné) uzdravení, jak o něm píše evangelium, není známo lékařské zkušenosti. Ocítáme se zde tedy zase před zjevem neobyčejným.

O neduhu nemocného, jenž ležel u rybníka bravního⁵⁶⁾, a jehož uzdravení vyličuje Jan hl. 5. v. 1.—16.,

Obr. 13.

Řez koží:

- a) pokožka,
- b) vrstva trdečkovitá,
- c) vrstva vazivová s potními žlázami (e),
- d) podkožní vazivo s tukem (f).

⁵⁶⁾ Tak podle Vulgaty tištěné a některých rukopisů: piscina probatica. Dle vážnějších rukopisů řeckých a i jiných mělo by se překládati u rybníka při bravni, t. j. ovčí braně na hoře chrámové, severně od chrámu, zv. tak proto, že touto branou hnán býval brav k oběti do chrámu. I rybník ten byl nazýván „bravni“, a při něm byla budova, mající patero podloubí. Budova tato se jmenovala podle řeck. ruk. Bethesda (= dům milosti), podle tištěné Vulgaty Bethsaida, podle jiných Bethsada

nedovídáme se nic podrobnějšího, jen že ta nemoc trvala již 38 roků (v. 5.) a že bránila volnému pohybování, takže nemohl nemocný léčivé vody včas dosáhnouti (v. 7.)⁵⁷⁾ Tajuplná síla (léčivá) oné vody, čas od času andělem Páně v pohyb uváděné, má nadpřirozený ráz (charakter), o kterém — poněvadž se to vymyká z rámce této práce (hlavně lékařské) — nic bližšího nemůžeme říci. Bylo by zajímavě vypátrati, zdali rybník onen i v pozdějších dobách podržel svoji zvláštní občasnou (periodickou) sílu léčivou, či zda požehnané ono hnutí vody, jež mělo předobrazný význam moci Kristovy⁵⁸⁾, po vystoupení Kristově přestalo.

Nemoc v uvedeném místě zmíněná, která se protáhla skoro na 4 desetiletí, upomíná nejvíce na nějaké ochrnutí, proto odkazujeme na příslušnou kapitolu (2. str. 15). Úplně spořádané — jak se zdá — chování se nemocného mluví proti nějaké duševní chorobě, dlouhé pak trvání téhož příznaku, jakož i celkové jednání postiženého svědčí proti hysterii. Kristus uzdravuje

neb Bethsetha (ohrada ovčí neb ovčinec). Řečená různost, jež pro věc samu nemá důležitosti, povstala nedopatřením opisovatelů (Sýkora k v. 2. sv. Jana hl. 5.)

⁵⁷⁾ Podle v. 4. sestupoval totiž časem do rybníka toho anděl Páně, a hýbal vodou. A kdo po hnutí vody první sestoupil do rybníka, býval uzdraven, ať byl postižen neduhem jakýmkoliv. Tento verš 4. spolu s druhou polovinou v. 3. („čekali na pohyb vody“), někteří vykladači považují za vložku pozdější, zejména proto, že chybí v některých nejstarších rukopisech. Jsou však uvedeny v rukopisech jiných, a patří nutně k celé souvislosti. Bez nich by nebylo jasno, proč si onen nemocný stěžoval Pánu Ježíši v uvedeném v. 7., a třeba uvážiti, že Jan v evangeliu pečlivě dbal toho, aby vše bylo čtenářům srozumitelné. Nebyl by tedy v. 7. nechal bez bližšího vysvětlení, jež právě poskytují v. 3b. a 4. (Sýkora, pozn. k v. 4. zde.)

⁵⁸⁾ Sýkora k v. 4. poznamenává, že úkaz ten řadil se k předobrazným dějům St. Z., který ještě tehdy byl v platnosti. Předobrazoval velmi vhodně účinky křtu, ve kterém člověk bývá očištěn ode všech hříchů, ať měl jakékoliv. Náзор tento založen je na slovech církev. učitele Tertulliana († 240): „Rybník bravný jest obrazem křtu, a tělesné i duševní uzdravení šlakem poraženého jest obrazem odpuštění hříchů při křtu sv.“ (O křtu hl. 5.) Je potvrzen obrazy římských katakomb. (Srov. zejména: Bilczewski-Tumpach „Archeologie křesťanská“ str. 227 a nn., hlavně 230.)

nemocného — když si mu tento (v. 7.) na svoji bídu postěžoval — jediným slovem: „Vstaň, vezmi lože své a chod“ (v. 8.) A hned uzdravil se člověk ten; i vzal lože své a chodil (v. 9a).

Kristus odvolává se často u příležitosti zvlášť okázalých uzdravení na skutky jím vykonané. V místě uvedeném praví o sobě (v. 21.): *Filius quos vult vivificat* — Syn, koho chce, oživuje (srov. v. 36. a nn.). Někteří vymysleli si pohodlnou vytáčku, a nechtějí zde uznati leč jakous figuru řečnickou. Židé však zjevně soudili jinak. Chtěli Krista usmrtiti (v. 16. a 18.), ten však slov svých nezměnil a neseslabil; ba slovům těm dostalo se předcházejícím uzdravením zvláštního potvrzení. Kdo jest jen lékařem: a říká o sobě: „Oživuji, koho chci,“ není při nejlepším alespoň podvedeným?

Jmenovaný výrok mohl by býti i tak pojat, že měl sloužiti za plášť nezdařených pokusů léčení (koho chce). Bylo by to však v případě tom působilo na židy? Lékař, který dle nálady léčí, podle toho jak chce, anebo nechce, a který pak řekne, že může všecko? Tak lehkověrnými přece jen židé nebyli. Naopak. Zda nebyli spíše až skeptičtí (pochybovační), všemu zázračnému se vzpírajíce? Vždyť přec častěji volali na svého Mesiáše, který své (mesiánské) poslání potvrdil lépe než kdo jiný: „*Daemonium habes* . .“ (= Dábla máš, běšniš) — srov. Jan 7. v. 20. Výklad, jakoby Kristus léčil jen podle nálady, nemá opory v biblickém vypravování, v němž také nikde nečteme o nějakém nezdařivším se pokusu. Jestliže tedy pravý smysl textu uznáme, a přes to chceme považovati Krista jen za lékaře, pak bychom musili obviniti vypravování evangelistů z eklekticismu (výběrnictví; že si vybírali jen to, co se jim hodilo; že to správné není, viz str. 41.), hraničícího s podvodem. Neboť, kde je lékař, který všecky léčí? Kristus léčí všechny nemocné, kteří ho (přímo anebo nepřímo, t. j. prostřednictvím jiných) o uzdravení prosí, i když někdy jejich důvěru podrobuje zkoušce, jako v případě ženy kananejské. (Mt. 15. v. 21.—28., srov. str. 58.).

Chtěli z něho udělati šarlatána nebo hypnotiséra,

ale hypnosa neléčí vůbec nemoci organických, nevyléčí ani hysterie.

Mk. 6. v. 1.—6. (srov. Mt. 13. v. 53.—58.) vyžaduje zvláštního vysvětlení. Vypravuje se tam o pohoršení, které otčina Kristova (Nazaret) si vzala: „Odkud má tento všechny ty věci? A jaká to moudrost, která mu jest dána, a takové divy, které se dějí rukama jeho? Není-li to tesař?“ (v. 2b a 3a) — „I horšili se nad ním“ (v. 3c) — „A nemohl tam učiniti žádného divu, leč že uzdravil několik nemocných, vloživ na ně ruce své“ (v. 5.)

O nějakém nezdařivším se pokusu (experimentu) není ani zde řeči. Nabýváme dojmu, že zde nemocní v menším počtu byli přinášeni než kde jinde. (Srov. v. 6.: „I divil se jejich nevěře.“) S druhé strany každý rád jistě nám připustí, že by to bylo špatně odpovídalo jeho důstojnosti mesiánské, kdyby byl svou pomoc vnucoval tam, kde jím zástup zevlounů pohrdl jako tesařem.

Následující verše, 7. a 13. poskytují nám cenné potvrzení toho, že ráz (charakter) vymítání ďáblů nebyl pouze jen lékařský. Kristus rozesílá své apoštoly, a dává jim moc nad nečistými duchy (v. 7.) A oni „vymítali mnoho duchů zlých a mazali olejem mnoho nemocných a uzdravovali je“ (v. 13.) O tomto mazání platí totéž (není totiž rázu čistě lékařského).^{5b)} Neznáme vůbec úplného uzdravení nějaké zmínky hodné nemoci pouhým mazáním olejem.

Všichni čtyři evangelisté vypravují (Mat. 26. v. 51., Mk. 14. v. 47., Luk. 22. v. 50., Jan 18. v. 10.), jak bylo ve chvíli, kdy Kristus byl jat, jedním z učedníků Ježíšových služebníku nejvyššího kněze ufato ucho (a to právě: Lk., Jan). Jan (v. 10.) praví, že oním učedníkem byl Šimon Petr, služebníka pak, jemuž bylo ucho ufato, jmenuje

^{5b)} Sýkora k v. 13.: „Mazání to nebylo ani svátostným, jako je poslední pomazání nemocných, ani obyčejným prostředkem uzdravovacím, nýbrž bylo znamením uzdravovací moci, která byla apoštolům udělena, a spolu předobrazem svátosti posledního pomazání.“

Malchus. Jen Lukáš (v. 51.) zmiňuje se o uzdravení: „Ježíš dotknuv se ucha jeho, uzdravil je“. ⁶⁰⁾

Víme, že oddělené ucho (boltec ušní), zejména visí-li ještě při hlavě i jen dost úzkým spojením, zase může přirůsti. Podmínkou je, aby bylo dosaženo nutného sblížení (kontaktu) opatrně učiněným sešitím. Do úplného uzdravení i v případě nejpríznivějším uběhne několik týdnů. Že by byl Kristus při této příležitosti chirurgických stehů (sutura) užil, to přec jen nikdo dosud netvrdil. Chceme-li tedy uznati platnost slovního znění biblického, podle něhož Kristus ucho uzdravil pouhým dotekem, pak stojíme zas před něčím neobyčejným.

Zbývá nám ještě, abychom shledali ona místa ⁶¹⁾ z evangelií, v nichž se mluví o uzdravení nemocných v celých skupinách anebo zkrátka o uzdravení všech nemocných, již Kristu byli přineseni.

Tak u Mat. 4. v. 23. se praví, že uzdravoval, obcházeje celou Galilei, „všelikou nemoc a všeliký neduh v lidu“. V. 24. „A rozesla se pověst o něm do celé Syrie. (t. j. do krajín ležících sev. a sev.-vých. od Palestiny). I přivedli a přinesli k němu všechny chorobné: různými neduhy a mukami skličené, i posedlé a náměsíčníky a ochrnlé. A uzdravil je.“

Kap. 12. v. 15: „A šli za ním mnozí, i uzdravil je všecky.“

Kap. 14. v. 14: „A vyšed uzřel zástup veliký, i sliťoval se nad nimi a uzdravil nemocné jejich.“

Kap. 15, v. 30.—31. „I přišli k němu zástupové mnozí, majíce s sebou němé, slepé, kulhavé, chromé a mnoho jiných a položili je k nohám jeho; i uzdravil je, takže zástupové divili se vidouce, že němí mluví, chromí jsou zdrávi, kulhaví chodí, slepí vidí . . .“

Kap. 19. v. 2.: „I šli za ním (z Galilee do končin judských Zajordánskem v. 1.) mnozí zástupové a uzdravil je tam.“

Luk. kapitola 7. v. 21., 22. píše: „V touž hodinu (co přišli k němu učedníci Janovi) pak uzdravil

⁶⁰⁾ Lk. byl lékařem (srov. str. 54), všiml si tedy této okolnosti.

⁶¹⁾ Nevím, zda výpočet v orig. je úplný.

mnohé od neduhův a nemoci a duchů zlých, a mnoha slepcům udělil zrak (v. 21.). I odpověděl jim (učedníkům Janovým) a řekl: Jděte a zvěstujte Janovi, co jste slyšeli a viděli: Slepí vidí, kulhaví chodí, malomocní se očišťují, hluchí slyší, mrtví vstávají z mrtvých, chudým se zvěstuje evangelium“ (v. 22. srov. Mt. 11. v. 2.—5.).

U Jana 6. v. 2. se praví: „A veliký zástup šel za ním, neboť viděli zázraky, které činil na nemocných“.

A v kap. 7. v. 31.: „Ze zástupu však mnozí uvěřili v něho a pravili: „Bude-liž Kristus (t. j. Mesiáš), až přijde, činiti více zázraků, než tento činí?“

U Mat. kap. 8. v. 16. („Když pak byl večer, přivedli k němu — ke dveřím domu Petrova, Mk. 1. v. 33. — mnoho posedlých; i vymítl duchy slovem a uzdravil všechny chorobné“) je uzdravení posedlých zvlášť ze skupiny nemocných vytýčeno. Rovněž tak v paralel. místě u Marka 1. v. 32. („přiváděli k němu všechny chorobné a posedlé. (v. 34.) I uzdravil mnoho těch, kteří byli trápeni rozličnými nemocemi a vymítl mnoho duchů zlých.“)

Podle Mt. 14. v. 36. „prosili ho nemocní, aby směli dotknouti se alespoň třepení roucha jeho; a kteří se ho dotkli, byli uzdraveni“ (srov. Mk. 6. v. 56.: „a všickni, kteří se ho dotkli, byli uzdraveni.“) Podobně praví Lk. 6. v. 19. „A veškeren zástup hledal se ho dotknouti, neboť moc vycházela od něho a uzdravovala všechny.“ A Mk. 3. v. 10. „neboť mnohé uzdravil, takže se valili (tiskli v. 9.) na něho, kdo měli neduhy, aby se ho dotkli.“

Nepravděpodobnost domněnky, že by mělo běžeti při těchto hromadných uzdraveních pouze o lidi k sugesci náchylné (disponované), o samá individua hysterická, padá do očí. Různost neduhů na některých místech dobře rozlišovaných nepotvrzuje hysterické epidemie. Také nebývá, jak již pověděno (str. 56.), hysterická epidemie léčena na otevřené ulici před velkým publikem. S druhé strany prostě vylučují tato, v tak krátkém čase vykonaná hromadná uzdravení možnost jakéhokoliv lékařského ošetření jednotlivých nemocných

Úplně pak odpadá léčení v oněch případech, kde uzdravení následovalo po doteku třepení jeho roucha.⁶²⁾

Stojíme tedy i zde před něčím, co se vymyká všemu lékařskému, před něčím neobyčejným.

— :: —

KAPITOLA 7.

Malomocní v evangeliu.

Je velmi nutno dokázati, že Židé malomocenství znali⁶³⁾, a že v případech od Krista vyléčených, běželo o skutečné malomocenství.

Podívejme se, co ví moderní lékařství o malomocenství a co proti němu zmůže.

V časopise „Deutsche Klinik“ (německá klinika) píše roku 1903 Oskar Lassar (žil 1849—1907), že malomocenství, lepra, je v pravém slova smyslu nakažlivou (kontagiosní), t. j. s osoby na osobu přenášitelnou (tedy nikoliv dědičnou), s vleklými záněty spojenou nemocí, podobnou příjici (syfilidě) a tuberkulóse. Mikroskopem a působením (reakcí) chemickým byly r. 1851 Rudolfem Virchowem (žil 1821—1902) nalezeny t. ř. buňky malomocenství = zbytky buněk s mikrobi, t. j. malými jakýmsi organismy r. 1871 pak bacil malomocenství Gerhardem Heinrichem Hansenem, lékařem norským (*1841). Poněvadž od té doby onen bacil ve všech leprosních zjevech a jen v těchto byl nacházen, jsme oprávněni považovati jej za původce nemoci, třeba že se dosud nepodařilo přenést jej na zvířata, takže dosud nemáme serum k léčení malomocenství. Místo přenesení na zvířata můžeme ostatně zde uvést pokus učiněný na jednom zločinci ostrovů Sandwich (čti: sendvičských či havajských v tichém oceáně), který, byv k smrti odsouzen, prohlásil, že je ochoten dáti si vočkovati malomocenství, a na to vskutku malomocenstvím onemocněl.

Bacil leprový má velkou podobnost s bacilem tuberkulovým (obr. 14.), zabarvuje se také týmiž, protento bacil charakteristickými metodami,⁶⁴⁾ přijímá však na rozdíl od něho chytivě i obyčejné barviny anilinové (fuchsin, methyl fialový).

⁶²⁾ Je dobře všimnouti si, jak nelékařsky Kristus v těchto případech jednal, nedbal opatrnosti před možnou nákazou dotekem. (Pozn. autorčina v textu).

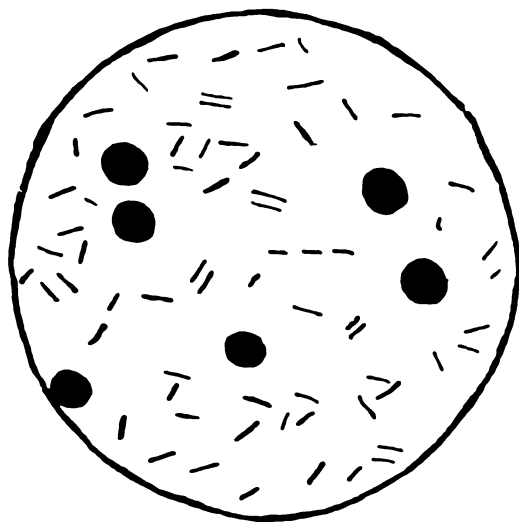
⁶³⁾ Srov. 1. kap. str. 9.

⁶⁴⁾ V barvířství je známo, že určitá tkaniva mají jakousi

Jen asi 10 procent všech malomocných pocházejí z rodičů leprou postižených. Leprosní děti nerodí se malomocné, nýbrž bývají později (od rodičů a pod.) nakaženy.

Lepra byla pozorována jen u lidí. Pokus přenést ji na zvířata, jak již řečeno, selhal. Pro člověka pak vzhledem k malomocenství platí, že žádná rasa (plémě) a žádné pásmo jej nečiní před ním chráněným (imunním), třeba že může býti podnebí (klíma) a utváření půdy vývoji nemoci více anebo méně příznivé. Přes to neznáme útvaru (formy) nějakého domorodého (autochtonního). Kolonie kapská byla nakažena z Indie, Island od norvěžských rybářů, Bretoňsko z Islandu. Inkubace (vznikání nemoci) trvá měsíce, ba léta; nemoc sama může se protáhnouti i přes celá desetiletí.

Zanětlivé procesy leprové napadají hlavně kůži a nervy,

Obr. 14.

Bacil tuberkulový v chrchlech osob součotivých (1200× zvětšeno). Kulatá tělíska jsou krvinky.

proto bývá nemoc také rozdělována ve dvě hlavní skupiny.⁶⁵⁾ Než k vůli větší přehlednosti se přidržíme rozdělení trojiho:

1. Při *Lepra maculosa* (malomocenství skvrnitě, zv. také *Morphaea* a *Vitiligo gravior*) vyvstávají skvrny různé podoby,

náklonnost k některým barvám, jimiž se zabarvují, k jiným nikoliv. A tato vlastnost je nazývána tropismus nebo elektivismus. Bylo jí využito také hojně v lékařství, neboť i v těle lidském určité tkáně těla našeho přijímají jen určité látky, určitá barviva. Podle toho v lékařství rozpoznávají na př. i různé bacily. Neboť bacily, přijímají též jen určité barvy, takže když část postiženou zbarvíme některými barvivy, vše zůstane bezbarvé, jen hledané bacily vyniknou jako zbarvené oním barvivem. Užívá se různých metod prostřednictvím barviv anilinových. — Barviva anilinová jsou hlavně fuchsin (hněd), violet anilinová, modř, malachitová zelen, žluť.

⁶⁵⁾ Sýkora v pozn. k v. 2.—4. hl. 8. sv. Mt. rozděluje malomocenství na uzlovité a nervové.

barvy a povahy. Někdy vyskytují se špekovité (tučnaté), tuhé nádory (infiltrace) bílých skvrn (*Morphaea lardacea* = oblitina slaninovitá, tučnatá). Při tvaru zv. *Vitiligo gravior* (= bělina, pihovatost těžší), vznikají na kůži skorem celého těla veliké, různobarevné skvrny, a mezi nimi jednotlivá, zcela bílá místa, na nichž mohou býti i vlasy (po př. chlupy) bez pigmentu (barviva vlasového). Od této formy malomocenství třeba odlišovati *Vitiligo simplex* (bělina obyčejná), která jest druhem *Leucodermy* (= zbělení kůže), zvláštní, jinak neškodné choroby kožní, při které vyvstávají ostře ohraničené, temněji vroubené, bílé skvrny. I zde mohou vlasy (chlupy) býti bez pigmentu.

2. Při *Lepra tuberosa* (malomocenství hliznaté) vznikají jako hrách anebo až jako vlašský ořech velké zrůdy, nové útvary na kůži, zejména na kůži obličeje, stejně jako na sliznici v nose, ústech, hltanu (začátek jícnu) a chřtánu. Tyto útvary uzlovité jsou hnědočervené, zhrube pružné (elastické), bolestné, mohou se znenáhla ztráceti, ale mohou také zvředovati a zasáhnouti do hloubky až k zničení (pod)kožní tkáně samé. Jako se mohou tyto dva druhy navzájem prostupovati, tak každý z nich i oba společně mohou býti komplikovány (sdruženy) i s druhem

3tím, zv. *Lepra anaesthetica* (mal. ohyzdné). Tato ovšem častěji vzniká z *Lepra maculosa* (první druh). Obyčejně připojí se zde k útvarům kožních puchýřů a skvrn bolestivý zánět nervů s pozdější bezcitovostí (anesthesie) a úbytěmi (atrofii) postižených částí (kostí, svalů). Degenerativní (zrůdný) zánět nervů (neuritis) má v zápětí různá ochrnutí. Časté je při tom tvoření se hlíz (vředů) a vlhké sněti (*cangraena*) na rukou a nohou, někdy odpadnou i části, ba celé končetiny (*Lepra mutilans* — malom. mrzačící. Obr. 15.)

Konečné oslepnutí, následkem vlekoucího se zánětu duhovky (iritis) neb zevnějšího zánětu očního (ophthalmie), jest neuniknutelný los všech malomocných. Smrt nastává většinou pro zánět ledvin (nephritis), marasmus (sešlost) neb podružnou (sekundérní) tuberkulosu; také někdy degenerací amyloidu.⁶⁶⁾

Malomocenství pokládá se za nemoc nevyléčitelnou. Někteří autoři vypravují o náhlých uzdraveních lehčích případů, nicméně neudávají, zda byly ony případy dosti dlouho pozorovány, aby mohla býti vyloučena recidiva (zpětné vypuknutí nemoci). Nemáme zvláštního nějakého prostředku (nějaké specifikum), jenž by radikálně pomohl. Ošetřování děje se symptomaticky (= léčením jednotlivých příznaků) a zcela hygienicky (nemocní jsou odloučeni (isolace) od ostatních a uža-

⁶⁶⁾ Amyloid jest zvláštní látka bílkovitá. Amyloidní zvrklost (degenerace) jest zvláštní chemická proměna látek bílkovitých v orgánech (slezině, játrech, ledvině i cévách), při níž se ukládá ve stěnách orgánů zvláštní hmota. Tim orgány ty se zvětšují a nabývají špekovitého lesku, odkud se vysvětluje dřívější pojmenování: degenerace špekovitá.

vřeni (internování) ve zvláštních ústavech.) Natírání chrysarobinem,¹⁵⁾ léčení radiové, a jiné prostředky, jež moderní terapie (způsob léčení) vynalezla, to vše může se působivě osvědčiti proti jednotlivým skvrnám a uzlovinám, nemoci samé však neléčí.

Hlavním nositelem nákazy je sekret (výměšek) puklých leprovných uzlovin (pupenců uzlovitých), jenž v sobě chová velmi mnoho bacilů. V případech lepry skvrnitě postižení, ač byli volně ponecháni (nebyli izolováni), přece nákazy nešířili. Lassar tvrdí: „Forma skvrnito-ohyzdná (*Lepra maculosa et anæsthetica*), je-li vůbec nakažlivá, pak jest nakažlivá jen u velmi menším stupni než forma hlízovitá (*tuberosa*).“

Obr. 15. Malomocní.

Kniha Levitikus (srovnej str. 9.) podává přesné popsání začátečního stupně (stadia) lepry, odlišuje ji od obyčejné, prosté, jednoduché leukodermy (srov. zde str. 73. a v Lev. hl. 13. v. 38. a 39. Dr. Hejčl v pozn. nazývá ji malomocenství plané, hebr. bóhak, kterýž název prý se dosud u Arabův udržel), bere ohled na větší nákazy při formě hlízovité (tuberosní srov. Lev. 13. vv. 2.—3. oproti v. 4. a nn.; v. 20. oproti 21. atd.), nařizuje

¹⁵⁾ Je to směs $C_{10}H_{16}O$, která v žlutých krystalech se vyskytuje a při 170° taje.

případná opatření ochranná a zdravotnická (profylakticky hygienická, srov. zejm. hl. 14. v. 34. a nn.). Přenosnost, s jakou se Levitikus pozdržuje při tomto začátečním stadiu (stupni) dá se vysvětliti tím, že rozpoznání (diagnosa) lepry již pokročilé nepůsobí zvláštních obtíží.

Uvedeme zde nejdůležitější místa (z Levitiku) k věci se vztahující: ⁶¹⁾

Hl. 13. ⁶¹⁾

Vyrazí-li se někomu na holé kůži (proti kůži porostlé vlasy nebo vousy ve v. 29. nn.) nějaká nešfůvka nebo bílá skvrna, tedy příznak zhoubného malomocenství, budiž přiveden k Aronovi knězi nebo ke kterémukoliv synovi jeho (v. 2.). Ten uvidá vyrážku na kůži, a shledaje, že chlupy (jež mívají Východané zpravidla černé) zbělely, a že skvrna, která se zdá býti malomocenstvím, je hlubší než ostatní hladká kůže, ⁷¹⁾ rozhodne, by byl oddělen; je to zhoubné malomocenství (v. 3.). Bude-li však jasně bílá skvrna sice na kůži (tedy příznak prvý), ale nebude hlubší než ostatní povrch (3ti příznak chybí) těla a zůstane-li původní barva chlupů nezměněna (2hý příznak chybí), zavře ho kněz (= osamotí, izoluje, aby jiné nenakazil, a kněz ho mohl pozorovati) na sedm dní (v. 4.). Sedmého dne ho prohlédne; jestliže vyrážka nevzroste a nepoleze-li dále po kůži než před tím, opět ho zavře na sedm dní (v. 5.). Po sedmi dnech opět ho prohlédne; bude-li skvrna temnější a nerozleze-li se po kůži, prohlásí ho čistým, neb

⁶¹⁾ Dr. Hejčl celou část o malomocenství pojednávající (hl. 13. a 14.) rozděluje takto. Hl. 13. obsahuje: A) Příznaky malomocenství a) na holé kůži (v. 1.—28.), b) na kůži porostlé vlasy a vousy (v. 29.—37.), c) při malomocenství nepravém (v. 38, 39.), d) při holohlavosti (v. 40.—43.) B) Čeho jest malomocným šetřiti (v. 44.—46.) C) O malomocenství šatu (v. 47.—59.) Hl. 14. pak obsahuje: Obřad, kterým se malomocný očišťuje (v. 1.—20.) Úlevu pro chudého (v. 21.—32.) O malomocenství domů (v. 33.—53.) Závěr všeho zákonodárství o malomocenství (v. 54.—57.)

⁶⁹⁾ Poznámky Hejčlovy vkládám hned do závorky v textu.

⁷¹⁾ Udává tedy Levitikus 3 příznaky malomocenství: vyrážku na kůži, zbělení chlupů a že skvrna (vyraženina) je hlubší než ostatní kůže.

je to jen vyrážka; člověk ten vypere šat svůj a bude čist (v. 6.). Kdyby však potom, když byl od kněze prohlédán a čistým uznán, opět se vyrážka rozmohla, budiž k němu přiveden (v. 7.) a prohlášen nečistým (v. 8.).

Bude-li shledáno na někom zhoubné malomocenství, budiž přiveden ke knězi (v. 9.), který ho prohlédne. Bude-li na kůži bílá vyrážka, bude-li barva vlasů změněna a ukáže se i živé maso (v. 10.), budiž to považováno za malomocenství zastaralé, do kůže zažrané. Kněz ho tedy prohlásí nečistým a nezavře (aby ho pozoroval), protože jest nečistota jeho nepochybná (v. 11.). ⁷¹⁾

Jestliže však se vyrážka provalí a rozleze po kůži, že pokryje celé tělo od hlavy do paty, pokud lze okem viděti (v. 12.), ať ho kněz prohlédne a prohlásí, že je stižen vyrážkou, která neznečišťuje, poněvadž celá kůže zbělela; bude tedy člověk ten čist (v. 13.). ⁷²⁾

Ukáže-li se však na člověku živé maso (v. 14.) budiž knězem prohlášen za poskvrněného a zařazen mezi nečisté; neboť živé maso prolezlé malomocenstvím působí nečistotu (v. 15.). Nabude-li opět vyrážka bílé barvy a (v. 16.) pokryje-li celého člověka, prohlédne ho kněz a usoudí, že je čist (v. 17.). Podle hebr. orig. je též třeba, aby zmizelo i živé maso. ⁷³⁾

Udělá-li se někomu na těle, to jest na kůži, vřed a zahojí-li se (v. 18.), na místě vředu však ukáže se bílá neb narudlá skvrna, ať je přiveden ke knězi (v. 19.) ten, když shledá, že jest místo vyraženiny hlubší než povrch ostatního masa, a chlupy že zbělely, pozná, že je nečist, neboť zhoubné malomocenství vzniklo ve vředu (v. 20.). Zůstala-li však chlupům původní barva, je-li

⁷¹⁾ Autorka má v. 11. „Der Priester soll ihn nicht einschliessen,“ dr. Hejčl v textu kladně „zavře,“ ale v pozn. k v. 11. píše: „malomocenství je v tomto případě tak vyloženo (snad = zřejmé), že není třeba, by kněz nemocného dále pozoroval („zavřel.“) Zdá se tedy, že i dr. Hejčl překládá záporně. Latinská Vulg. má „non recludet“ = nezavře.

⁷²⁾ Autorka připojuje v závorce *Lepra maculosa*, dr. Hejčl v poznámce píše „v. 12. nn. pojednává o nepravém malomocenství vyléčitelném.“

⁷³⁾ Ve v. 14.—17. opakují se zásady vyslovené již ve v. 9.—13.

skvrna zatemnělá a není-li hlubší než povrch okolního masa, ať ho na sedm dní zavře (v. 21.), jestliže potom skvrna vzroste, uzná malomocenství (v. 22.). Zůstane-li skvrna v původní velikosti, je to jízva ze vředu, a člověk ten je čist (v. 23.).⁷⁴⁾

S podobnou důkladností je podán návod o (podružném vzniku) malomocenství na jízvách po zahojené spálenině (v. 24.—28.) a o lepře na kůži porostlé vlasy a vousy (v. 29.—37.).

O malomocenství nepravém, planém, mluví v. 38. a 39. „Ukážou-li se muži neb ženě na kůži bílé, lesklé vyraženiny (v. 38.), ať je kněz prohlédne; shledá-li vybledlé bílé skvrny na kůži, věz, že to není malomocenství, nýbrž bílá vyrážka (leukoderma, dodává autorka), že člověk ten jest čist (v. 39.).“

Ve v. 40.—43. jest stanoven rozdíl mezi hladkou lesklou lysinou a malomocenstvím, jež by mohly býti snadno zaměněny. Předpisy, jimiž se měl malomocný řídit, byly tyto: „Kdokoliv tedy bude poskvrněn malomocenstvím, a dle rozsouzení knězova bude odloučen (v. 44.), měj roucho roztržené (bylo to znamení smutku, stejně jako míti hlavu odkrytou), hlavu odkrytou, ústa šatem zakrytá (má týž význam) a volej, že je poskvrněný a nečistý (v. 45., tím měl varovati blížící se, aby se od něho nenakazili). Po všecken čas svého malomocenství a nečistoty bude bydleti o samotě za táborem.“ (v. 46.)

Pro úplnost budiž podotknuto, že malomocenství oděvní (v. 47.—59.), které se vyskytovalo na vlněném rouchu zhotoveném z vlny poražených ovčí (byla to asi plíseň), nemá co činiti s onou nakažlivou nemocí na těle lidském (s leprou), právě tak jako malomocenství domů (vzniklé působením ledku = salpeter) ve 14. kapitole (v. 33.—53.) Levitiku uvedené.

Člověk, který byl prohlášen za očištěného, musel se podrobiti velmi složitým, po osm dní trvajícím obřadům (koupele, praní, oběti. Lev. 14. v. 1.—20.). Chudým se

⁷⁴⁾ Udávají se zde tedy příznaky malomocenství, které se objeví na jízvách po zahojených vředech. Vyrážka může býti v tomto případě i načervenalé barvy. Tytéž zásady platí o malomocenství na jiných jízvách (z poranění). Dr. Hejčl v pozn.

dostávalo jakési úlevy (v. 21.—32.), jednoho beránka však a 2 holoubátka museli obětovati také.

Nejnovější autority (t. j. mužové, jichž výzkumy mají význam vědecký) v tom oboru (Danielsseu, Boeck) potvrzují totožnost (identitu) dnešní lepry s leprou bibličskou. Lassar poznamenává k tomu, že při mnohotvárném (polymorfním) vystupování této nemoci je přímo obdivuhodnou znalost této nemoci, k jaké starý věk dospěl. A dále rozvádí: „Až do doby krátce před objevením bacilu leprového zůstávalo velké učení minulosti — že totiž malomocenství je nakažlivé, a že v nucené ochraně před přenášením je dán jediný prostředek, jímž může býti další šíření nákazy s výsledkem omezeno — způsobem pro nás dnes skoro nepochopitelným v zapomenutí.“ A konečně: „Neznáme lepších ochranných opatření zdravotních než jsou opatření věku starého.“ (Srov. uzdravení (assanaci) Norvéžska úplným osamocněním (isolací) v nejnovější době).

I když bychom uznali za platná ona uvedená již náhlá uzdravení lehčích případů lepry (srov. str. 73.), přes to musíme říci, že malomocenství, všeobecně řečeno, je nevyléčitelné. Bez výjimky to platí o případech pokročilých. Nejenom že se porušené, po případě odpadlé části (končetiny, hltan, oko atd.) již neobnovují (neregenerují), nýbrž v těchto těžkých případech nemůžeme ani postup zadržeti.

Že Židé sami nevěřili, že by malomocenství mohlo býti přímo vyléčeno, vysvítá ze 4. knihy královské (kap. 5. v. 5.—7.). Naaman, velitel vojska krále syrského (nejspíše Benhada III., jenž vládl od r. 845 př. Kr.), ⁷⁵⁾ byl malomocný (Hejčl v pozn. k v. 1. hl. 5. píše, že to nebylo malomocenství pravé, sice byl by vyhoštěn z lidské společnosti, tím více z okolí králova. Bylo tedy jeho „malomocenství“ toliko plané, lišeje, vyrážka, nebo podobná kožní nemoc.“ Viz str. 77.). Zvěděl od služebné o proroku Eliseovi v zemi israelské (v. 2. 3.) a vyžádal si od svého krále (syrského) doporučovací list pro krále

⁷⁵⁾ Autorka omylem cituje hl. 4. místo 5. a píše: Naaman Syrský posílá svého malomocného služebníka.

israelského (Jorama, vládl asi 853.—842. př. Kr.). List ten zněl (v. 6.): „Když obdržíš tento list, věz, že posílám k tobě Naamana, služebníka svého, abys ho uzdravil od malomocenství jeho.“ Když Joram list přečetl, roztrhl roucha svá a řekl: „Zda jsem já bohem, abych mohl život vzíti a dáti, že tento poslal ke mně, bych uzdravil člověka od malomocenství jeho? Pozorujte a vizte, že příčin hledá proti mně!“ (v. 7.) Z nesnází vysvobodil krále prorok Eliseus, který malomocného skutečně uzdravil, ale nepočínal si při tom jako lékař (v. 8.—19.).

Za dnů našich tedy víme mnohem více o malomocenství než Židé, ale víme sotva více o prostředcích proti malomocenství. Náhlé uzdravení pokročilého případu uvedlo by nás právě tak jako tehdy Židy v údiv a úžas. Jaký je to tedy lékař, který dovede a zmůže daleko více než jeho doba, ba i více než celá století po něm?

Malomocenství bylo u Židů spojeno s takovými nepříjemnostmi, že nebylo třeba báti se tu nějakého simulování (předstírání). Příznaky, které opravňovaly kněze, aby lepru rozpoznali (diagnosovali) a postiženého vyloučili z lidské společnosti, dají se objektivně (viditelně, zevně) dokázat. To nejsou snad jen nějaké bolesti, křeče a pod.

Přesné (exaktní), pečlivé popsání (v Levitiku) začínající lepry spolu s ochrannými opatřeními zdravotnickými proti epidemii, jak jsou tamže popsány, nepřipouštějí pochybnosti, že by snad malomocní bibličtí nebyli vskutku leprou postiženi. Israelité, a zvláště jejich kněží, znali dobře malomocenství; a i kdyby byli někdy přehlédli začáteční stadium (stupeň vývoje nemoci), pak byli přec dalším průběhem (oslepnutí, vředové rozpadávání a odpadání různých částí těla atd.) poučeni. Jak již pověděno (str. 78.), zastávají tento názor nejpřednější, v této věci zběhlé authority lékařské.

Rozhodně měli židovští kněží právo i pouze podezřelé z malomocenství přechodně — za účelem pozorování — vyloučiti z obvyklého obcování s ostatními, nicméně můžeme zcela důvodně připustiti, že při malo-

mocných, jež Kristus uzdravil, neběželo nikdy o nejistá rozpoznání (diagnosa). Pak by byla jistě nepřízeň kněží více udělala, než nevrle odejiti a osnovati záhubu svého „kolegy“.

Kristova „therapie“ mimo to nejen že opomíjí moderní vymoženosti asepce a antisepte (různý způsob, jímž se otrava krve (sepsy) zamezuje), nýbrž ignoruje (nedbá) i ochranná opatření zdravotnická Starého zákona. O nějakém zvláštním „lčení“ ani zde se nemluví; ostatně ani my teď, z hlediska lékařského mluveno, neznáme dosud vhodnějšího způsobu lčení, než onoho, již od Židů užívaného osamocení (isolace). Zvláštního léku (nějaké specifikum) nějakého proti malomocenství nemáme (srov. str. 73.); a mělo-li by se to kdy podřiti, aby nějaký takový lék (na př. nějaké serum a pod.) byl upraven, budeme i přes to oproti leprou zmařeným částem organismu vždy stěti stejně bezmocně.

Mat. hl. 8. v. 2.—4., Mk. 1. v. 40.—44., Lk. 5. v. 12.—14. vypravují o malomocném, jehož se Kristus dotkl, k němuž pronesl své „Volo, mundare“ (Chci, buď čist), a jenž hned na to byl uzdraven. Kristus jej potom poslal ke kněžím a doporučil mu, aby splnil zákonné předpisy. Lukáš (byl lékařem) jmenuje toho člověka plenus lepra (v. 12.: *Πλήρης λέπρας* = plný malomocenství). O nějaké pochybnosti kněží, zda je malomocenství v případě tom pravé, není vůbec zmínky.

Luk. 17. v. 11.—19. vypravuje, že když Mistr ⁷⁶⁾ vcházel do jedné vesnice, potkalo se s ním deset mužů malomocných, kteří stanuvše zdaleka (podle předpisů zákona), silným hlasem volali: „Ježíši, smiluj se nad námi“ (v. 12. a 13.). — Běželo zde zřejmě o nemocné, kteří byli za malomocné prohlášeni od kněží a zdržovali se před vesnicí na zvláštním místě, určeném pro malomocné. — Celé „lčení“ spočívalo v tom, že Kristus, uzřev je řekl jim: „Jděte, ukažte se kněžím“. I stalo se, když šli, uzdravili se (v. 14.).

Ani nejjlehčí případy skvrnitého malomocenství nedají se vylčiti „pouhým slovem“, a mimo to víme, že

⁷⁶⁾ Na poslední cestě Pána Ježíše po hranicích mezi Samařskem a Galilei (Sýkora pozn. k v. 11.)

podle zákona (Lev. 13. v. 12.—13.) tyto případy „čistého malomocenství“ nebyvaly izolovány. (Malomocní v našem případě však osamoceni byli.)

Také k tomu, aby byl za zdravého prohlášen ten, kdož malomocenstvím byl postižen, nestačilo, aby se subjektivně (dle svého domnění) cítil zdravým; jen kněží mohli jej po důkladné zkoušce prohlásiti za zdravého (srov. str. 9); k těmto kněžím, svým nepřátelům, posílá Kristus oněch deset očištěných, a jeho „kolegové“ nemohou mu ničeho vytknouti.

Nečteme také nikde, že by mu bylo bývalo odporováno, když na potvrzení svého mesiánského poslání vzkázal sv. Janu Křtiteli: „Leprosi mundantur“ (malomocní se očišťují.) Mat. 11. v. 5., Luk. 7. v. 22.

— :: —

KAPITOLA 8.

—

Závěrek.

Mnozí, aby vysvětlili uzdravení Kristem učiněná, povolali si na pomoc heslo „sugesce“, „hypnosa“. Hesla ta však neodstraňují vznikajících obtíží a pochybností.

Sugesce působí a pracuje na poli ideí, lidského jednání (vůli lidské podlehajícího). Zde slaví svá vítězství (triumfy), jak nám o nich vypravují dějiny. Pomáhá člověku utrpění snášeti, působí, že na ně zapomene. Avšak přímo, ve vlastním slova smyslu, nezvedne sugesce ani kámen se země. Také neuzdravuje rakoviny neb malomocenství. Toto tvrzení zůstává v platnosti i tenkrát, když pojem „sugesce“ jak jen možno široce bereme, ve smyslu našich moderních materialistických autorů, v jejichž očích jsou velkodušné nadšení věřícího lidu a krvežíznivost revolucionářské rotý věcmi úplně rovnocennými.

Zvláštní formu sugesce poskytuje nám hypnosa. V podstatě je hypnosa umělý spánek, který umožňuje neobyčejné ovládání (cizí) vůle. Hypnotisovaný provádí samočinně (automaticky) a beze vší sebekritiky celou řadu hypnotisérem uložených věcí, vše ovšem v určitých mezích, t. j. všechny ty věci provádí, které by po případě také sám z vlastního popudu mohl dělati, alespoň pokud se to fysické jeho možnosti týká. Jak dalece se může zpronevěřiti své povaze (charakteru) vlivem této duševní

nadvlády jiného, sem nepatří. Většinou běží při hypnotické sugesci jen o věci vpravdě jednoduché (jísti, vstáti, ruku zvednouti), tak jednoduché, že diváci mnohdy myslí, že představení ještě ani nezačalo, zatím co hypnotisér se spokojeně na vše strany rozhlíží.

Nás zajímá hlavně otázka: „Může hypnotisér nemocnému také poručiti, aby se stal zdravým?“ Poručiti to ovšem může, o tom není pochybnosti. Může na př. jednookému říci: „Ty máš teď dvě oči,“ a podaří-li se pokus (častěji se nezdaří), jednooký mu odpoví: „Mám dvě oči.“ Jak dlouho během hypnosy skutečně bude tomu věriti, lze těžko říci. Rozhodně vše to nemění na skutečnosti ničeho. Nemocný zůstane jednookým, jako jím byl před tím, a pozná to hned, jak z hypnosy procitne.

Jako zde, tak se to má se všemi případy somatických (těla se týkajících) nemocí. Hypnosa jich neléčí, nemůže jich vyléčiti. V nejlepším případě může mít na ně příznivý vliv, a to jen ve velmi úzkých mezích, tak asi jako na př. rozumná sugesce (při domluvě) za bdění. Může nemocnému lehčím učiniti jídlo, trávení, spánek (pokud ovšem tyto věci mohou podléhati lidské vůli, neboť větším dílem tyto činnosti vůli lidské nepodléhají), může mu dodati důvěry a odvahy. O škodlivých stránkách hypnosy zde nemluvíme. Úplně selhala hypnosa při pokuse od-sugerovati utkvělé ideje duševně chorým.

Hypnosa tedy vůbec neléčí žádné organické nemoci, dává jen ilusi (klamné zdání) o uzdravení. Kdo tvrdí, že hypnosa uzdravuje, ten musí také říci, že i opojení alkoholem, morfiem a narkosa (uspání) chloroformová uzdravují. Nečiní toho, jak je známo, jen bolest uvádějí v zapomenutí; mohou působiti jakýsi příjemný pocit, který však dlouho netrvá, a na okolí nijak nepůsobí. Pocit (affekt), nálada mají jistě velký význam v životě nemocného, ale nejsou přece ještě vším. Veselost blbého na př. neznamená stav zdravý, třebaže je v bídě té útěchou.

Okolnosti, že ty nejkrásnější umělecké kousky hypnotické bývají prováděny od osob, které jsou vůči hypnotiséru v jakési závislosti, neradi bychom opomenuli.

Nemůžeme se také pustiti do osvětlení otázky, zda jazykové obcování (řeč) stálým nadbytečným užíváním moderního vyššího pojmu „sugesce“ získalo či ztratilo.

Poněvadž musí byti uznána pravda, že hypnosa, sugesce neléčí nemocí organických, někteří tvrdili: „Vyléčení v evangeliu nebyli vskutku uzdraveni, byli hypnotisováni, stáli pod dojmem sugesce, že jsou vyléčení.“

Jak je známo, netrvá při lokálních (místních) tělesných dojmech taková iluse (přelud) dlouho, člověk nemůže přec také pořád spáti. Naopak, musel by ten, jenž by v hypnotickém spánku nebo polosnění zůstával, zdáti se okolí teprve těžce nemocným.⁷⁷⁾

⁷⁷⁾ V r. 1919 v Praze konali veřejné produkce dva „mistři“

A dále. Uzdravení v evangeliích uvedená neomezují se pouze na dobrý celkový pocit subjektivní (že by nemocný celkem se cítil v dobrém stavu), nýbrž běželo vždycky o odstranění těžkých škod a vad, které bylo možno dokázati a kontrolovati (t. j. přezkoušeti, přezkoumati). Když nějaký malomocný, jenž byl před tím plný lepy, volal: „Jsem čist,“ tu by se snad mohlo v první chvíli souditi na sugesci; jinak, když tento malomocný je prohlášen za čistého od kněží, kteří by byli divotvůrce samého nejraději usmrtili. Ti měli přece zde nejlepší příležitost, aby ukázali na bláhovost „hypnotické sugesce.“ Místo toho uznávají skutečné uzdravení.

Také musíme uvážiti, že sugestibilita (= schopnost podlehnouti sugesci) není ve své všeobecnosti taková, aby veřejně předvedeným případům zdánlivého (vsugerovaného) uzdravení zajistila charakter pravděpodobnosti, i když nehledíme k tomu, že by tím Kristus poklesl na roveň pokoutního kejklíře.

Mnozí dále tvrdili: Nemocní v evangeliích nebyli doopravdy nemocní, byli to osoby hysterické, proto se podařilo pouhým jediným slovem je uzdraviti.

Když jsme rozbírali jednotlivé skupiny nemoci, vysvětlili jsme (srovn. str. 40.), jak je nanejvýš nepravděpodobno, že by byla účast hysterických na uzdraveních evangelijských veliká. Úplně odpadá na př. při malomocenství. Jinak poukazujeme na hysterická ochrnutí (kapit. 2. a 6.), hysterickou slepotu (kap. 3.), hysterickou afonii, mutismus, hluchotu, záchvaty (kap. 4.) a hysterické epidemie (kap. 5. a 6.)

Hysteričti jsou sugestibilní (snadno podléhají sugesci), ale způsobem, který vylučuje každý výpočet se strany lékařů. Nikdy nemůžeme věděti, zda naše sugesce přijde k uplatnění, či zda nebude překonána (přetrumfnuta) nějakou jinou. Kdo ošetřuje hysterické osoby, aneb s nimi dělá pokusy, ten se musí připravit na mnohá zklamání.

„Quoad sanationem completam (pokud se týká úplného uzdravení) je prognosa při hysterii ve většině případu nepříznivá,“ praví Binswanger a dodává: „Od hypnoticko-suggestivní terapie lze nanejvýš očekávati odstranění některých příznaků.“ Při tom je „působnost hypnotické sugesce svrchovaně omezená a v účincích svých úplně problematická (nejistá).“ (Binswanger, Hysterie).

Velmi mnoho případů hysterie vzdoruje úplně každému vlivu hypnotickému, při jiných každý takový pokus působí právě větší záchvaty (paroxysmy) hysterické. Ano i Forel zrazuje ve svých klinických přednáškách před hypnotisováním hysterických.

Odedávna sluje hysterie „křížem“ vědy lékařské. Její léčení tedy nemusí býti přec jen tak lehké. Obtíže dosáhnou

Radwan a Swengalli, kteří obšťastňovali i jiná města republiky. V Praze při jedné produkci uspali dívku, a nemohli ji pak vůbec probudit, takže další produkce v Praze byly policejně zakázány.

vrcholu, když u nemocný stále neústupně tvrdí a opakuje: „Mně nikdo již nepomůže.“ Takoví nemocní nechtějí býti uzdraveni, chtějí býti jen hodně nemocní, nejraději tak nemocní, jako nikdo dosud před nimi, a to nemocemi dosud neslýchanými, kterých dosud nikdo nezažil. Radikální (důkladné) uzdravení může se dít výhradně v oboru psychickém (duševním). Jejich nazírání na život musí býti změněno, chceme-li mluvit o uzdravení těchto duševně degenerovaných (zvrhlých) individuí (jedinců). Na to nestačí mocné slovo jedenkrát provedené sugesce. Tento stupeň hysterie vyžaduje skorem nadlidské trpělivosti a vytrvalosti, aniž by byla nějaká jistá vyhlídka na výsledek; vyžaduje takřka heroismu (největšího hrdinství) svědomitého lékaře.

Ze by Kristus nebyl v době svého (veřejného) vystoupení také tu a tam neuzdravil náhle a úplně (radikálně) nějakou takovou degenerovanou osobu, nechceme popírat, nicméně nemáme ve všeobecné praxi (zkušenostech) lékařské nic podobného (analogon).

Všeobecně řečeno platí jak po tom tak před tím slovo Liebermeisterovo: „Je snáze hypnosou učiniti zdravého člověka hysterickým, než hysterii hypnosou trvale vyléčiti.“

Jednoduchá neurasthenie (slabost nervová) neposkytuje pestrého a měnivého obrazu obtíží a nářků jako hysterie. Záměny nervově chorobných zjevů při neurasthenii s různými zde (při hysterii) v úvahu přicházejícími organickými nemocemi není třeba se obávati. (Zejména neurasthenii scházejí naprosto sensibilní a sensorické bezcitnosti (anesthesie), psychogeni (z duše, ne z organismu vznikající) ochrnutí, záchvaty hysterické).⁷⁶⁾

Mohou-li bolesti v hlavě, v údech, poruchy v trávení, a rozmrzelost neurasthenikovy podlehnouti vlivu sugesce, to závisí od osobnosti nemocného, jeho inteligence, vzdělání, jeho charakteru (povahy), a od osobnosti lékařovy. V otázce uzdravení Kristem působených nemá to významu. Zde si zasluhuje našeho povšimnutí pouze hysterie. Ovšem zní slovo „hysterie“ trochu nepěkně. Proto se mluví obecnstvu (publiku) o nervových místo o hysterických ochrnutích. Jasnost pojmů vyžaduje toho, bychom se ohradili proti tomuto porušení hranic obou neuros.⁷⁷⁾

Na taková „nervová,“ vlastně hysterická ochrnutí, musí býti, jak se rozumí samo sebou, rozšířeno vše, co platí o hysterii.

Opakujeme tedy: Radikální vyléčení těžké hysterie je ve skutečnosti velmi řídké. Událo-li se náraz, v okamžiku, pak hraničí to se zázrakem.

⁷⁶⁾ Obšírnější popis příznaků hysterie viz ve spisku „Sugesce a zázraky Kristovy“ str. 11.—17. (vyšlo ve sbírce „Časové úvahy“ svaz. 258 v Hradci Král.)

⁷⁷⁾ Neurosy jsou choroby zv. nervově funkcionální a neorganické, při nichž nelze v nervech pozorovati poškození, pro které by choroby ty vznikly. Původ je v duši, jsou psychogeni (srov. str. 29.).

Častější, nicméně povahy nanejvýš nejisté, je zmizení jednotlivých příznaků hysterických, bez záruky, že to bude déle trvati, bez jistoty, že nenastane brzy zhoršení v jiném nějakém směru. Na Židy by nebylo jistě působilo nějak zvláštní n dojmem zastavení nějakého jednotlivého příznaku hysterického.

Ale i přes to odporuje veškeré pravděpodobnosti tvrzení, že by značnější část nemocných v evangeliích byla hysterickou; zato odpovídá úplně duchu doby tehdejší, že nemocní všeho druhu hledali pomoci u velikého toho proroka.

Další domněnka, že by evangelní nemocní anebo i jen značná jejich část byli simulanti (předstírači nemoci), postrádá pravděpodobnosti. Pokud simulace (předstírání) provází hysterii, platí o ní, co bylo o hysterii řečeno (srov. 52.). Hysteričtí přehánějí někdy své bolesti, nebo si nové k tomu vymýšlejí, jen aby vzbudili soustrast, po níž touží. Odmyslíme-li si hysterii, pak to nemělo tenkrát pro člověka duševně zdravého ani nejmenšího zájmu, aby nemoc předstíral (simuloval). Rent (stálých životních důchodů) pro invalidy tenkrát nebylo, a takový uchazeč o rentu, jehož bolesti nebylo možno objektivně (zevně, dle skutečnosti) dokázati, ten by se nebyl dal ani potom vyléčiti. Ano, vzpomeneme-li, jaké postavení zaujímali kněží proti Kristu, bylo vždy spojeno s jistým nebezpečím použití jeho léčivé činnosti (srovnej slepec od narození u sv. Jana, hl. 9. v. 1.—38., hlavně v. 16.—34., který byl vyhozen ze sedění fariseů a vyobcován z náboženské obce za to, že se zastal Pána Ježíše, který ho uzdravil.)

I když se vyskytují lidé, kteří přehnaně a bezdůvodně bědují, v celku nepotřebuje lidstvo bídu svou teprve předstírat, neboť je jí v lidstvu dosti.

Domněnka o simulaci jen tenkrát by měla smysl, kdyby bylo možno souditi, že Kristus a nemocný se dorozuměli. Ale čím pak činíme Krista? Jak se to srovnává s celým jeho vystupováním? Jak s jednotlivými případy? Tu by musel na př. onen 38 let nemocný (u sv. Jana hl. 5. v. 5. srov. str. 65.) již simulovati ještě déle (o 5 let), než Kristus na zemi žil! A slepý od narození (Jan 9. v. 1.—38. srov. str. 39.)? A malomocní (Srov. zde hl. 7.)? Vidíme, že námitka o simulování stojí na zpuchřelé půdě, a proto ani není třeba ji vyvracet.

Sotva kdo bude se asi domnívati, že při uzdravováních Kristových běželo bez výjimky jen o duševně choré, jejichž utkvělé myšlenky (ideje) Kristus odsužoval. Jestě jednou (srov. st. 56.) budiž zde připomenuto, že to možné není. Duševně nemocní nedají se sugescí léčiti. I když se nám to někdy podaří, že stuporem

(viz hl. 4. str. 48.) postižení na rozkaz paži zvednou, neb jazyk vypláznou; to ještě není vyléčení.

Kristus žádal na těch, které měl uzdraviti, víru, důvěru v jeho moc. Odpovídá to jeho mesiánské důstojnosti, nečiní však to z něho hypnotiséra. Také nemoci, které léčil, jsou takové, že ani bezmezná důvěra postiženého nestačila k tomu, aby byl uzdraven.

I nejúčinnější hypnosa, když ji srovnáme se způsobem, jakým podle evangelií uzdravoval Kristus, vypadá trochu směšně, a rovněž posuňky moderního některého hypnotiséra, srovnáme-li je se vznešeností, jakou biblické vypravování připisuje osobě Kristově, zanechávají dojem nejodpornější karikatury.

Evangelia nejsou psána na způsob jarmarečních spisů od různých výtěžkářských fušerů. Nebyla by si podmanila kulturní svět. Kristus si také uzdravováním jmění nezískal, ba ani chleba si tím nevydělával.

Na různých místech zdůrazňuje nadobyčejnou stránku těchto uzdravování a potvrzuje tím své mesiánské poslání. Stejně tak pojímal tu věc i lid.

Shrňme-li všechno, co až dosud ve všech kapitolách bylo řečeno, vidíme :

1. Kristus léčí nemoci způsobem neobvyklým.
2. Léčí i takové, kterých my nevléčíme.
3. Léčí naráz takové, jež my jen pomalu a s námahou léčíme, vlastně jen zmiřujeme k lepšímu.
4. Nedbá naprosto postupu, jakým až dosud se bralo veškeré lékařské léčení.
5. Místo těchto method neužívá snad nějakých jiných, nýbrž užívá jen své vůle, svého rozkazu, jež v řídkých případech podporuje vnějšími znameními, která však nejsou v žádném příčinném vztahu k uzdravení samému.
6. Kristus netváří se jako nějaký hypnotisér. Léčí nemoci, kterých hypnosa neléčí. Nemá vůbec prospěchu hmotného ze své činnosti léčící.
7. Kristus zdůrazňuje zázračný ráz svých uzdravení. Tato mají zřejmě jen podřadný význam, jsou svědectvím pro jeho mesiánské poslání.
8. Také lid sdílí tento názor.

Kristus, vzor lidstva vůbec, jest zvláště vzorem vůdců a pomocníků lidstva, kněze a učitele, je také vzorem lékaře. Ale sám nebyl lékařem v pravém slova smyslu, byl něčím víc než lékařem.

— :: —

DODATEK.

O vzkříšení mrtvých.

Odvolávajice se na to, co jsme poznamenali ve 4. kap. o postižených stuporem (str. 47.), t. j. zdánlivě mrtvých, můžeme ještě připojit, jak málo pravděpodobno je tvrzení, že by při vzkříšení mrtvých, jež Kristus působil, běželo o lidi postižené stuporem. Stupor (ztrnulost), který tak postoupil, že by mohl býti zaměněn se smrtí, a který pak náhle, na pouhé oslovení v úplné uzdravení přechází, přesahuje lékařské zkušenosti. Také se nikde nedovídáme ničeho o nějaké dřívější poruše duševní v oněch třech případech, v otázku naši spadajících, totiž dcerušky Jairovy (Mt. 9. v. 18.—19., 23.—26.; Mk. 5. v. 22.—43., Lk. 8. v. 41.—56.), mládence Naimského (Lk. 7. v. 11.—17.) a Lazara (Jan 11. v. 1.—54.)

I v nejhlubším stuporu srdce ještě bije (třeba jen velmi slabě, tiše), dech pracuje (třeba jen velmi povrchně, nepravidelně). Tuhost (rigidita) svalstva může sice klamně vzbudit zdání ztrnulosti mrtvolné, ale chybí bledost (zsinalost) a chlad mrtvolný (tělesná teplota bývá naopak často nad normál zvýšená), také bývají ve většině případů alespoň jednotlivé projevy života okolím zjištěny (konstatovány): pohyb očním víčkem, těkavost pohledu atd. Příbuzný, který je milován, nebyl by v takovém stavu hned tak snadno považován za mrtvého. Také musíme přece přiznati, že Židé znali hnilobný zápach mrtvoly (srov. Jan 11. v. 39. b Marta: „Pane, již zapáchá...“). Že by kdy zdánlivě mrtví z nedostatku pozornosti byli opravdu pohřbeni, někteří autoři popírají. Dále musíme uvážiti: Tak těžký stupor

(zdánlivá smrt) vyvíjí se jen znenáhla. Také umělého vyživování Židé neznali. Museli bychom pak ovšem připustiti, že Lazar již dříve drahnou řadu dní doma ležel, aniž by co pojedl. A představme si dále, jak je do pláten zavinut, do hrobu zazděn, a tam několik (4) dní leží. To by mu jistě bylo dodalo. Na zvolání Kristovo vychází ven, živý a zdravý, tak zdravý, že fariseové chtěli tohoto nepohodlného svědka zázračné moci Kristovy usmrtiti (viz Jan 12. v. 9.—11.). Tak se neléčí žádný stupor, a ještě méně takovým způsobem přechází stupor v úplné uzdravení, neboť je pouze jednou fází (údobím) těžké choroby duševní, která má průběh kolísavý a nestejný a většinou jen defektně (vadně) bývá vyléčena.

Evangelisté nevypravují o nějakém nezdařeném, Kristem podniknutém vzkříšení z mrtvých. Byl by musel tedy i zde zase velmi obratně vybírat si ty, kteří by se dali „vzkřísiti“. A zástup v domě⁸⁰⁾ Jairově, který se Spasiteli vysmál (Mt. 9. v. 24.), když mluvil o spánku té dívky, zdá se, že si byl přece své věci jist. (U Luk. 8. v. 53. skutečně se praví: „I posmívali se mu, vědouce, že zemřela“).

A mládenec Naimský, který byl na marách z brány města vynášen? Kterému lékaři by tu napadla myšlenka: „Ten ještě žije?“ Jak by to také mohl vědět? Jaká odvážlivost by spočívala v takovém pokusu! A pak musel býti právě zvlášť vhodný okamžik, aby stuporosiho probudil!

Snad se to bude zdáti přehnané, ale pro lékaře, jenž pozorně zkoumá, jsou uzdravení Kristem učiněná tak zázračná, že od nich ke vzkříšení mrtvých jest jen malý krok.

Neubráníme se v obou případech stejně dojmu:

„Zde je Pán nad životem a smrtí.“

⁸⁰⁾ Autorka má „die Hausgenossen des Jairus“ = domácí lidé, čeleď Jairova. Tekstu evang. však lépe odpovídá zástup v domě Jairově.

Seznam jmenný.

- Abbreviator Livii 11.
Abiáš 10.
Ahiáš 10.
Achikar 11.
Alexander Balase 11.
Alexandrie 14.
Alpy 44.
Antioch IV. 11.
Antioch VI. 11.
Antioch Epifanes 11.
Arabové 10, 74.
Argus 56.
Archelaus 14.
Asa 10.
Asarhaddon 11.
Balase Alexander 11.
Banias 60.
Bartimeus 38.
Benhad III. 78.
Bernheim 36.
Bethesda 65.
Betsaida 39.
Bilczewski 66.
Binswanger 27, 28. 62,83.
Boeck 78.
Bravni rybník 65.
Bretoňsko 72.
Broca 23.
Caesarea Filipova 60.
Cigoi 39.
Créde 32, 35.
Damašek 59.
Danielssen 78.
David 10.
Desitiměsti (Dekapolis) 59.
Dion 59.
Egypt 14.
Eliáš 10.
Eliseus. 78, 79.
Ezechiáš 10.
Filadelfia 59.
Flavius Josef 10.
Foiničanka 58.
Forel 48, 83.
František sv. z Assisi 33.
Fuchs 31.
Gadara 59.
Galaad 12.
Galilea 80.
Genesaretské jezero 39, 57, 58.
Gerasa 58, 59.
Hansen 71.
Harlan 36.
Havajské ostrovy 71.
Hejčl 9, 10, 11, 12, 13, 24,
74. 75, 76, 77, 78.
Helmholtz 36.
Heveroch 56.
Heyne B. 55, 56.
Hippon 59.
Charcot 27, 28, 36, 41, 44, 46.
Indie 72.
Isaiáš 10.
Island 72.
Israelité 35, 79.
Jairus 87, 88.
Jairova dcera 87.
Jakob 9.
Jan Křtit. sv. 31, 81.
Janet 36.
Janošík 14.
Jeremiáš 12.
Jericho 38, 58.
Jerobeam 10.

- Jerusalém 14, 38.
 Job 12.
 Johanna tchýně Petrova 62.
 Joram 79.
 Jordan 39, 60.
 Jörgensen 33.
 Jcsef egypt. 9.
 Josef Flavius 10.
 Judsko 14.
 Kafarnaum 26, 57.
 Kána Galilejská 18.
 Kananejská žena 58, 59.
 Kapská kolonie 72.
 Lassar 71, 74, 78.
 Lazar 87, 88.
 Liebermeister 84.
 Lukáš sv. lékařem 54.
 Malchus 69.
 Mercier Kard. 27.
 Naaman 78, 79.
 Naimský mládenec 87.
 Nazaret 14, 68.
 Nikodem 60.
 Norvéžsko 78.
 Ochozias 10.
 Palestina 14, 58, 59, 60, 69.
 Paneas 60.
 Pavel sv. 54.
 Petr sv. Šimon 62, 68.
 Plinius st. 59.
 Pramen P. Marie 39.
 Ptolemeus I. 14.
 Quanata 59.
 Radwan 83.
 Rafana 59.
 Salpêtrière 27.
 Samařsko 80.
 Sandwichské ostrovy 71.
 Siloe 39.
 Skythopolis 59.
 Swengali 83.
 Sýkora 14, 38, 41, 50, 61, 63,
 64, 66, 68, 72, 80.
 Syrie 11, 69.
 Šimon Petr 62, 68.
 Teplý 39.
 Tertulián 66.
 Times 38.
 Tobiaš 11, 24.
 Tryfon 11.
 Veronika 60.
 Virchow 71.
 Vítek 40.
 Zacheus 38.
-

Seznam věcný.

- Afasie 45.
Afasie motorická 24, 44.
Afasie sensorická 24, 35, 44.
Afonie 45.
Afonie hysterická 45, 46, 47.
Agrafie 44.
Akomodace Kristova 56, 57.
Alalie 45.
Alexie 44.
Alkohol 16, 82.
Amaurosis (hysterica) 35, 36, 37.
Amyloid 73.
Anarthrie 45.
Anesthesie 36, 73, 84.
Aneurysma 45.
Anilinová barviva 71, 72.
Anomalie zraku (hyster.) 36.
Antagonisté (svaly) 18, 19.
Antisepse 80.
Apoplexie 16, 22, 35, 47.
Archysynagogus 64.
Arteriosklerosa 25, 34.
Arthritis deformans 64.
Ascites 64.
Aseps 39, 60, 80.
Atrofie nervů 18, 32, 33, 73.
Atrofie svalů 18, 20, 25, 62, 73.
Atrofie svalů 18, 20, 25, 62, 73.
Autointoxikace 25.
Automacie 28.
Automatické pohyby 26, 36.
Bacil leprový 71.
Bacil tuberkulový 72.
Balsamovači 9.
Basis cranii 16, 43.
Bělina 73.
Běльмо 11, 32,
Binokulární vidění 36.
Blány (pleny) mišň 18.
Blbost 24, 43, 44, 45, 48.
Blennorhaea neonatorum 31, 33, 35.
Bóhak (arab.) 74.
Bravní rybník 65.
Cangrena 73.
Claudi 15, 31.
Coma 22.
Čukrovka 16.
Čichový nerv 17.
Člověk s uschlou rukou 62.
Daemonia 53, 54.
Demonomanie 56.
Demonom. epidemická 55, 57.
Debilita 43.
Decubitus 19.
Degenerace amyloidu 73.
Dementia paralytica 16, 25, 34, 45, 47.
Diabetes 34.
Difterie 16, 33.
Digitalis 64.
Dioptrický aparát (v oku) 35.
Dipsomanie 56.
Diuretika 64.
Eklekticismus 67.
Elektivismus 72.
Elefantiasis 12.
Encephalitis 23.
Encephalomalacia 16.
Embolie 22, 23, 34.
Epidemie hysterické 55, 59, 70.
Epilepsie 48, 51, 55, 56, 58.
Evangelium Nikodemovo 60.
Excavatio papillae 34.

- Extrakce 35.
 Facialis (nerv) 16, 17, 21.
 Fasciculus pyramidalis 20.
 Flegmona 33.
 Fluorescence 34.
 Fuchsin 71, 72.
 Gichtbrüchiger 15.
 Glaukom 32, 34.
 Glossopharyngeus (nerv) 16, 17
 Glottis 46.
 Hemiplegie 16, 23, 24.
 Hlasivková vaziva 45, 46.
 Hluchonémota 42 nn.
 Hluchota 42 nn.
 Hluchota hysterická 46, 47.
 Hybný nerv 61.
 Hypnosa 30, 48, 55, 58, 68,
 81 nn.
 Hypnotisér 31, 81, 86.
 Hypoglossus (nerv) 16, 17, 21.
 Hysterie 16, 27, 28, 29, 30,
 35 nn. 40, 46, 47, 49, 52,
 53, 55, 56, 60, 61, 62, 63,
 68, 70, 83 nn.
 Chloroform 82.
 Chorioiditis 32.
 Chromi 15 nn.
 Chrysarobin 74.
 Idiotie 24, 44.
 Iluze (přelud) 36, 82.
 Imbecilita 24, 44.
 Inaktivitätsatrophie 62.
 Intensionszittern 45.
 Iridektomie 34.
 Iritis 32, 73.
 Isolace 56, 73 nn, 80.
 Jazykohltanový nerv 16, 17.
 Kananejská žena 58, 59
 Karcinom 46.
 Katalepsie 48.
 Kataleptické ztrnutí 28, 48.
 Katarakt 33.
 Katatonie 48, 58, 29.
 Katatonické ztrnutí 48.
 Kleptomanie 56.
 Kloubová affekce 64.
 Komory mozkové (ventrikly) 21
 Komprese nervů 16, 20.
 Královský úředník 15, 29.
 Kretinism 44.
 Krvotok 60.
 Kůže (řez koží) 65.
 Laloky mozkové 23.
 Larynx 46.
 Lepra viz malomocenství.
 Lepra anaesthetica 73, 74.
 Lepra maculosa 72, 74, 76, 80.
 Lepra mutilans 73.
 Lepra tuberosa 73, 74.
 Leucoderma 73, 74, 77.
 Lues 33, 34, 45, 46.
 Lukáš — lékařem 54.
 Lunatici 53, 54.
 Malomocenství 9, 18, 35, 40,
 60, 71 nn, 83.
 Malomocných deset 80.
 Manie 48, 56 nn.
 Marasmus 73.
 Mázdřivka 33.
 Melancholie 56.
 Melancholia attonita 47.
 Meningitis cereбрalis 22.
 Meningitis cerebrospinalis epi-
 demica 43.
 Meningitis spinalis 18.
 Menorrhagia 60.
 Methyl fialový 71.
 Mícha (kořeny míšni) 20.
 Miopia excessiva 34,
 Monokulární vidění 36.
 Morfium 82.
 Morphaea 72.
 Morphaea lardacea 73.
 Mozkové komory (ventrikly) 21
 Mutismus 24, 47.
 Myelitis 19.
 Myomy 60.
 Myšlenky utkvělé 56.
 Náměsíčný hoch 51.
 Náprstník 64.
 Narkosa 82.
 Negativismus 28, 48.
 Nemocný u rybníka bravniho
 65, 85.
 Némota 24 nn.
 Nephritis 34, 73.
 Nervy (kořeny v mozku) 17.
 Neurasthenie 84.
 Neuritis 29, 34, 45, 73.

- Neurosa 47, 84.
 Obdukce 43
 Obličejový nev 16, 17, 21
 Oblitina 73
 Obratle krční 17, 19
 Obřízka 13
 Oedem 19, 64
 Ochrmnutí (obrna) funkcionelní 16, 29, 30, 45.
 Ochrmnutí hysterická 26, 31, 37, 62.
 Ochrmnutí mišní 16, 18, 21, 29, 62.
 Ochrmnutí mozková 16, 29, 31, 45
 Ochrmnutí obvodová 16, 17, 18, 29, 45, 62.
 Ochrmnutí svalová 16, 21.
 Oko 32.
 Olfactorius (nerv) 17.
 Ophthalmie 73.
 Orbita (očnice) 33.
 Osypky 43.
 Otrava 16, 18.
 Padoucnice (= epilepsie) 48, 51.
 Papilla 32, 34.
 Paralyza bulberní 21, 45.
 Paralyza landryšská 21.
 Paralytici 15, 16, 18, 27.
 Paranoia 48, 56.
 Parotitis 43.
 Paroxysmus 47, 83.
 Pigment 73.
 Plastická operace 37.
 Pleny (blány) mišní 18.
 Pliseň 77.
 Podjazyčný nerv 16, 17, 21.
 Polobllost 44.
 Polyarthrititis 16.
 Polyneuritis 21.
 Pomocnice porodní 13.
 Posedlí gerasenští 58.
 Posedlý v Kafarnaum 57.
 Posedlost 50, 52, 53.
 Přelud (iluze) 36, 82.
 Příjice (lues) 33, 34, 71.
 Průřez nervem 22.
 Ptosis 37.
 Puberta 40.
 Pyromanie 56.
 Radialis (kost) 19.
 Radioléčba 34. 74.
 Rakovina 81.
 Rakovina obratlů 20.
 Rakovina dělohy 60.
 Recidiva 73.
 Reccurrens (nerv) 45.
 Reflexivní pohyby 26.
 Refrakce 36.
 Resorpce 34, 64.
 Retinitis 32, 34.
 Revmatismus 25.
 „Ruka kazatelova“ 19.
 Ruka uschlá 62.
 Salpeter (ledek) 77.
 Sarkom 20.
 Sectio alta 11.
 Sectio perinealis 11.
 Sekret kapavky 32.
 Sepse 30.
 Serum (leprové) 71, 80.
 Shock (čili šok) 26, 40.
 Simulování 29, 36, 40, 55, 79, 83.
 Skalpel 39.
 Skandování 45.
 Skarifikace 64.
 Sklerosa 45.
 Slabomyslnost 24, 43.
 Slepíci u Jericha 38.
 Slepota 31, nn
 Slepota hysterická 35, 36, 37, 40.
 Slepý od narození 39, 40, 85.
 Služebník setníkův 29.
 Spiritus 53, 55.
 Spondylitis 20.
 Struma 45.
 Stupor 28, 47, 59, 85, 87.
 Sugescie 18, 28, 47, 48, 54, 58, 61, 70, 81 nn, 85.
 Sugestibilita 83.
 Sutura 69.
 Svalové ploténky 61.
 Syfilida 16, 25, 43, 71.
 Synergisté (svaly) 19.
 Tabes dorsalis 17, 34.
 Talmud 14.
 Tchýně Petrova 54, 62.
 Trachom 36.
 Trauma 16, 26, 33.
 Traumatická nervosa (hysterie) 40.

- Trigemínus 16, 17.
 Trojklanný (nerv) 16, 17.
 Trombosa 22, 23, 34, 46.
 Tropismus 72.
 Tuberkulosa 71, 73.
 Tuberkulosa kloubová 16, 31.
 Tuberkulosa obratlů 20.
 Tumor 33, 34.
 Tyf 16, 33, 43.
 Ucho (jeho složení) 42.
 Utkvělé myšlenky 56.
 Uzdravení vodnatelného 64.
 Uzdravení ochrnutého na lůžku 15, 30.
 Vago-accessorius (nerv) 17, 21, 45.
 Vitiligo gravior 72, 73.
 Vitiligo simplex 73.
 Vřetenný (radialis) nerv 18.
 Vodnatelnost 64.
 Vodnatelný člověk 64.
 Vole 45, 46.
 Vulgarismus bible 24.
 Vzkříšení mrtvých 87.
 Wahnideen 56.
 „Wortsalat“ 48.
 Worttaubheit 24.
 Záškrt 16, 57.
 Zázraky 54.
 Zimnice 61, 62.
 Zrcátko oční (Helmholtz) 36.
 Ztrnutí kataleptické 28, 48.
 Ztrnutí katatonické 48.
 Ztrnutí šije 22, 43.
 Žena shrbená (18 let) 63.
 Žena kananejská 58, 59.
 Žena trpící krvotokem 60.
-

Uvedená místa Písma sv.

—

Starý zákon.

Genesis (1. kn. Mojžiš.) hl. 50.	Lev. hl. 13. v. 22.	str. 77.
v. 2. str. 9.	Lev. hl. 13. v. 23.	77.
Exodus (2. kn. Mojžiš) hl. 1.	Lev. hl. 13. v. 24—28.	77.
v. 15. 13.	Lev. hl. 13. v. 29.	75.
Exod 4. v. 24—25.	Lev. hl. 13. v. 29—37.	72.
Exod 21. v. 19.	Lev. hl. 13. v. 38.	77.
Exod 30. v. 22—28.	Lev. hl. 13. v. 38, 39. str. 74,	75.
Leviticus (3. kn. Mojžiš.)	Lev. hl. 13. v. 39.	77.
hl. 11 v. 24. 13.	Lev. hl. 13. v. 40—43.	75.
Lev. hl. 13.	Lev. hl. 13. v. 44.	77.
Lev. hl. 13. v. 1—28.	Lev. hl. 13. v. 44—46.	75.
Lev. hl. 13. v. 2.	Lev. hl. 13. v. 44, 46.	40.
Lev. hl. 13. v. 2, 3.	Lev. hl. 13. v. 45.	77.
Lev. hl. 13. v. 3.	Lev. hl. 13. v. 46.	75, 77.
Lev. hl. 13. v. 4. 74, 75.	Lev. hl. 13. v. 47—59. str. 75,	77.
Lev. hl. 13. v. 5.	Lev. hl. 13. 14.	9.
Lev. hl. 13. v. 6.	Lev. hl. 14.	75.
Lev. hl. 13. v. 7.	Lev. hl. 14. v. 1—20. str. 72,	77.
Lev. hl. 13. v. 8.	Lev. hl. 14. v. 21—32. str. 75,	77.
Lev. hl. 13. v. 9.	Lev. hl. 14. v. 33—53. str. 75,	77.
Lev. hl. 13. v. 9—13.	Lev. hl. 14. v. 34.	75.
Lev. hl. 13. v. 10.	Lev. hl. 14. v. 54—57.	75.
Lev. hl. 13. v. 11.	Lev. hl. 15. v. 25.	61.
Lev. hl. 13. v. 12.	Numeri (4. kn. Mojžiš.) hl. 19.	
Lev. hl. 13. v. 12., 13.	v. 14. 22.	13.
Lev. hl. 13. v. 13.	Num. hl. 31. v. 19.	13.
Lev. hl. 13. v. 14.	2 Král. hl. 24. v. 15.	10.
Lev. hl. 13. v. 14—17.	3 Král. hl. 14. v. 1—4.	10.
Lev. hl. 13. v. 15.	3 Král. hl. 15. v. 23.	10.
Lev. hl. 13. v. 16.	4 Král. hl. 1. v. 2, 3.	10.
Lev. hl. 13. v. 17.	4 Král. hl. 1. v. 9.	10.
Lev. hl. 13. v. 18.	4 Král. hl. 5. v. 1.	78.
Lev. hl. 13. v. 19.	4 Král. hl. 5. v. 2, 3.	78.
Lev. hl. 14. v. 20. 74, 76.	4 Král. hl. 5. v. 5—7.	78.
Lev. hl. 13. v. 21. 74, 77.	4 Král. hl. 5. v. 6.	79.

4. Král. hl. 5. v. 7.	79.	Tob. hl. 11. v. 20.	11.
4. Král. hl. 5. v. 8—19.	79.	Job hl. 2. v. 7.	12.
4. Král. hl. 20. v. 7:	10.	Sirachovec hl. 37. vv. 30—34.	12.
1. kn. Kronik (Paralip). hl. 9.			12.
v. 30.	13.	Jeremiáš hl. 8. v. 22.	12.
2. kn. Kronik (Paralip.) hl. 16.		1. kniha Machabejská hl. 13.	
v. 12.	10.	v. 31.	11, 14.
Tobiáš hl. 1. v. 22.	11.	2. kniha Machabejská hl. 9.	
Tob. hl. 2. v. 11.	11.	v. 11. 12.	11.

Nový zákon.

Matouš hl. 2. v. 21.	str. 14.	Mt. hl. 11. v. 2.—19.	str. 39.
Mt. hl. 2. v. 22.	14.	Mt. hl. 11. v. 5. st. 31, 37, 49,	81.
Mt. hl. 4. v. 23.	69.	Mt. hl. 11. v. 18, 19.	18.
Mt. hl. 4. v. 24.	15, 29,	Mt. hl. 12. v. 9.—14.	62.
	54, 69.	Mt. hl. 12. v. 13.	62.
Mt. hl. 8. v. 2—4.	72, 80.	Mt. hl. 12. v. 14.	62.
Mt. hl. 8. v. 5—13.	15.	Mt. hl. 12. v. 15.	69.
Mt. hl. 8. v. 6.	29.	Mt. hl. 12. v. 22.	53.
Mt. hl. 8. v. 14.	62.	Mt. hl. 12. v. 22.—37.	50.
Mt. hl. 8. v. 14. 15.	62.	Mt. hl. 12. v. 24.	50.
Mt. hl. 8. v. 15.	63.	Mt. hl. 13. v. 53.—58.	68.
Mt. hl. 8. v. 16.	54, 70.	Mt. hl. 13. v. 54.	14.
Mt. hl. 8. v. 28.	58.	Mt. hl. 14. v. 14.	69.
Mt. hl. 8. v. 28—34.	58.	Mt. hl. 14. v. 36.	70.
Mt. hl. 8. v. 29.	59.	Mt. hl. 15.	49.
Mt. hl. 8. v. 34.	59.	Mt. hl. 15. v. 21. 28. st. 58, 67.	
Mt. hl. 9. v. 2.	30.	Mt. hl. 15. v. 30.	31, 38,
Mt. hl. 9. v. 2—8.	15.		49, 50.
Mt. hl. 9. v. 6.	30.	Mt. hl. 15. v. 30. 31.	69.
Mt. hl. 9. v. 7.	30.	Mt. hl. 15. v. 31.	31. 49.
Mt. hl. 9. v. 8.	30.	Mt. hl. 17. v. 14.	51, 52.
Mt. hl. 9. v. 12.	15.	Mt. hl. 17. v. 14.—20.	51.
Mt. hl. 9. v. 18—19.	87.	Mt. hl. 17. v. 17.	51.
Mt. hl. 9. v. 20—22.	60.	Mt. hl. 17. v. 20.	52.
Mt. hl. 9. v. 21.	61.	Mt. hl. 19. v. 2.	69.
Mt. hl. 9. v. 23—26.	87.	Mt. hl. 20. v. 29.—34.	38.
Mt. hl. 9. v. 24.	88.	Mt. hl. 20. v. 34.	38.
Mt. hl. 9. v. 27.	37.	Mt. hl. 21. v. 14.	31, 39.
Mt. hl. 9. v. 27.—30.	37.	Mt. hl. 26. v. 51.	68.
Mt. hl. 9. v. 28.	37.	Marek hl. 1. v. 23.—28.	57.
Mt. hl. 9. v. 29. 30.	37.	Mk. hl. 1. v. 24.	57.
Mt. hl. 9. v. 30.	37.	Mk. hl. 1. v. 25.	57.
Mt. hl. 9. v. 32.	50.	Mk. hl. 1. v. 26.	57.
Mt. hl. 9. v. 32.—34.	str. 50.	Mk. hl. 1. v. 27. 28.	57.
Mt. hl. 9. v. 33.	50.	Mk. hl. 1. v. 29.—31.	62.
Mt. hl. 9. v. 34.	50.	Mk. hl. 1. v. 30.	62.
Mt. hl. 10. v. 1.—8.	57.	Mk. hl. 1. v. 31.	63.
Mt. hl. 11. v. 2.—5.	70.	Mk. hl. 1. v. 32.	70.

Mk. hl. 1. v. 32.—34.	54.	Mk. hl. 9. v. 17.	52.
Mk. hl. 1. v. 33.	70.	Mk. hl. 9. v. 19.	51.
Mk. hl. 1. v. 34.	70.	Mk. hl. 9. v. 20.	51.
Mk. hl. 1. v. 39.	55.	Mk. hl. 9. v. 21.	51.
Mk. hl. 1. v. 40.—44.	80.	Mk. hl. 9. v. 24.	51, 52.
Mk. hl. 2. v. 1.—12.	15.	Mk. hl. 9. v. 25.	51, 52.
Mk. hl. 2. v. 3.	30.	Mk. hl. 9. v. 26.	51, 52.
Mk. hl. 2. v. 9.	30.	Mk. hl. 9. v. 28.	52, 57.
Mk. hl. 2. v. 10.	30.	Mk. hl. 9. v. 37.	54.
Mk. hl. 2. v. 12.	30.	Mk. hl. 10. v. 46.	38.
Mk. hl. 3. v. 1.—6.	62.	Mk. hl. 10. v. 46. - 52.	38.
Mk. hl. 3. v. 5.	62.	Mk. hl. 10. v. 52.	38.
Mk. hl. 3. v. 8.	55.	Mk. hl. 14. v. 47.	68.
Mk. hl. 3. v. 9.	70.	Mk. hl. 16. v. 17.	57.
Mk. hl. 3. v. 9.—12.	55.	Lukáš hl. 2. v. 42.	14.
Mk. hl. 3. v. 10.	70.	Lk. hl. 4. v. 23.	15.
Mk. hl. 3. v. 12.	55.	Lk. hl. 4. v. 31.—37.	57.
Mk. hl. 3. v. 22.—27.	50.	Lk. hl. 4. v. 38.	62.
Mk. hl. 5. v. 1.—20.	58.	Lk. hl. 4. v. 38. 39.	62.
Mk. hl. 5. v. 2.	58, 59.	Lk. hl. 4. v. 39.	63.
Mk. hl. 5. v. 3. 4.	59.	Lk. hl. 4. v. 40. 41.	54.
Mk. hl. 5. v. 7.	59.	Lk. hl. 5. v. 12.	80.
Mk. hl. 5. v. 9.	59.	Lk. hl. 5. v. 12.—14.	80.
Mk. hl. 5. v. 13.	59.	Lk. hl. 5. v. 17.—26.	15.
Mk. hl. 5. v. 15.	59.	Lk. hl. 5. v. 18.	30.
Mt. hl. 5. v. 17.	59.	Lk. hl. 5. v. 24.	30.
Mk. hl. 5. v. 19. 20.	59.	Lk. hl. 5. v. 25.	30.
Mk. hl. 5. v. 22.—43.	87.	Lk. hl. 5. v. 26.	30.
Mk. hl. 5. v. 25.—34.	60.	Lk. hl. 6. v. 6.	62.
Mk. hl. 5. v. 26.	14, 60.	Lk. hl. 6. v. 6.—11.	62.
Mk. hl. 5. v. 27.	61.	Lk. hl. 6. v. 10.	62.
Mk. hl. 5. v. 30.	61.	Lk. hl. 6. v. 18.	55.
Mk. hl. 6. v. 1.—6.	68.	Lk. hl. 6. v. 19.	55, 70.
Mk. hl. 6. v. 2—3.	68.	Lk. hl. 7. v. 1.—10.	15.
Mk. hl. 6. v. 3.	14.	Lk. hl. 7. v. 2.	29.
Mk. hl. 6. v. 5.	68.	Lk. hl. 7. v. 11.—17.	87.
Mk. hl. 6. v. 6.	68.	Lk. hl. 7. v. 21.	39, 70.
Mk. hl. 6. v. 7.	68.	Lk. hl. 7. v. 21. 22.	69.
Mk. hl. 6. v. 13.	68.	Lk. hl. 7. v. 22.	70, 81.
Mk. hl. 6. v. 56.	70.	Lk. hl. 8. v. 26.—39.	58.
Mk. hl. 7.	50.	Lk. hl. 8. v. 27.	58.
Mk. hl. 7. v. 24.—30.	58.	Lk. hl. 8. v. 28.	59.
Mk. hl. 7. v. 32.	49.	Lk. hl. 8. v. 30.	59.
Mk. hl. 7. v. 32.—37.	49.	Lk. hl. 8. v. 35.	59.
Mk. hl. 7. v. 33.	39, 49.	Lk. hl. 8. v. 37.	59.
Mk. hl. 7. v. 34.	49.	Lk. hl. 8. v. 39.	59.
Mk. hl. 7. v. 35.	49.	Lk. hl. 8. v. 41.—56.	87.
Mk. hl. 8. v. 22. 23.	39.	Lk. hl. 8. v. 43.	14, 60.
Mk. hl. 9. v. 13.—28.	51.	Lk. hl. 8. v. 43.—48.	60.
Mk. hl. 9. v. 16.	51.	Lk. hl. 8. v. 46.	61.

Lk. hl. 8. v. 53.	str. 88.	Jan hl. 5. v. 2.	str. 66.
Lk. hl. 9. v. 37.—44.	51.	Jan hl. 5. v. 3.	66.
Lk. hl. 9. v. 39.	51.	Jan hl. 5. v. 4.	66.
Lk. hl. 9. v. 43.	51, 52.	Jan hl. 5. v. 5.	66, 85.
Lk. hl. 10. v. 17.—20.	57.	Jan hl. 5. v. 7.	66, 67.
Lk. hl. 11. v. 11.	50.	Jan hl. 5. v. 8.	67.
Lk. hl. 11. v. 14.	50.	Jan hl. 5. v. 9.	67.
Lk. hl. 11. v. 14.—20.	50.	Jan hl. 5. v. 16. 18.	67.
Lk. hl. 11. v. 15.	50.	Jan hl. 5. v. 21.	67.
Lk. hl. 13. v. 10.—17.	63.	Jan hl. 2. v. 36.	67.
Lk. hl. 13. v. 11.	63, 64.	Jan hl. 6. v. 2.	70.
Lk. hl. 13. v. 12.	63.	Jan hl. 7. v. 10.	54.
Lk. hl. 13. v. 13.	63.	Jan hl. 7. v. 15.	14.
Lk. 13. v. 14.	64.	Jan hl. 7. v. 20.	67.
Lk. hl. 13. v. 16.	63, 64.	Jan hl. 7. v. 31.	70.
Lk. hl. 14. v. 2.—6.	64.	Jan hl. 8. v. 48.—49.	54.
Lk. hl. 14. v. 4.	64.	Jan hl. 9.	38, 40.
Lk. hl. 17. v. 11.	80.	Jan hl. 9. v. 1.—38.	85.
Lk. hl. 17. v. 11.—19.	80.	Jan hl. 9. v. 1.—41.	38, 85.
Lk. hl. 17. v. 12.	80.	Jan hl. 9. v. 6.	39.
Lk. hl. 17. v. 13.	80.	Jan hl. 9. v. 7.	39.
Lk. hl. 17. v. 14.	80.	Jan hl. 9. v. 16.—34.	85.
Lk. hl. 18. v. 35.—43.	38.	Jan hl. 9. v. 32.	39.
Lk. hl. 18. v. 40.	38.	Jan hl. 10. v. 20.	54.
Lk. hl. 18. v. 42.	38.	Jan hl. 11. v. 1.—54.	87.
Lk. hl. 18. v. 43.	38.	Jan hl. 11. v. 39.	87.
Lk. hl. 22. v. 50.	68.	Jan hl. 12. v. 9.—12.	88.
Lk. hl. 22. v. 51.	69.	Jan hl. 12. v. 31.	54.
Jan hl. 1. v. 46.	14.	Jan hl. 16. v. 11.	54.
Jan hl. 2. v. 1.—11.	18.	Jan hl. 18. v. 10.	68.
Jan hl. 4. v. 46.	29.		
Jan. hl. 4. v. 46.—54.	15.	Sv. Pavla list ke Kolosským	
Jan hl. 4. v. 47.	29.	hl. 4. v. 14.	54.
Jan hl. 4. v. 49.	29.		
Jan hl. 5. v. 1.—16.	65.	Sv. Jana 1. list hl. 3. v. 8.	54.

Seznam vyobrazení.

1. Nervy mozkové na spodině mozkové	17
2. Svaly-antagonisté	19
3. Mícha schematicky (průřez)	20
4. Mozkové komory (schema)	21
5. Příčný průřez nervem	22
6. Laloky mozkové	23
7. Schema vzniku pohybů reflexivních	26
8. Obraz oka (průřez)	32
9. Obraz ucha (schematický řez)	42
10. Schema postupu při mluvení a psaní	44
11. Ústroj hlasový v dutině hrtanové	46
12. Rozvětvení nervu v ploténkách svalových	61
13. Řez koží	65
14. Bacil tuberkulový	72
15. Malomocní	74

Chyby tisku:

- Str. 32 renitis, má býti retinitis.
 „ 39 níže „ „ výše.
 „ 43 parotitio „ „ parotitis.
 „ 52 Mt v. 17, má býti místo Mk v. 17.
 „ 55 viiz místo viz.
 „ 58 zvláštní místo zvláštní.
 „ 60 vzláštní místo zvláštní.
 „ 63 Mk v. 15, místo Mt v. 15.

Obsah.

	Strana
Karolina Huberta Knurová	5
Předmluva autorčina	7
Předmluva překladatelova	8
Kapitola 1. O lékařích ve Starém zákoně	9
Kapitola 2. Paralytici v evangeliích. Claudi (Chromj) . . .	15
Kapitola 3. Slepí v evangeliích	31
Kapitola 4. Hluší, němí, hluchoněmí. Případy, při nichž hluchoněmota byla spojena s posedlostí	42
Kapitola 5. Ostatní případy posedlosti (Daemonia, Spiritus, Lunatici)	53
Kapitola 6. Varia. (Směs různých případů)	60
Kapitola 7. Malomocní v evangeliu	71
Kapitola 8. Závěrek	81
Dodatek: O vzkříšení mrtvých	87
Seznam jmenný	89
Seznam věcný	91
Uvedená místa Písma sv.	95
Seznam vyobrazení	99

- Sv. XX. P. Bern. Duhra T. J. „Bajky o jesuitech“. Přel. a doplnil Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha. S dodatkem „Co jsou jesuité?“ od P. Josefa Svobody T. J. Kč 25·50.
- Sv. XXI. Dra. R. Špačka „Práce ve světle zjevení Božího“. Kč 1·60.
- Sv. XXII. „Katolická filosofie dějin“. Napsal L. Leroy, přel. V. Kameš. Kč 1·60.
- Sv. XXIII. „Několik vynikajících katolických povah z XIX. stol.“ Napsal L. z Hammersteinů, přeložil professor Jan Kosina. Kč 4·60.
- Sv. XXIV. Dra. J. Sýkora „Pravost, neporušenost, věrnost a příslušná vážnost knih novozákonních vůbec, evangelií pak zvlášť“. Kč 3·20.
- Sv. XXV. P. J. A. Krose „Jak náboženské vyznání působí na mravnost“. Přeložil Dr. Karel Kašpar. Kč 2·—
- Sv. XXVI. Fr. T. Cāmery „Náboženství a věda“. Odpověď na Draperovy „Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou“. Přel. A. Frecr. Kč 9·60.
- Sv. XXVII. „Východní církevní otázka a úkol Rakouska při jejím řešení“. Napsal prof. Dr. A. Ehrhard. Přel. Dr. K. B. Kašpar. Kč 2·—
- Sv. XXVIII. „Katolická víra dokázaná a obhájená slovy a důvody nepřátel.“ Napsal J. Botau. Ve výběru z vlaš. podává ThC. J. Mergl Kč 5·—
- Sv. XXIX. Fr. Tischera „Heřman hrabě Černín z Chudenic“. Kč 7·—
- Sv. XXX. „O bolesti“. Napsal Msgr. Em. Bougad, biskup lavalský. Přel. Ant. Melka — Druhé vydání Kč 2·70.
- Sv. XXXI. „Bedřich Nietzsche a jeho filosofie“. Napsal Dr. A. Podlaha Kč 3·60.
- Sv. XXXII. P. Vavř. Wintery „Odboj Broumovských“. Kč. 1·20.
- Sv. XXXIII. Dra. J. Kachnika „Dějiny filosofie“. Kč 8·20
- Sv. XXXIV. „Základní nauky církve katolické, jak je podává a proti moderním bludům sociálním hájí papež Lev XIII.“ Z projevů papežových sestavil Dr. Česlav M. Schneider. České vydání pořídil prof. Václav Müller. Kč 9·40.
- Sv. XXXV. Dra. J. Sedláčka „Úvod do knih Starého Zákona“. Kč 10·—
- Sv. XXXVI. Prof. Dra. A. Musila „Od stvoření do potopy“. Kč 6·—
- Sv. XXXVII. „Animismus“. Napsal Dr. A. Borchert, přel. V. Vávra. Kč 4·50.
- Sv. XXXVIII. Dra. A. Soldáta „Bytová otázka dělnická“. Kč 3·40
- Sv. XXXIX. Prof. F. Vacka „Sociální dějiny české doby starší“ Kč 12·—
- Sv. XL. Dra. R. Špačka „Božství Ježíše Krista“. Apologeticko-dogmatická úvaha. Kč 2·60.
- Sv. XLI. Dra. A. Soldáta „O jedinství a nerozlučnosti manželství“. Kč 4·—
- Sv. XLII. P. Fr. Žák: „O modlitbě prosebné“. Kč 2·—
- Sv. XLIII. P. A. Špaldák T. J.: „Člověk a zvíře“. Sbírka klassických studií o anthropomorfistickém pojímání života zvířat. S filosofickým úvodem „O duši zvířat“. Kč 3·20.
- Sv. XLIV. Dra. J. Samsoura „Církevní dějiny obecné“. Kč 26·40.

- Sv. XLV. P. Maryana Morawského „Večery u jezera Genevského“ přeložil K. Korec. Rozebráno. Nové vydání se připravuje!
- Sv. XLVI. „Spiritismus“. Napsal Dr. Alois Kudrnovský. Kč 9'60.
- Sv. XLVII. „Biblické zprávy v různém světle“. I. kniha východu Hebreů z Egypta. Výklady Sedláčkova starozákonního semináře theol. fakultě české university v Praze. Kč 4'40.
- Sv. XLVIII. „Antika a křesťanství“. Napsal Fr. Pohunek. Kč 2'50
- Sv. XLIX. Dra. Fr. G. ce „... otázka církevní“. Ze slovin-ského přeložil J. J. a F. Jemelka. Kč 1'30.
- Sv. L. K. P. Badet: „Ježíš a ženy v evangeliu“. Dle 5. vydání francouzského se svolením autorovým přeložil František Vaňous. Kč 3'60.
- Sv. LI. Dra. J. Bilczewského, arcibiskupa ve Lvově, „Eucharistie ve světle nejstarších památek literárních, ikonografických a epigrafických“. S čet. obrazy. Z polsk. orig. podává Dr. J. Lumpach. Kč 12.—
- Sv. LII. Dra. Fr. Kryštůfka „Rozluka církve a státu ve Francii“. Kč 4.—
- Sv. LIII. Dra Viléma Stanga „Socialismus a křesťanství“. Z anglického přeložil Ferdinand Romportl. Kč 3'40.
- Sv. LIV. Dra. V. Šandy „Starosemitské nápisy“. Kč —
- Sv. LV. „Časové otázky pedagogické“. Napsal Dr. J. Kachník Kč. 6.—
- Sv. LVI. „Zpověď a Eucharistie“. Napsal E. Bougaud. přel. A. Melka Kč 2'00.
- Sv. LVII. „Apoštolové slovanští Konstantin-Cyryll a Methoděj“. Napsal Fr. Snopek. Kč 3'40.
- Sv. LVIII. „Rozluka církve a státu ve Spojených státech severoamerických, v Brasilii, v Genevě a v Irsku“. Napsal Dr. Fr. Kryštůfka Kč 2'40.
- Sv. LIX. „Ježíš Kristus jako božský Messiáš a pravý Syn Boží dle synoptikův“. Napsal Dr. Rich. Špaček. Kč 3'—
- Sv. LX. „O souboji“. Podává P. V. Smolík C. SS. R. Kč 4'—
- Sv. LXI. „Věda a víra ve filosofii středního věku“. Napsal Dr. Josef Kratochvil. Kč 2'—
- Sv. LXII. „Theosofická společnost a její učení“. Napsal Dr. J. Čihák. Kč 3'—
- Sv. LXIII. Dra. Josefa Slabého „Sion a Město Davidovo ve světle nejnovějších objevův“. Kč 1'80.
- Sv. LXIV. Dra Josefa Kachníka „Lidské vášně a jich výchova dle ethických zásad sv. Tomáše Akvinského“. Kč 2'60.
- Sv. LXV. Dra. Aloise Soldáta „O válce po právu přirozeném a mezinárodním“. Kč 3'—
- Sv. LXVI. Josefa Kobosila „Dějiny vychovatelství“. Kč 10'—
- Sv. LXVII. „Bible a věda.“ Na francouz. podkladě upravil Jan Bělina Kč 3'—
- Sv. LXVIII. Záhada utrpení. Sepsal Dr. Pavel Vilém z Keplerů. Podle 3. vydání česky podává Antonín Čihal. Kč 1'40.
- Sv. LXIX. Papež a právo mezinárodní. Napsal Bohumil Stašek. Kč 4'—
- Sv. LXX. „Úvod do srovnávací vědy náboženské“. Napsal Dr. Josef Hanuš. Kč 12'—